Szolgatárs

Baptista folyóirat
nem csak lelkipásztoroknak

2016. XXV. évfolyam, 4. szám

Az inkarnáció, mint a Fiú megértésének kulcsa

Molinizmus: Isten szuverenitásának és az ember szabad akaratának egyensúlya?

Szupervízió az egyházban

Jézus testvérei

Kik is vagyunk mi végső soron?

Pillanatkép a baptista ifjúsági munkáról

Tartalomjegyzék

KORTÁRS IGEHIRDETŐK
Mezei Tamás: Az alázat, mint a harmonikus kapcsolatok alapja
Igehirdetés Fil 2,1-11 alapján 3

TEOLÓGIA
Hegyi András: Az inkarnáció, mint a Fiú megértésének kulcsa 6
Mateusz Wichary: Kik is vagyunk mi végső soron?
Baptista azonosság szemben a nemzeti azonossággal 11
Sebján-Farkas Zsolt: Molinizmus: Isten szuverenitásának és az ember szabad akaratának
egyensúlya? 17
Ármay-Szabó Ádám: Jézus testvérei 23

HOMILETIKA
Karácsonyi igehirdetésvázlatok 30

GYAKORLATI TEOLÓGIA
Beke László: Romlott beszéd 36
Hajnal Zoltán: Szupervízió az egyházban 40
Bacsó Benjámin: Pillanatkép a baptista ifjúsági munkáról 46
Brandon Hilgemann: Bárcsak tudtam volna ezeket, mielőtt lelkipásztor lettem 50
Tim Challies: Eléggé rendetlen-e a gyülekezeted? 52

EGYHÁZTÖRTÉNET
Kovács József: A kálvinizmus újraéledése Erdélyben a huszadik század elején 53

Könyvajánló 58

Jegyzetoldal 62

A Szolgatárs folyóirat a **Magyarországi Baptista Egyház** kiadványa.

Felelős szerkesztő: Sinka Csaba
Felelős kiadó: Papp János egyházelnök
Tördelőszerkesztő: Sinka Csaba

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1068 Budapest, Benczúr u. 31.
Telefon: 20-886-0410

E-mail: info@szolgatars.hu
www.szolgatars.hu
ISSN 1218-425X

Ára: 800 Ft. Előfizethető a kiadóhivatalnál.

Mezei Tamás

Az alázat, mint a harmonikus kapcsolatok alapja

Igehirdetés Fil 2,1-11 alapján

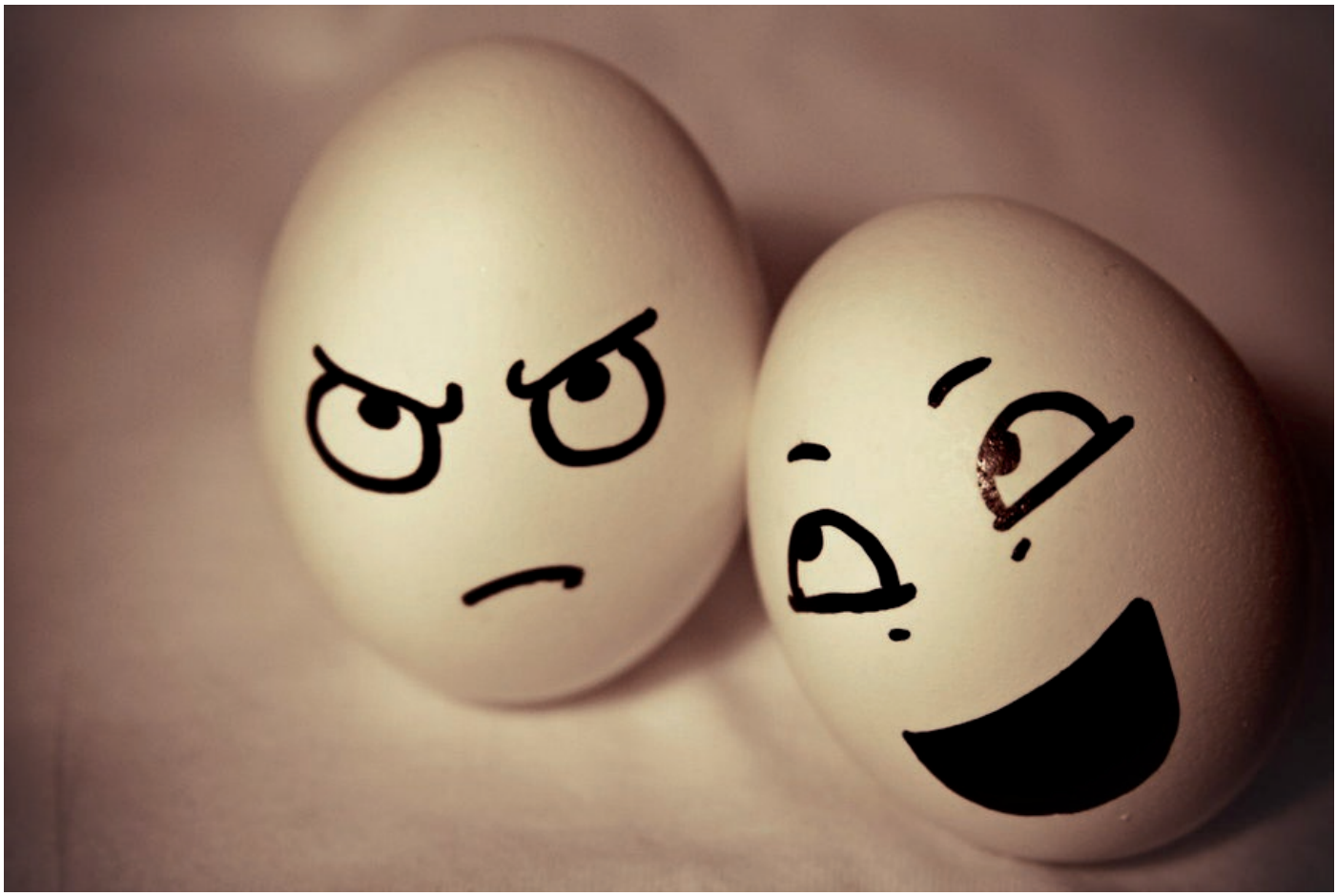

Fotó: lemaniecricket.deviantart.com

Arra a kérdésre, hogy mi teszi boldoggá az embert, a legtöbb ember a körülményekben keresi a választ. A világ azt sugallja, hogy akinek megvan mindene, amire vágyik, az boldog, vagy akinek sikerült elérnie azt a pozíciót, teljesítményt, amire vágyik, az boldog. Ezért ma szinte minden ember teljes erejével arra törekszik, hogy megteremtse magának a boldogító egzisztenciát, vagy elérje az áhított célokat. A Biblia ezzel szemben azt tanítja, hogy a boldogság önmagában nem cél, sehol nem olvasunk olyat a Bibliában, hogy „boldog ember az, aki boldogságot keres…". Ezzel szemben azt látjuk, hogy a valódi boldogság – amiről a Biblia beszél – mindig valaminek a következményeként jelenik meg a hívő ember életében. Boldog ember az, aki… „nem jár az istentelenek útjain, nem áll rá a bűnösök ösvényeire, és nem ül együtt a gúnyolódókkal…" (Zsolt 1,1; EFO) „Milyen boldogok és áldottak, akik felismerik, hogy szükségük van Istenre, mert övék

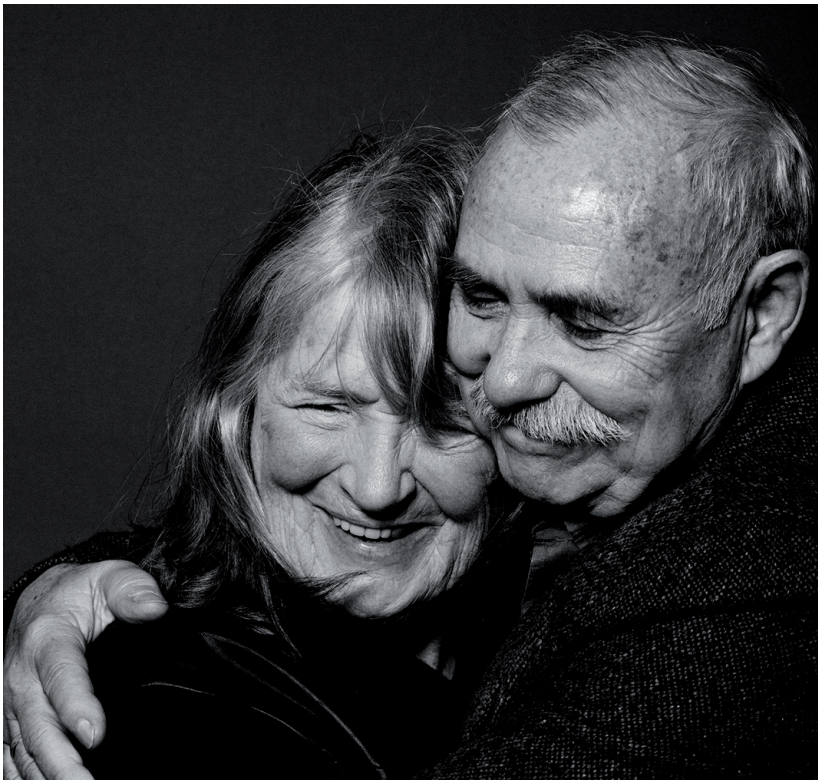

Fotó: behance.net/CarstenWitte

Isten királysága!" (Mt 5,3; EFO) A Bibliában a boldogságot mindig következményként látjuk, a hívő ember engedelmes életének az eredményeként – „járulékos nyereség"!

Jézus azt mondja: „én azért jöttem, hogy életet adjak, mégpedig teljes és túláradóan bőséges életet!" (Jn 10,10; EFO) A keresztény élet boldogságának nem körülményektől kell függnie. Pál apostol amikor a filippieknek ír levelet, éppen börtönben ül, a mai ember számára szinte elképzelhetetlen körülmények között, és abban sem reménykedhetett, hogy sorsa hamarosan jobbra fordul, a római igazságszolgáltatás kerekei meglehetősen lassan őröltek. Pál mégis örömről és az igehirdetés sikeréről áradozik levelében. Nyilvánvaló, hogy örömének forrását nem a körülményei jelentették – sokkal magasabb rendű, feljebbvaló és rendíthetetlen forrása volt örömének, boldogságának.

Sok mindent tanulhatunk az örömről, boldogságról a Filippi levélből. Ez alkalommal az alázatra fókuszálva igyekezzünk megérteni, hogy milyen összefüggés van az alázatos magatartás és az örömteli élet között. Az alázatnak mindenekelőtt az Istennel és emberekkel való kapcsolatokban van fontos szerepe. Alázat nélkül nem jöhetünk Isten elé: „Isten ellenáll a büszkéknek, de kegyelmet ad az alázatosnak." (Jak 4,6; EFO) Alázat nélkül azonban emberi kapcsolataink sem működhetnek – legalábbis olyan módon biztosan nem, hogy számunkra vagy embertársaink számára örömet szerezhetnének. Márpedig nagyon nehéz lenne elképzelni, hogy valaki örömteli életet tudna élni, ha kapcsolatai diszharmonikusak. Az az igazság, hogy keresztényként a kapcsolataink jelentik az életünk egyik legfontosabb, legmeghatározóbb területét, hiszen maga az újjászületés is kapcsolatrendezéssel kezdődik: mikor elfogadjuk Jézus Krisztus kegyelmét, rendeződik az Istennel való kapcsolatunk, és nem vagyunk már többé idegenek, hanem Isten családjának tagjai (Ef 2,19; EFO). Ennek a kapcsolatrendeződésnek az egyik fontos következménye, hogy emberi kapcsolataink is helyreállnak.

Bizonyos vagyok benne, hogy Pál számára ott a börtön mélyében mindenekelőtt kapcsolatai jelentették azt az el nem múló és minden körülményt felülmúló örömet, ami a levelében megjelenik. Boldog volt, hogy élő kapcsolata volt Istennel, és örvendezett testvéreivel.

A Fil 2,1–11-ben megfigyelhetünk néhány alapelvet, amelyeket ha engedelmesen alkalmazunk az életünkben, kapcsolataink harmonikusak, számunkra és embertársaink számára boldogítóak lesznek. Ehhez mindenekelőtt alázatot kell tanulnunk és tanúsítanunk minden kapcsolatunkban. A harmonikus kapcsolatokhoz ugyanis az alázaton át vezet az út, az örömteli kapcsolatokhoz pedig a harmónián keresztül.

Előbb négy „harmóniára" szeretnék rámutatni – melyekre Pál felszólítja olvasóit –, majd pedig három alapelvre, amelyeket követve alázatossá válhatunk, ezzel létrehozva kapcsolatainkban a harmóniát.

A négy „harmónia":

1. „Hozzátok összhangba egymással a gondolkozásotokat…"
2. „…isteni szeretettel szeressétek egymást…"
3. „Éljetek teljes egyetértésben…"
4. „…ugyanarra a célra törekedjetek." (Fil 2,2)

Ezen harmóniák nélkül bármilyen emberi kapcsolat előbb-utóbb zátonyra fut. Képzeljünk el egy házasságot, amelyből – akár csak részben is – hiányzik a négy harmónia. Vagy egy barátságot, amelyben nincs összhang vagy kölcsönös szeretet. Egy olyan gyülekezetet, ahol hiányzik a közös cél, és a gyülekezet egyszerre akar három különböző irányba húzni. Valójában minden emberi kapcsolat sikere ezektől a harmóniáktól függ. Ezek hiányában a kapcsolatokat feszültségek, konfliktusok jellemzik.

Miután Pál felszólítja olvasóit, meg is mutatja az utat: három alapelv, hogyan lehetünk alázatosak.

1. „Ne az önzés, vagy a dicsőségvágy irányítson benneteket!" (Fil 2,3a)

Ha megfigyeljük a harmóniákat, könnyen felismerhetjük, hogy mindegyik harmóniát tökéletesen kioltja az önzés vagy a dicsőségvágy. Márpedig a mai világban a legtöbb embert pontosan ezek irányítják – egocentrikus világban élünk: mindenki a maga hasznát, a maga boldogulását keresi. Ma szinte lehetetlen becsületesen végzett munkával sikereket elérni, a magas kereset, politikai siker, karrier és népszerűség felé az út az előttünk lévők hátán vezet, vagyis aki nem önző, nem valószínű, hogy a világ szemében sikeressé válhat. Az a mondás, hogy „kegyetlen világ", pontosan ezt jelenti, aki a legerősebb, a legjobban küzd, az győz!

Ezzel szemben Pál arra inti a keresztényeket, hogy bennünket ne ezek motiváljanak. Ez a fajta magatartás mindenekelőtt Istennel való kapcsolatunkat ásná alá, hiszen alázat nélkül, önző módon eleve nem is mehetünk Isten elé, aztán

Fotó: behance.net/gaia_bulferi

nekünk hívőknek pedig mindenekelőtt az Isten dicsőségét kell keresnünk. Majd Isten felemel bennünket és dicsőségében részesít a maga idejében, de ezt nem nekünk kell keresnünk (Mt 23,12).

2. „Ellenkezőleg, legyetek alázatosak, és a testvéreiteket részesítsétek előnyben magatokkal szemben." (Fil 2,3b)

Néha még gyülekezetekben is megjelenik a hamis alázat, vagy mondhatnánk „alázatoskodás". Ilyenkor emberek magukat értékelik alul: kevesebbet gondolnak önmagukról, mint amennyit kellene, mint ami a realitás. Ez azonban nem alázat. Valódi alázat az, amikor nem magunk*ról* gondolunk kevesebbet, hanem magunk*ra* gondolunk kevesebbet (mondja C. S. Lewis). Pál arra szólít fel, hogy szolgáljunk másokat, emeljünk fel másokat, legyünk áldássá a kapcsolatainkban. Ne én legyek a figyelmem, az érdeklődésem, a szolgálatom középpontjában, hanem igyekezzek mások javát keresni.

Fontos megfigyelni, hogy Pál erre felszólít: hogy ne legyünk önzőek, hanem mások javát részesítsük előnyben, ellene megy megromlott természetünknek. Tudatosan kell ezeknek a felszólításoknak engedelmeskednünk – tervezzük meg, hogy miként fogunk változtatni a gondolkodásunkon, magatartásunkon, és minként fogunk áldássá lenni, szolgálni másoknak. Ne csak a tudatunkig jusson el a felszólítás, hanem kezdjünk el gyakorlati lépéseket tervezni, és meg is cselekedni azokat!

3. Folyamatosan tegyük fel a kérdést: Mit tenne most Jézus?

Mennyire változtatná meg az életünket, ha folyamatosan ott lenne előttünk ez a kérdés, és készek lennénk azt tenni, amit Jézus tenne? Három szempontot szeretnék kiemelni, amelyek segíthetnek nekünk, hogy előttünk legyen ez a kérdés, és megláthassuk, miként kell keresztény (khrisztianosz = krisztusi) módon élnünk.

Jézus, míg itt a földön élt, soha nem követelte vagy várta el, ami járna neki. Sem az elismerést, sem a dicsőséget, sem a fizetséget (Fil 2,6). Azért jött, hogy szolgáljon és életét adja értünk, azért jött, hogy felemeljen. Mennyire alázatos volt Jézus – nem volt önző, hanem másokat szolgált (erre az alapelvre ő maga mutatott nekünk példát).

Mindig kereste a szolgálat lehetőségét (Fil 2,7) Ma abban mérik az ember nagyságát, hogy hányan szolgálnak neki. Jézus abban mutatta meg isteni nagyságát, hogy ő szolgált mindenkinek! Kövessük a példáját!

Jézus mindig azt tette, ami Isten akarata volt (Fil 2,8) Mindenekelőtt Istennek akart engedelmeskedni – ez a szempont mindent fölülírt, még a saját akaratát is: „ne úgy legyen, ahogy én szeretném, hanem ahogy te akarod." (Mt 26,39; EFO)

Mielőtt pedig arra gondolnánk, hogy ez Jézus volt, aki így élt, talán nem nekem kell ennyire alázatossá lennem, szívleljük meg az 5. verset, ahol Pál bennünket szólít fel arra, hogy ez a gondolkodásmód és törekvés uralkodjon bennünk is, amely a Krisztus Jézusban is volt (Fil 2,5; EFO).

Az alázat az az út tehát, amelyen át vezet az út a harmonikus kapcsolatokhoz, a harmonikus kapcsolataink pedig boldogító, örömet szerző kapcsolatok. Harmonikus kapcsolataink olyan öröm forrásai lehetnek, amely nem a körülményektől, nem a világtól függ, hanem magasabb rendű, örök öröm. Segítsen Isten bennünket valóban alázatosakká lennünk, és hiszem, hogy ezáltal nem szegényebbé, hanem éppen ellenkezőleg: túláradóan gazdaggá fog tenni Isten bennünket.

Mezei Tamás 1986-ban született és az erdélyi Csíkszeredában nőtt fel. Először 14 évesen járt baptista imaházban, ahol mintegy egy éven át hallgatta Isten igéjét, mielőtt életét Jézus Krisztus kegyelmére bízta volna. A megtérés útján nagy hatással volt rá a csíkszeredai gyülekezet akkori lelkésze, Kövendi Levente, és a gyülekezet megalapítója, id. Veress Ernő. A gimnáziumi tanulmányait követően az Élet Szava Bibliaiskolában kezdett teológiai tanulmányokba. Ez idő alatt ismerte meg feleségét, akivel 2016-ban házasságot kötöttek, és még abban az évben közösen kezdték meg tanulmányaikat a Baptista Teológiai Akadémián. Teológus éveik alatt, mintegy öt éven át az Aszódi Baptista Gyülekezetben szolgáltak. A teológiai tanulmányaik befejeztével, 2016 júliusától pedig a miskolc-szirmai gyülekezetben végzik szolgálatukat.

Hegyi András

Az inkarnáció, mint a Fiú megértésének kulcsa

Részlet *A születés* című, 2006-ban készült filmből

A Fiú egész léte ellenmozgás a világ feltörekvésével szemben

Krisztusnak a megtestesülésben végbemenő önmegüresítése nem örök istenségének korlátozása, hanem csupán egy sajátságos létezési és cselekvési formája volt, amíg e földön járt.[1]

Ezt azért fontos tudatosítanunk, mert az inkarnáció a Fiú megértésének egyik kulcsa. Maga Jézus is és a teljes Újszövetség úgy utal őrá, mint akinek különleges megbízatása volt Istentől, egyben különleges kapcsolata volt Istennel. A jánosi iratokban úgy jelenik meg a Fiú, mint μονογενής – egyszülött, vagyis egyetlenszülött, vagy μονογενής υἱὸς – egyszülött Fiú (Jn 3,16.18; 1Jn 4,9), ami a LXX szóhasználatában egyben értékhatározó is. A Fiú παρέδωκεν, vagyis adatott (Róm 4,25; 1Kor 11,23). A Gal 4,4 szerint ἐξαποστέλλω – elküldetett, elbocsáttatott a világba. Jézust tehát az Atya Isten küldte, és teljhatalommal ruházta fel. Hatalma azonban abban állt, hogy azokat a cselekedeteket vitte véghez, amelyekkel az Atya megbízta, azokat a szavakat mondta, amelyeket az Atya adott a szájába. Eközben nem volt „elvágva” az Atyától

magától soha, hanem mint egy hibától és hamisságtól mentes küldött, szilárd és tartós egységben állt vele.[2] De Jézusnak ezt az Atyával való egységét nem az ember állapítja meg saját kritériumai alapján, hanem szintén a kinyilatkoztatás, amit csak hitben lehet elfogadni.

Annál is inkább, mert „a világ nem látó szemekkel" látta őt.[3] Vagyis Jézus munkáját és személyét nem azért övezte titok, mert eltitkolt volna valamit. Hiszen nyíltan szólt (Jn 18,20). A παρρησία – valaminek a kimondása, nyilvánosságra hozatala, vagyis a szó tartózkodás nélküli nyílt beszédet jelent. De az a szellemi környezet, amelyben megszólalt, mégsem volt vevő a szavára, pontosabban nem arra volt vevő, amit Jézus mondott, hiszen megvolt már a saját elképzelése, a saját programja, és ahhoz ragaszkodott. A világosság eljött a világba. A világban volt, és a világ általa lett, de a világ sem nem ismerte meg őt, sem nem fogadta be őt (Jn 1,10).

Ez nem egy egyszerű félreértésen alapult vagy véletlenszerű kisiklás volt a világ részéről. A világnak megvolt és megvan ma is a saját elképzelése, a saját fogalma, a saját értékrendje és a saját szándéka, erőkifejtése, mozgási iránya. Ez nem annak a tragédiának az alázatos felismerése és elismerése, amit éppen a fentről jövő világ küldötte lett volna képes elmagyarázni és megoldani. Jézus beszélt a világ dicsőségéről (Jn 5,44). Meglepő, hogy egy mondaton belül ugyanazt a szót használja az Istennel és az emberrel kapcsolatban (itt a vallásos zsidókra alkalmazva). A δόξα – dicsőség, fenség, nagyság, magasztosság, a héber כָּבֹד görög megfelelője. A héberben első renden hatalmi súlyt jelent. Azt a valakit illeti ez a jelző, akinek van szava. Vagyis aki egy adott ügyben a végső, döntő szót mondhatja ki.

Az emberrel kapcsolatban a „dicsőség" azt a törekvést jelenti, hogy teremtmény voltát elfeledve vagy tagadva maga akarja meghatározni és megalapozni létét. Pedig ezt az alapot csak akkor találhatja meg, ha önmagát Istentől, a Teremtőtől való függésben értelmezi. Innen érthető az embernek nem csupán elidegenedése, hanem ellenséges érzése, haragja Istennel szemben.

Jézus személye és munkája krízist hozott létre

Jézusnak a történelemben való megjelenése – éppen azért, mert létét és szolgálatát az Atya felől értelmezte – krízist indított el zsidó hallgatóiban, akik úgy vélték, hogy birtokolják már problémáik megoldásának kulcsát a Tórában, míg mások persze a maguk elképzeléseiben. Jézus milyen felhatalmazás alapján szólal meg (Jn 8,37–59)? Hiszen az alap már megvan. A különös ebben a szituációban az, hogy partnerei nem pogányok, akik a társadalom szilárd alapjaira, a római jogra vagy egyéb kialakult szokásokra hivatkoztak. Ez is tökéletesen megfelelne, hiszen mindenki tudja, milyen elvárásnak kell ezek szerint megfelelniük. A zsidók ezzel szemben Ábrahámra, Mózesre és a prófétákra hivatkoztak. Úgy vélték, hogy a törvényben az életvitelhez szükséges igazságot bírják, sőt birtokolják. Ha pedig ez igaz, akkor az élet kiszámíthatóvá vált. Mégpedig minden vonatkozásban, az ember kötelezettségeit tekintve: Isten és embertársa felé, valamint az, hogy mire számíthat, ha ezeket a kötelezettségeket teljesíti. A Tóra, úgy vélték, előírja még azt is, hogy kiket kell szeretnie, kiket kell felebarátnak tekinteni, és kiket nem.

Ezzel elárulták, hogy a mennyei eredetű isteni tanítást is lehet földivé torzítani. Ábrahám Istenre figyelt, mintegy kinyílt Isten felé. Érteni akarta, hogy követni tudja útmutatását. Akik viszont Jézus kortársaként rá hivatkoztak, elvesztették ezt a nyitottságot. Következésképp az isteni útmutatás követésében is összezavarodtak. Jézus nem vitatja az „alapot", hiszen Ábrahám műve folytatásának állítja önmagát (Jn 8,56), hanem rámutat a torzítás perverz jellegére: „gyűlöltök engem". Itt tehát megjelenik az emberi alapvetés mellett, vagy még pontosabban azzal szemben, egy másik alap. A lét (isteni) alaptörvényeinek vélt birtoklásából fakadó gyűlölet afelé, aki ez alaptörvényekkel, noha azt állítja, hogy rendelkezik velük, mégsem rendelkezni akar, hanem alávetni magát azoknak. Itt a krízis lényege. Akkor most melyiknek van létjogosultsága? Melyiknek van igaza? Ki dönti el és milyen alapon?

Jézus tudatában volt annak, hogy a végtelen jelent meg benne mint végesben. Ez azt jelenti, hogy ő az abszolút tekintély, aki eldöntheti. Benne a végesben teszi ezt Isten, hiszen benne emberré lett. De szava mégsem emberé, hanem azé az Istené, az Atyáé, aki elküldte őt, a végtelen hatalmú Istené. Az ember – ha józanul gondolkodik – tudatában van végességének. Mind hatalmát, mind tudását illetően. A végessége azonban egyben utal a végtelenségre is, de arra is, hogy ebből ki van zárva. Abból a végtelenségből, ami pedig teremtettségénél fogva valamiképpen hozzá is tartozik. De pontosan Jézusnak ez a megjelenése ad esélyt az embernek, hogy visszakerüljön eredeti állapotába. Jézustól azonban az ember nem az innen alulról jövő vágyainak és szándékainak megistenülésére kapott jogot, hanem éppen ellenkezőleg: ez egyedül az isteni segítő és teljes emberi egzisztenciát gyógyító erő kiáradásának befogadásával valósulhat meg.

Hallgatói pedig azért „nem bírták hallgatni se" (Jn 8,43), mert megértették, hogy nem a kényszerű meghunyászkodás vagy a jutalomra számító sandaság alapján beszélt Isten felé való feltétlen engedelmességéről, hanem egy sajátos küldetés öntudata alapján. Távol állt tőle, hogy ezzel tüntetett volna. Az is, hogy ebből az Istennel való különleges kapcsolatból – ha létezik egyáltalán ilyen – mit lehet kicsikarni. Sőt ennek az ellenkezőjét mutatja be: folytonosan azt keresi, hogyan lehet az Atya akaratának minél tökéletesebben megfelelni, méghozzá mindenáron. Akár az élete árán is. Ahogy a rászoruló felebarát megsegítéséről is tanította: semmit érte nem várván (Lk 6,35). Jézus nem az istenes élet előnyeit szerette, hanem magát az Istent. És nem társult azokhoz, akik az Istenhez fűződő kapcsolatukból már kihozták a legtöbbet: egy sajátos előnyös pozíciót másokkal, főleg a pogányokkal szemben.

Jézus felülről jött, de fölfelé sohasem spekulált, sohasem lázadt és sohasem tüntetett vele. Ez volt a sátán veresége vele kapcsolatban (Jn 14,30). A Fiú megjelenése és működése e világban éppen az Atyának való alárendeltség által demonstrálódott. Ez Isten felkínált segítsége a bukott ember számára is. Aki pontosan az Istennek való alávetettség és engedelmesség területén bukott meg. Most megfordulhat. Lázadását megtagadva ugyanazt az engedelmességet vállalhatja, amit Jézus bemutat számára. Teremtményi, alávetettségi voltának felismerését, megtalálását és elfogadását. Egyszóval feltétlen bizalmat Isten felé. Nem pedig Tórájának tiszteletben tar-

tása által az embernek önmaga bebiztosítását. Jézus tagadta az önmegváltás minden formáját. Az aszketikus utat (lásd Kumránt) ugyanúgy, mint a vallásos liturgiáit (szadduceusok), a vallásos nominalizmust (farizeusok), valamint a vallásos rajongókét (zélóták).

Jézus eljövetele az embereken túl az egész teremtettségnek az Istennel történő kiengesztelődését, helyreállítását szolgálta. Itt vált világossá, hogy mekkora jelentősége van Jézus földi életének és alázatának az Atya felé. Ez az a minta, az az „út", amiről Jézus beszélt önmagával kapcsolatban (Jn 14,6). Sőt egyedüli út az ember számára, hogy az Istenéhez fűződő viszony helyreállása révén megtalálja a maga helyét is a világban.

Jézus ugyanis amikor „útnak" nevezte önmagát, az Istentől származó bölcsességre, értelmi és erkölcsi világosságra, igazságra, rendre, életminőségre és ezáltal élhető életre vezető útnak nevezte önmagát. Az ószövetségi fogalmak szerint ez a szó a תּוֹרָה *(Tóra),* ami a törvényt jelenti, de elsősorban „út", életmód értelemben. Ugyanis Isten törvénye egy bizonyos életmódot, az élet útját, az életre vezető utat tanítja nekünk, embereknek. Ez más életvitel, mint ami a pogány és istentelen népeknél megszokott. Izrael is választás elé került a Sínainál, amikor Isten felkínálta nekik ezt az utat. Választhatta azt, amit Isten felkínált neki, de el is utasíthatta (Ex 19,3–9). Szavakban vállalta is, de az aranyborjú készítésével – az ígéret ellenére – rövid idő múltán el is utasította (Ex 32,8).

Jézus úgy jelenik meg, mint egyetlen út, nem pedig egy a választható utak közül. Senki sem mehet az Atyához, csak őáltala. De az ember nem talál utat felebarátaihoz sem, sőt önmagához sem, csupán Jézus által. Jézus azonban pontosan azáltal példa és út, mert feltétel nélkül alávetette magát Isten akaratának. Ebben az alávetettségében séma; lázadás, semmi kényszer, sanda számítás vagy „önmegtagadás" nem volt. Ebben neki öröme telt és dicsőségére vált. Ezt kínálta azoknak, akik elfogadják tőle.

A Fiú alávetettségének méltósága

Figyelemre méltó Jézus méltóságtudata. Jézus ugyan tudatában volt, hogy teljhatalommal rendelkezik, de éppen hogy nem saját személyét állította a középpontba, hanem egyedül Istent. Miközben egészen bensőséges modorban szólt Istenről mint Atyáról, nem a saját dicsőségét kereste, hanem az Atyáét. Földi élete idején megkülönböztette magát Istentől, mivel alárendelte magát az Atyának, hogy egész kötelesével az Atya uralmát szolgálhassa. Ezzel pedig megadta az Atyának azt a dicsőséget, amelyet minden teremtmény köteles megadni neki.

Jézus tehát úgy az Atya Isten Fia, hogy mindenestől alávetette magát az Atya királyi uralmának, és nem volt más célja, mint annak szolgálata. Ebben semmiféle kényszer vagy számítás nem volt, hanem teljes önkéntesség, azonosulás, sőt ez volt igazi öröme. *Origenész* nyomán *Athanasziosz* fejtette ki, ha a Fiú nem lenne Fiú, az Atya sem lenne Atya. Ezért az Atya soha nem is volt a Fiú nélkül.4 Az evangéliumokban Jézus százhetven alkalommal nevezte Atyjának Istent. Feltűnő, hogy Istennel kapcsolatban ez a kifejezés vagy magától Jézustól ered, vagy nála kap semmi máshoz sem hasonlítható hangsúlyt.[5]

A testet öltés: Isten közösségvállalása a bukott emberrel

A fogantatásról és az Üdvözítő születéséről, az inkarnációról szóló hír a Bibliában nem biológiai, vagy ahogy *Pannenberg* merészen fogalmazza: nem „nőgyógyászati" probléma,[6] hanem történeti, hamartiológiai és szótériológiai. Arra kíván magyarázatot adni, hogy Jézust miért hívják Isten Fiának. Vagyis valóságos történeti személyről szóló híradás ez, ami az ember bukásával és megmenthetőségével kapcsolatos. A kinyilatkoztatás nem törődik (az egyébként is tisztátalan) kíváncsiságunkkal. Annál inkább a bűneinkkel (ha már vannak) és a bűnből és a bűn következményéből való szabadulásunkkal.

A világ teremtése az isteni lényegnek nem olyan belső szükségszerűsége, amely Istent a teremtés létrehozására kényszerítette volna. A teremtés Isten szabad aktusa. A teremtmények önállósága mindenestől összhangban van a Teremtő akaratával. Ebből az a látszat ébredhet, hogy a teremtett világ mozgásai olyan autonóm módon működnek, hogy annak fenntartásához, mondhatnánk rendben tartásához Isten jelenléte egyáltalán már nem is szükséges. Csakhogy az Istentől való önállósulás egyfelől egyáltalán nem szükségszerű, másfelől megvannak a fent vázolt elkerülhetetlen következményei.

Az ember nem rendelkezik sem eredete, sem jövője fölött. Isten viszont a tőle elfordult teremtménynek is Ura maradt. Ennek többféle megnyilvánulása állandósult a történelem folyamán, méghozzá folyamatosan. Azzal, hogy szerető gondoskodásával a létezést biztosítja mindenkinek: „felhozza napját jókra, gonoszokra egyaránt, esőt ad mind az igaznak, mind a hamisnak" (Mt 5,45) Azzal, hogy felsejlik az ítélet, amely elkerülhetetlenül lesújt a tőle függetlenné válókra, akik vele ellenséges viszonyba kerültek (Zsid 10,27). Azzal, hogy Isten nemcsak kegyelmet kínál, hanem áldozatot is vállal az emberrel való kapcsolatának helyreállítása érdekében. De a bűn ellenére maga az alapszituáció: a viszony megmaradt, mert az eltéphetetlen. Isten miatt. Az ember felmondhat Istennek, de ez nem változtat azon, hogy végül mégis tőle függ. A bűnösök Isten igazságossága miatt vannak kiszolgálva tetteik következményének. Annak a döntésüknek, hogy elfordultak Istentől. Isten azzal segít az embernek, hogy utat nyit az üdvösségre, az ember visszatalálhat Istenhez, ez esetben részesévé válik magának Istennek a jövőjében. Ez a lehetőség egyedül Krisztusban adatott. Egyedül abban az Istennek alárendelt, Istentől függő formában, ami a Fiú életében megmutatkozott.

Már nem lehet úgy tekinteni Istenre, mintha a Fiú még nem jött volna el a világra. Azzal, hogy az Atya elküldte a Fiút a világba, önmagát úgy határozta meg, mint aki távol van e világtól, egyedül a Fiú által van jelen ebben a világban. Az Atyával, vagyis az Istennel való kapcsolatban a Fiú megkerülhetetlen. A Fiú, mivel közösséget vállalt az emberekkel, közösséget vállalt sorsunkkal is. Ez – mint említettük – a kereszten mutatkozik meg legvalóságosabban. A Fiú elszenvedte a bűnösök sorsát. A bűnösök ki vannak szolgáltatva a halálnak. Isten ítélete lesújt a bűnre. Jézus azonban már elszenvedte a bűnök büntetését. Halála által Jézus legyőzte a halálnak az Istentől és az örök élettől elválasztó hatalmát. Amikor a Fiú elszenvedte az ítéletet, egyidejűleg utat nyitott a bűntelenségre, a bűntől való szabadulásra. Ez azokra nézve

igaz, akik hit által még a halálban is közösségben maradnak vele.

De a közösség abszolút alanya, megteremtője maga Isten Jézus, az Isten Fia által. Jézus az Atya akarata szerint, a maga örök szándékából vállalta ezt a Megváltó szerepet. Az ember is csak szabad akaratból léphet közösségre Istennel. A hívás elhangzik Isten részéről, de abszolút mértékű kényszerítés nincs. A hívás elfogadása azonban egyben az Istennek alávetettség elfogadását is jelenti. Feladását mindenféle manipulációnak, amely üzletelni akar a Mindenhatóval. Ennyit adok, mennyit kapok? Ebben az esetben az istenfélelem puszta eszközzé válna az ember önérvényesítése érdekében. Annak eszközévé, hogy az ember megmentse önmagát, kiteljesítse a maga életét, végbevigye a maga elképzelését. Ezek az alulról felfelé törekvés, az önüdvözítés kegyes, de járhatatlan útjai. Ha tömeges méretekben jelentkeznek, úgy mint az úgynevezett „ébredési mozgalmaknak" csupán az érzelmekre alapozódó *fals religiói* jelennek meg. De bármit is kényszerít valaki önmaga vagy mások lelki életére, az mindig mesterséges, csinált ízű marad, csupán büszkeséget vagy szorongást, fanatizmust és kegyeskedő cselekmények túlburjánzását hozzák magukkal.[7]

Ha Jézus a halál elől – ami minden ember sorsa – kitért volna, mert azonos hatalma és rangja volt az Atyáéval, éppen akkor vétett volna Isten ellen, és lett volna lázadó, mint minden ember. Aki meg akarja tartani életét, elveszti azt, és aki elveszti, az menti meg (Mk 8,35). Ez magára Jézusra is igaz volt. Jézus nem lehetett úgy Isten Fia, hogy véges léte folytonosságban fennálljon. Létezése folyamán egyetlen létező sem lehet végtelen.[8] Teremtmény lévén az ember természete szerint Istentől, a Teremtőtől függ. *Ez* földi életét tekintve a Fiúval kapcsolatosan is így volt. Az ember rendeltetését saját véges erejéből nem képes elérni. Ez ellen vagy lázad és megpróbál korlátozottságából kitörni, ezt teheti vallástalanul is, kegyesen is, vagy nincs más választása, mint követni a Fiút.

Mivel az ember úgy van teremtve, hogy megkülönböztesse magát minden más létezőtől, még magától Istentől is, ezt a függetlenséget vagy abszolutizálni próbálja, és akkor akarva-akaratlan Isten helyére tör, vagy módjában áll elfogadni az Istentől való függő viszonyt éppúgy, mint ahogy a Fiú függött az Atyától. Ahogy a Fiú csak önmegkülönböztetése révén volt egységben az Atyával, méghozzá minden kényszer nélkül, úgy az ember is mint teremtmény csak így lehet közösségben Istennel. Ez esetben viszont benne is megtestesül az örök Fiú. Ez pedig csak alázatban, engedelmességben és emberi természetünk végességében valósulhat meg. Sorsunk Isten kezéből történő elfogadásában. Csak a végességét elfogadó embert emeli Isten a végesség fölé.

Jézus földi története során maga is részesedett az emberi létformához kötődő korlátokban, a szükségben, a szenvedésben, a végességben és a halálban. Mint mondtuk, az Atya Isten távolléte a Fiú Istentől a kereszt eseményében volt a legteljesebb. Ahogy a bűnösök is ki vannak szolgáltatva a halálnak, mert elfordultak Istentől. A Fiú a halálban sem fordult el az Atyától, hanem bízott benne. Ezért a feltámadásnak és a Fiú igazolásának teljes mértékben az Atya művének kellett lennie: „ajándékozott neki oly nevet, amely minden név felett való, hogy a Krisztus nevére meghajoljon minden térd, és minden nyelv vallja, hogy Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére." (Fil 2,9–11)

Részlet *A születés* című, 2006-ban készült filmből

Az Atya jobbján felmagasztalt Fiú természetesen más módon van jelen Isten királyi uralmában, mint a földön élő Jézus. De mégis egy és ugyanazon személyről van szó. A Jelenések könyvében a királyi korona és a sebek együtt vannak jelen mint a Fiú uralmának méltóságjelzői. A keresztén Jézus a maga valóságában halt meg, nem csupán mint emberi személyiség. Ez is titok előttünk. De önmegüresítése azt jelentette, hogy önmagának semmit sem kívánt, hanem mindent az Atya dicsőségére cselekedett és az Atya uralmának az eljövetelét szolgálta. *Karl Barth* mutatott rá arra, hogy Isten szabadságához hozzátartozik, hogy transzcendenciájánál és fenségénél fogva mind magas, mind alacsony, mind gazdag, mind szegény sorsban egyaránt Isten lehet és Istenként cselekedhet.[9] Jézus Krisztus mint az új Ádám az első Ádámmal ellentétben nem ragadta magához „zsákmányként" Istenhez való hasonlóságát, hanem engedelmes volt halálig, mégpedig a keresztfa haláláig.

A két egymással ellentétes mozgás kioltja egymást

A názáreti Jézus emberi-történelmi valósága csak annak fényében érthető meg, hogy Jézus Istentől ered. Az elsőbbség az örök Fiút illeti meg, aki a názáreti Jézusban az idők teljességében megtestesülve emberré lett. Aki Jézus törté-

Részlet *A születés* című, 2006-ban készült filmből

netét Isten tetteként ismeri, az az Úr tettének, áldozatának, kereszthalálának, feltámadásának, megdicsőülésének, a világ kiengesztelésének megalapozódását egyedül Istenben keresse. Ez az út nem alulról felfelé, hanem felülről lefelé vezet. Nem az embertől Istenig, hanem Istentől az emberig. Alulról felfele tekintve magának az embernek a sorsa, kínlódása, kudarca, de sikerei sem érthetőek, és főként nem vezetnek máshová, csak önmagunkhoz, esetleg valamiféle bálványhoz vagy egyenesen a semmibe. Ma olyan dolgok kínálják magukat bálványként, amelyekkel az ember úgy véli, hogy áttörheti létének korlátait: a tudomány, a hatalom, a gazdagság, a rendelkezés ha kell, még egymás vagy Isten fölött is. Az eredménye évezredek óta mutatkozó kudarcok sorozata. A segítség, mégpedig ahhoz, hogy a szó Istentől meghatározott értelmében *emberré* váljunk, egyedül Istentől jön.

Azáltal, hogy a Fiúban Isten királyi uralma megvalósult, és kiengesztelődést szerzett Isten és emberek között, Isten szándéka más emberek számára is jelenvalóvá, elérhetővé, megragadhatóvá, új életünket megtöltő tartalommá válhat. Isten királyi uralmának elfogadása nélkül persze nem jöhet létre a kiengesztelődés sem. A Fiú Isten jövője már jelen van e világban. Az új élet reménye a halottak közül való feltámadás.

Az istenuralom eszkatologikus jövője a Szentlélek munkája által már tartósan jelen van a világon, és igényt támaszt minden ember felé. Hogy Isten uralma a Fiú által kiterjedjen az emberek között, ahhoz szükség van a Lélekre, aki dicsőíti a Fiút (Jn 16,14). Ez is minden alulról jövő megistenülés ítélete. Az emberi sors a maga végességével egyetemben Isten kezében van. A feltámadás, a felmagasztalás, a beteljesedés, a részesedés Isten jövőjéből egyedül Isten kezében van. Nem kaparintható meg innen alulról, hanem fentről adatik. Ez az alulról jövő lázadó útkeresés és a Fiú és a Lélek útja egymással ellentétes, nem keveredik és nem keverhető.

Isten kezéből elfogadható a sors, sőt maga a halál is mint a földi élet lezárása. Ami így már nem bukás, hanem hazaérkezés az örökkévalóságba, Isten által adott megdicsőülés, ami azonban egyedül Istent dicsőíti. Nem olvasunk egyetlen mondatot sem a Bibliában arról, hogy a mennyben embereket dicsőítenének. A dicsőség egyedül Istent illeti meg.

Az ember részéről viszont a legnormálisabb döntés: ha már most, földi életünkben elismerjük Istent mint Teremtőt, és engedjük, hogy ő határozzon meg bennünket. A világ azáltal, hogy föllázadt Istennel szemben, önállósította magát a Teremtőtől, és megkísérli, mivel azt képzeli, hogy képes rá, hogy lehetséges ez az önállóság. Ennek következménye az, hogy egy hazugságban él. Az igazság főleg Jánosnál az Isten igazságát, sőt valóságát jelenti. Mivel ő a Teremtő, ő az egyetlen valóság. Minden létező csak tőle függ. Még akkor is, ha ennek tagadásában él. Ezzel szemben a Názáreti élete *radikális függő viszony,* alávetettség, engedelmesség Istennek mint Atyának.

Az Atya és a Fiú kölcsönösen ismerik egymást. Jézus életében, tanításában, példájában és egész életművében, még a „teremtményi voltának", sőt halálának elfogadásában is megjelent az Isten mint Atya. Jézus ugyanazokkal a jogokkal rendelkezik, mint Isten. Neki magának is önmagában van élete (Jn 5,26). Az Atya felhatalmazta arra, hogy ítéletet tartson, így ugyanúgy feltámasztja a halottakat, mint az Atya, és életre kelti azokat, akiket akar. Ugyanazt a tiszteletet igényelheti, ami Istent megilleti (Jn 5,24–30).

Mégsem azért szállt le a mennyből, hogy a maga akaratát tegye, hanem annak akaratát, aki elküldte őt (Jn 6,38). És akkor mi? Olyan nehéz vagy lehetetlen volna nekünk, embereknek engedelmes és alázatos módon alávetni magunkat Isten akaratának, ha ezt Jézus mint isteni személy megtette? Vajon ez rangon aluli? Vagy éppen *ez* ad rangot nekünk is. Hogy szabad akaratból, mint akik tisztában vagyunk személyiségünk különállásával Istentől, és tisztában vagyunk saját korlátainkkal, nem törünk isteni rangra, hanem a Teremtő kezéből elfogadjuk teremtmény voltunkat.

Mert a földi élet, a bűnbocsánat, a megváltás és *az* örök élet egyaránt Isten műve és ajándéka. Azok, akik ebben a világban Istenre ügyet sem vetve próbálják megalapozni életüket és jövőjüket, el fogják veszíteni azt. Akik pedig életüket az Isten királyi uralmára minden fenntartás nélkül odaáldozzák, végül el fogják nyerni az életet (Mk 8,35).

Jelen tanulmány kivonat a szerző
Jézus a Krisztus című könyvéből
(Budapest: Éjféli Kiáltás Misszió, 2009, 48–54. és 62–69. o.)

Jegyzetek

1. Wolfhart Pannenberg: *Rendszeres teológia* 2. köt. (Budapest: Osiris, 2006), 245. o.
2. Rudolf Bultmann: *Az Újszövetség teológiája* (Budapest: Osiris, 1998), 295. o.
3. Uo., 322. o.
4. Pannenberg, 280. o.
5. Walter Kasper: Jézus Krisztus Istene (Budapest, Osiris, 2003), 152. o.
6. Pannenberg, 244. o.
7. Tillich, 302. o.
8. Pannenberg, 283. o.
9. Uo., 286. o.

Mateusz Wichary

Kik is vagyunk mi végső soron?

Baptista azonosság szemben a nemzeti azonossággal

Elhangzott Észtországban, Tallinban az EBF-közgyűlésen 2016. október 1-jén

Hadd kezdjem néhány példával arról, hogy nemzeti azonosságunk hogyan befolyásolja értékeinket és meggyőződéseinket.

Először egy beszélgetés, mely az egyik egyesült királyságbeli irodában hangzott el (igaz történet):

Lengyel dolgozó *(Janek)*: Tegnap feleségemmel elmentünk a bankba, hogy közös bankszámlát nyissunk.

Angol dolgozó *(John)*: Egy számla kettőtöknek? Elment az eszetek? A pénz csak megosztja az embereket. A barátnőmnek és nekem is külön saját pénzünk van!

Indiai dolgozó *(Ikshan)*: Nektek mindkettőtöknek elment az eszetek. Adjátok oda az összes pénzeteket a nagymamának, hogy ő döntsön a pénzről; minek a saját bankszámla!

John: Micsoda?! Mi köze a nagyinak az én pénzemhez? Mindegyikünknek a saját pénzéből kell megélnie!

Ikshan: Te teljesen megbolondultál? Valamennyiünknek szükségünk van egymásra. Kell lennie valakinek, aki eldönti, hogy mit tegyünk a család pénzével. És a nagymama a legidősebb és legtapasztaltabb!

Janek: Ikshan, neked teljesen igazad van abban, hogy szükségünk van egymásra. Mi pont most döntöttünk úgy, hogy lakást vásárolunk magunknak. A szüleink segíteni fognak ebben.

John: Minek zaklassátok ezzel a szüleiteket? És mit jelent az, hogy „a család pénze”? Az ember egyszerűen bemegy a bankba, és hitelt vesz fel a saját lakásvásárlására.

Ikshan: Nektek mindkettőtöknek kevesebb van egy kerékkel! Janek, ti és a szüleitek mennyit tudtok összedobni? Nem túl sokat, ugye? John, miért kellene a bankhoz fordulni és fizetni nekik egy csomó pénzt azért, hogy hitelt adjanak neked? A mi családunkban – amelynek van kb. 100 tagja – mi valamennyien közösen gyűjtünk a nagy beruházásainkra. Idén valamennyien odaadtuk a pénzünket *Abhijay* nagybácsinknak és feleségének, akik éttermet nyitnak. Jövőre *Anurag* férjhez megy, és kell neki egy rendes hozomány, két év múlva pedig *Arshadnak* kell egy új traktort vennünk, mert bővíti a farmját!

Melyik beállítottság áll legközelebb hozzád?

Egy másik teszt: Egy orosz detektívdráma cselekménye, melyet néhány hónapja láttam.

Három fiatal srác ellopja valakinek az autóját, hogy kocsikázzanak egy kicsit. Karamboloznak vele. Egy jó, tapasztalt rendőrtiszt kezébe kerül az ügy. Az autó tulajdonosa azt akarja, hogy csukják le a három tizenévest. A rendőrtiszt alaposabban megismeri a fiúkat, és látja, hogy megtanulták a leckét az esetből. Ezért úgy dönt, hogy megkéri az autó tulajdonosát, hogy tekintsen el a feljelentéstől. A tulajdonos erre nem hajlandó, azt akarja, hogy a fiúk példás büntetést kapjanak.

A rendőrtiszt megkéri az egyik elkövető nagybátyját, hogy javítsa meg az autót. A nagybácsi ezt meg is teszi, méghozzá ingyen. Ezt követően amikor a tulajdonos megjelenik a rendőrségen, a rendőrtiszt úgy tesz, mintha nem is lett volna semmiféle bűnügy, mert a kérdéses autónak nem is volt balesete. A tiszt a hitetlenkedő autótulajdonost hazaküldi, hogy nézze meg, van-e valami baja az autójának. Ő hazamegy, és látja, hogy az autója sértetlen.

A rendőrtiszt örül, hogy sikerült jól és bölcsen megoldania a problémát.

Egyetértesz vele? Vagy úgy véled, hogy amit tett, az maga egy komoly probléma?

Miért gondolkozunk úgy, ahogy? Kik is vagyunk mi végső soron? Kizárólag nemzeti identitásunk formál bennünket olyanná, amilyenek vagyunk? Meghatározóbb bennünk nemzeti identitásunk, mint az a tény, hogy keresztények vagyunk? És ebben az egész kérdéskörben hol van Isten, illetve a mi felekezeti identitásunk? És hogyan befolyásolja mindez azt, amit tenni tudunk saját kultúránkban és kultúránkért?

Hadd válaszoljak ezekre néhány pontban.

Tallinn városa a Balti tenger felől

1. Erkölcsi döntéseinkre gyakran nagyobb hatással van nemzeti hovatartozásunk és kultúránk, mint keresztény vagy baptista identitásunk.

Egy közelmúltbeli példa a norvég gyermekvédelmi hatóság (Barnevernet) esete. Egy fiatal keresztény házaspárról szól a történet, akiktől az öt gyermeküket elvette az állam. A lengyel emberek (beleértve a baptistákat is) feltételezése az, hogy a kormány elnyomó és a szülőknek van igazuk. A norvég emberek (beleértve a baptistákat is) feltételezése az, hogy a kormánynak igaza van, és a szülők a hibásak.

Mi alakítja ki ezeket a feltételezéseket? Én azt mondanám, hogy valószínűleg a történelmünk. A norvég történelemben – az esetek zömében – a kormány áldás volt. A lengyel történelemben viszont legtöbbször átok. Ez az oka annak, hogy egymástól eltérően gondolkozunk.

Természetesen fel tudjuk használni a hitünket álláspontunk bizonyítására. A norvég baptisták hivatkozhatnak a Róma 13,1–7-re: tisztelnünk kell a felsőbbséget. A lengyel baptisták valószínűleg a Lukács 22,25-re vagy a János 15,19-re hivatkoznának annak igazolására, hogy nem szabad naivnak lennünk, hanem reálisan kell felmérnünk a földi hatóságok valódi természetét, és sosem szabad bennük bízni. De ezzel együtt is az a véleményem, hogy valójában nem azért tér el a véleményünk ebben az esetben egymásétól, mert így vagy úgy értelmezzük a Bibliát, hanem azért, mert egy adott kultúrába tartozók vagyunk.

2. Tévesen használjuk nemzeti identitásunkat

Azt jelentené ez, hogy a kulturális tényező önmagában rossz lenne? Nem hiszem, még akkor sem, ha gyakran félrevezet bennünket, és beállítottságunkra káros hatással van.

Igen, az a véleményem, hogy sajnos nagyon gyakran roszszul ítéljük meg, hogy koncepcióink milyen forrásból fakadnak. Naivan vagy tudatosan, bűnös módon vagy egyszerűen

tudatlanságból fakadóan a Szentírást saját álláspontunk bizonyítására használjuk, nem pedig arra, hogy a Szentírás formálja álláspontunkat.

Gyakran jobban kötődünk nemzeti identitásunkhoz, amely napi szinten nagyobb stabilitást ad nekünk, praktikusabbnak bizonyul, biztonságérzetet és a becsületesség érzetét adja nekünk, mint keresztény identitásunkhoz.

Ezen túlmenően nemzeti identitásunk, feltételezett kulturális (= nemzeti) érettségünk alapján gyakran jelenik meg bennünk egy felsőbbrendűségi érzés, amelyet – legyünk készek őszintén beismerni – szeretünk és babusgatunk. Véleményem szerint itt pedig nem annyira az érettségünkről, mint inkább bűnünkről van szó.

Gyakran ítélkezünk mások felett ebből a felsőbbrendűségi érzésből fakadóan, amire gyakran rásegít az, hogy anyagilag felettük állunk, és azt várjuk el tőlük, hogy egyszerűen ezen okból kifolyólag értsenek egyet velünk etikai vagy teológiai kérdésekben.

Kiváltságosabb helyzetünket gyakran Isten áldása kézzelfogható bizonyítékának tekintjük, és úgy interpretáljuk, hogy ez igazolja álláspontunkat, vagyis hogy nekünk igazunk van, ők pedig tévednek.

3. Nemzeti identitásunkat Istennek tetsző módon lehet és kell használnunk, mivel ez része annak, akik vagyunk – és ezt is Istentől kaptuk

Mindezek mellett nem hinném, hogy maga a kulturális identitásunk kívül esne azon a körön, amelyen belül Isten hat. Véleményem szerint hamis ellentétpár az, hogy teljes egészében vagy minden habozás nélkül el kell fogadnunk nemzeti identitásunkat, vagy el kell vetnünk azt, mint ami bűnös és rossz.

Nézzük Pál apostol példáját: ő továbbra is izraelita: „Hiszen én is izraelita vagyok, Ábrahám utódai közül, Benjámin törzséből." (Róm 11,1) Nem szűnt meg izraelitának lenni, amikor keresztény lett. Mégis, amikor nemzeti identitása Isten és őközé állt, akkor minden habozás nélkül így vallott: „Ellenben azt, ami nekem nyereség volt, kárnak ítéltem a Krisztusért. Sőt most is kárnak ítélek mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének páratlan nagyságáért." (Fil 3,7–8) Ezzel együtt amikor a Rómában levő zsidó keresztényekhez szól, kész szívét megosztani velük, és nem bűnbánat gyanánt, hanem istenfélő és tiszteletreméltó lelkesedésének és szeretetének bizonyítékaként a következőket mondja: „Igazat mondok Krisztusban, nem hazudok, lelkiismeretem tanúskodik mellettem a Szentlélek által, hogy nagy az én szomorúságom, és szüntelen fájdalom gyötri a szívemet. Mert azt kívánom, hogy inkább én magam legyek átok alatt, Krisztustól elszakítva testvéreim, az én test szerinti rokonaim helyett…" (Róm 9,1–3) Ez a nemzete iránti szeretete nemes és bizonyítéka annak, hogy nem kívánja, hogy nemzete átok alatt legyen. Sőt, ő maga kész átok alá kerülni, ha ez népe javát szolgálja!

És mégis, ezt a mély – úgy nacionalista, mint vallásos – fanatizmust új irányba fordítja annak tudata, hogy titkos üdvözítő tervében Isten egy új identitást hoz létre: az Isten egy új népének az identitását. Egy új nemzetét, amely valamennyi népen átível, továbbá hogy az új Király közvetlenül hívja őt ennek a feladatnak odaszánt szolgálatára. Pál erre az elhívásra engedelmességgel válaszol, még ha nem is teljes örömmel, de határozottan és hűségesen, mert tudja, hogy ez egy Istentől kapott feladat. Vallja ugyan, hogy „szívemből kívánom, és könyörgök Izraelért Istenhez, hogy üdvözüljenek" (Róm 10,1), de mégis így nyilatkozik: „tehát én pogányok apostola vagyok, dicsőítem szolgálatomat." (Róm 11,13)

Úgy vélem tehát, hogy Isten nem arra hívja az apostolt, hogy mondjon le nemzeti hovatartozásáról. Pál büszke arra, hogy zsidó. Nagyon is. De ennél is büszkébb arra, hogy ő a Krisztusé. Zsidó léte által az, aki. Ez formálta őt, és ez tette a pogányok nagy apostolává. Voltaképpen zsidó identitása tette képessé arra, hogy saját népe iránti odaadásáról lemondjon, mert éppen saját népe tanította őt arra, hogy jobban lelkesedjen Istenért, mint saját népéért.

A nemzeti hovatartozásban nagy potenciál van arra, hogy Isten eszközeként egy bizonyos irányba formálja az embert. Ha nem így lenne, akkor a Jelenések 21,24–26 nem lenne a Bibliában: „a népek az ő világosságában fognak járni, és a föld királyai oda viszik be dicsőségüket… A népek odaviszik dicsőségüket és tiszteletüket" – de benne van. Különleges tisztességgel és dicsőséggel ruházza fel Isten országát az a tény, hogy a nemzetek sokszínűsége mind részét alkotja. Minden egyes nép egyedülálló értékkel gazdagíthatja Isten országát azon keresztényeken keresztül, akik az adott nép-

Papp János, a Magyarországi Baptista Egyház elnöke Tallinban

hez tartoznak. Ez minden egyes nemzetre egyformán érvényes, egyik sem emelheti magát a többiek fölé.

Minden nemzetben van valami egyedülálló. A történelemnek nem jelentéktelen lábjegyzete az, hogy a lengyelek a németek és az oroszok között találhatók. Ez a tény formált bennünket. Nem lényegtelen részlet az sem, hogy a németeket lengyelek, csehek, franciák. hollandok stb. veszik körül. Földrajzi helyzetünk organikus hatással van ránk az olyan egyszerű tényeken keresztül, mint a bennünket körülvevő élővilág, természeti kincsek, éghajlatunk és a természetesen adódó kereskedelmi utak (tengerek, folyók stb.). Na és persze a szomszédaink is. Mindez titokzatos módon Istentől van, és megvan az oka. Mindennek. Az Apostolok cselekedetei 17,26-ban ezt olvassuk: „Az egész emberi nemzetséget is egy vérből teremtette, hogy lakjon a föld egész felszínén, meghatározta elrendelt idejüket és lakóhelyük határait…" Márpedig a hely és az idő az a két legfontosabb tényező, amely meghatározza egy nemzet jellegét, sőt sorsát is – szigorúan geopolitikai szemszögből nézve.

De miért, mi célból? Nos. nyilván nem azért, hogy a nemzetek hatalmi harcokba keveredjenek egymással – vagy legalábbis nem ez az elsődleges szándék –, hanem „hogy keressék az Istent, hátha kitapinthatják és megtalálhatják…" (ApCsel 17,27) Üdvözítő célja van hát ennek! Hogy történelmük, háborúik és sikereik között a népek rájöjjenek arra, hogy „nincs is messze egyikünktől sem" (27. v.).

És ez valóban így is van. Van erre egy nagyon személyes példám. Neked is van, de most hadd osszam meg az enyémet. *Mateusz Wichary* történetét Lengyelország történelme alakította. Mateusz Wichary nem létezne, ha nem lett volna II. világháború, és a háború előtt Lengyelország négy különböző sarkában élő négy nagyszülőm történetesen nem találkozik össze a Breslau nevű, korábban német városban, és két gyermekük, *Krzysztof* és *Agnieszka* nem találkozott volna egymással és szeretett volna bele egymásba stb., egészen addig a pontig, hogy én történetesen meghallottam az evangéliumot a Wroclawi 1. Baptista Gyülekezetben 1991-ben.

Azért vagyok az, aki vagyok, mert lengyelül beszélek, lengyelnek neveltek, és a lengyel kultúrát, történelmet kaptam örökségül. Isten pedig ezt az identitásomat használja saját dicsőségére. Ugyanakkor arra hív, hogy lengyel nemzeti identitásomat állítsam keresztény identitásom szolgálatába, amelyet Krisztustól kaptam megváltásomra. Ez így tökéletesen helyes, és örülök neki, mivel régi identitásom – beleértve a nemzetit is – megváltásra szorul. De persze Krisztus nem „írja le" nemzeti hovatartozásomat, és nem is hagyja valamiképp Isten engem megváltoztató erejének hatósugarán kívül. Mateuszt teljes egészében – beleértve Mateuszt, a lengyelt – Krisztusnak át kell formálnia, Krisztusért.

És ez valamennyiünkre érvényes. A megváltás kegyelem által átalakítja nemzeti identitásunkat is. Istennek tetsző módon használhatjuk, és így is kell használnunk nemzeti identitásunkat, mert lényünknek ezt a részét is Istentől kaptuk.

Nos, hogyan vonatkoztathatóak mindezen gondolatok baptista identitásunkra? Van valami kapcsolat? Meggyőződésem, hogy van.

4. Létezik egy egyedülálló, a történelem által adott, igazolt és fenntartott, baptista egyház nevű, keresztények alkotta testület, amely nemzeti baptista testületek nemzetközi közösségében hivatott tevékenykedni Isten dicsőségére

Először is vizsgáljuk meg, hogy mi is a baptista identitás! Kik a baptisták?

A fentiekben leírt nemzetek analógiáját használnám. Krisztus egyházának része vagyunk, ahogy a nemzetek is részei az emberiségnek. Isten rendelt számunkra helyet és időt a történelemben. Az egyház megváltástörténelmének egy adott pillanatában létezünk történetesen, és mostanra már növekedtünk is. Stabilak vagyunk, létezésünket fenn tudjuk tartani nemzedékről nemzedékre – ez a hitelesség bibliai próbája (Mt 16,18; 28,20). Megadatott nekünk, hogy hogyan éljük meg közösségi életünket. A nekünk adatott, gyümölcsözőnek bi-

zonyult módon olvassuk, hisszük és alkalmazzuk a Szentírást. Vannak erősségeink (amelyek nélkül egészen biztos vagyok benne, hogy megszűnnénk létezni, ahogy ez már sok mozgalommal megesett a történelem során) és gyengéink. Mint minden nemzetnek, úgy nekünk, az Isten országához tartozó törzsnek is szemmel kell tartanunk a világot, és kitartanunk abban, akik vagyunk és ahonnan származunk. Próbálnunk kell úgy alkalmazkodni, hogy eközben ne veszítsük el saját identitásunkat. Ugyanez érvényes a többi egyházra is. Nekik is mindegyikőjüknek megvannak az erősségeik és gyengéik. Az ortodoxok, a katolikusok, az evangélikusok, a presbiteriánusok, a karizmatikusok mind valamilyen formában hűséget fogadtak Krisztusnak, és fogadalmukat a maguk módján próbálják is teljesíteni.

Rossz ez így? Nem hinném. A megváltás szemszögéből nézve szerintem naiv és igazságtalan dolog lenne azt várni el Istentől, hogy ne legyen sokszínűség az ő országában. Egyeknek lenni (Jn 17,21) nem jelent „ugyanolyannak lennit" (nincs igevers, ami ez utóbbi kifejezést igazolná). Isten megváltó tervében az állt, hogy én történetesen egy baptista gyülekezetben térjek meg. Ebben a gyülekezetben ismertek meg őt. Ez a közösség volt eszköze az én megszentelődésem kimunkálásában, és továbbra is az. Ez az én helyem az ő országában. Ez az egyház – minden adottságával – Isten eszköze továbbra is arra, hogy az ő országa eljöjjön bennem és általam különböző helyeken, országokban és nemzetekben.

Nem hiszem, hogy kizárólag mi tartozunk bele ebbe az országba. Még csak azt sem gondolom, hogy mi lennénk a legjobbak, jóllehet szerintem vannak olyan dolgok, amelyeket mi ragadtunk meg a legjobb módon. Arról azonban meg vagyok győződve, hogy baptista identitásunk biztonságot nyújt számunkra, és őszintén felvállalhatjuk azt, mint ami nem véletlenszerű vagy bűnös, hanem Isten gondviseléséből eredően fontos és hasznos. Mi Isten országában egy törzs vagyunk, és minden tőlünk telhetőt megteszünk annak érdekében, hogy a legjobbak legyünk. Felhasználunk erre mindent, amit kaptunk, és igyekszünk elhatni mindenhová, ahová csak tudunk, Urunk dicsőségéért. Velünk van az Isten, érezzük jelenlétét és áldását abban, amit teszünk. Ez egy nagyszerű identitás, aminek én személy szerint nagyon örülök!

Egyben egy nagyszerű ajánlat is, amit megoszthatunk nem hívőkkel és más egyházakkal is, akik saját identitásukat keresik. Lengyelországban befogadtunk néhány független gyülekezetet baptista szervezetünkbe. Biztonságban érzik magukat nálunk. Így most már többek, mint pusztán egy helyi gyülekezet, és ez biztonságot jelent számukra. Hivatkozhatnak a mi országos szervezetünkre, sőt az EBF-re és a WBA-re, továbbá több mint 400 éves történelmünkre. Ez nagy áldás!

És gondoljunk bele a mögöttes mély teológiai okba. Ők nem csupán néhány jelenkori független keresztény szeszélyének szüleményei. Elkezdtek rájönni:szükségük van rá, hogy felfedezzék helyüket a történelemben és a globális egyházban.

Tallin óvárosának egyik utcája

Mély teológiai okok húzódnak meg a más keresztényekkel való *szerves* és *szervezeti* kapcsolatok mögött. Krisztus testének puszta létével meg kell mutatnia a megváltás erejét azzal, hogy komoly, történelmen átívelő, látható kapcsolatot tart fenn az odaszánt helyi gyülekezetek között, amelyek együttműködnek, találkoznak, szolgálnak egymásnak és alakítják egymást.

Úgy gondolom, hogy ez egyenesen következik Istennek az egyházra vonatkozó tervéből. Az egyháznak kultúrákon és nemzeteken átívelő testületnek kell lennie. Pontosan a köztünk levő kapcsolatoknak kell kiábrázolniuk szépségét és egyedülálló jellegét, ami mindenekelőtt a Krisztus iránti hűség. Ezen kapcsolatok nélkül az evangélium ereje kevésbé látható.

Napjainkban sok a független gyülekezet. Úgy gondolom azonban, hogy Isten ebbe a szerves egységbe vezeti őket. Mi pedig azok vagyunk, akikhez csatlakozhatnak, akikhez csatlakozniuk kellene. Mi vagyunk a válasz erre a vágyakozásra. Ami a mi részünkről szükséges: az ennek a birtokunkban levő egyedülálló tényezőnek a felismerése, valamint a történelmünknek és identitásunknak Isten adta valósága iránti tisztelet. Ezek ugyanis azt bizonyítják, hogy mi valóban Krisztus egyházának a tagjai vagyunk, mivel a poklok kapui sem tudnak diadalt aratni felettünk.

5. Fel kell ismernünk egymásban Krisztus testté lett bölcsességét és jellemét minden egyéb tulajdonságunk ellenére.

Utolsó kérdésként szeretnék foglalkozni azzal, hogy hogyan bánjunk a közöttünk levő különbségekkel. Ezek száma nagy. Néha még abban sincs közöttünk egyetértés, hogy mi baptista identitásunk veleje. Hogy tudnánk másokat megáldani valamivel, amiről mi magunk sem tudjuk igazán, hogy mi? Hogy válhatnánk vonzóvá mások számára, ha megosztottak vagyunk? Megbízható forrásból tudjuk, hogy az önmagával meghasonlott ház nem maradhat meg (Mt 12,25).

Van számunkra remény? Vagy az az egyetlen remény, hogy Isten kegyelme így is, úgy is működik, akár annak ellenére is, amilyenek vagyunk?

Ezt én a következőképpen képzelem el. Ha Krisztus Lengyelországban élne lengyelként, kicsit más lenne, mint ha történetesen svéd vagy arab lenne. Egyszerűen azért, mert mindegyik kultúra kicsit másképpen hasonlít Isten bölcsességére és jellemére. Az egyes nemzetek némileg eltérő problémákkal küzdenek. Hasonló ez ahhoz, ahogy a Jelenések könyve első három fejezetében található hét gyülekezet némileg eltérő üzenetet kapott ugyanattól a szent és bölcs Krisztustól. Másképpen viselkedne és tanítana mindegyikükben.

Ez azt jelenti, hogy mi valamennyien tanulhatunk valamit egymástól, de rá is kell állítanunk egymást mindig az igei bölcsesség mérlegére a Szentlélek vezetése alatt. Úgy gondolom, egyedüli reménységünk ez a közös referenciapont, amely formálhatja és ténylegesen formálja is jellemünket a kultúrák sokszínűségében.

Enélkül magunkra maradunk. Mindenkinek szüksége van a másikra. És legnagyobb szükségünk azokra van, akik a leginkább különböznek tőlünk. Nem kívánok a szavakkal játszani, de tényleg azt gondolom, hogy azok a testvérek taníthatják nekünk a legtöbbet, akik nagyon-nagyon másként gondolkoznak, mint mi. Ezzel egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy egyet is kell értenünk velük. Ha nekünk ugyanis igazunk van, akkor nekik minden valószínűség szerint nincs – ez nem lehet másként. De mégis, ha sok dologban nincs is igazuk, Isten azt akarja, hogy én megértsem őket, és tudatára akar ébreszteni annak, hogy ők miért vélekednek úgy, ahogy. Ha pedig ezt megértem és némi együttérzéssel vagyok feléjük, akkor – de csak akkor – kész leszek tanulni is tőlük.

Ez az igazi alázat. Az igazi alázat nem abban mutatkozik meg, hogy egyetértünk (vagy úgy teszünk, mintha egyetértenénk) azokkal, akikről azt gondoljuk, hogy tévednek. Ez ugyanis véleményem szerint csak nagy butaság vagy képmutatás lenne. A valódi alázatosság abban mutatkozik meg, ha mélyen megértjük a miénktől eltérő véleményen levőket, ha megértjük, milyen külső nyomás és érvelés áll álláspontjuk mögött, akkor is, ha következtetéseikkel nem értünk egyet. Ily módon megértést tanúsítunk irántuk, még ha mi magunk más álláspontón is vagyunk.

Szükségünk van úgy a „testté lételre", mint a megváltásra. Urunk egyszer s mindenkorra szóló megváltói munkájában is szükség volt mindkettőre. De amikor Isten országa jön el erre a világra, akkor az egy másféle megtestesülés és megváltás. Krisztusnak a Szentlélek és az ő változatlan igéje általi jelenléte köztünk az, ami megment bennünket a bűntől, és rajtunk keresztül a körülöttünk levő világot is. Ez valóságos. Bennünk és általunk történik. Nagyon is helyénvaló és megtisztelő, hogy részünk lehet abban a dicsőséges feladatban, amelynek révén a föld megtelik Krisztus ismeretével. Még akkor is, ha további néhány évszázadnak kell eltelnie ahhoz, hogy eljussunk „mindnyájan a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, a felnőttkorra, a Krisztus teljességét elérő nagykorúságra" (Ef 4,13). Kultúránknak, baptista identitásunknak, sőt még nekünk magunknak is dicsőséges részünk van Istennek ezen munkájában. Adja Isten kegyelmét nekünk, miközben hűségesen és örömmel előrehaladunk ebben a nemes munkában. Ámen.

EBF

Az EBF honlapja:
www.ebf.org

Sebján-Farkas Zsolt

Molinizmus: Isten szuverenitásának és az ember szabad akaratának egyensúlya?

Az egyháztörténelem folyamán a keresztény teológiának egyik legjelentősebb kérdése volt Isten szuverenitásának és ebből fakadó gondviselő munkájának, valamint az ember szabad akaratának kapcsolata. Egyrészt a hívők mindig is meg voltak győződve arról, hogy Istennek konkrét terve van a teremtett világgal, és irányítása alatt tartja annak minden egyes részletét, hogy megvalósítsa tökéletes tervét. Másrészt viszont azt tartották, hogy az emberek felelősek a saját cselekedeteikért, ami csak akkor lehetséges, ha szabad döntési joguk van.1

Fontos hozzátenni, hogy valójában mindkét gondolat megtalálható a Bibliában. Például Ézsaiás könyve 46,9–10

különösen hangsúlyozza Isten szuverenitását: *„Emlékezzetek az ősrégi dolgokra, mert én vagyok az Isten, nincs más, Isten vagyok, nincs hozzám hasonló! Előre megmondtam a jövendőt, és régen a még meg nem történteket. Ezt mondom: Megvalósul tervem, mindent megteszek, ami nekem tetszik."*2 Ugyanezt az igazságot ismerte fel Jób, amikor így vallott Istennek: *„Tudom, hogy mindent megtehetsz, és nincs olyan szándékod, amelyet meg ne valósíthatnál. Ki merné elhomályosítani az örök rendet tudatlanul? Azért mondottam, hogy nem értem. Csodálatosabbak ezek, semhogy felfoghatnám."* (Jób 42,2–3) Számtalan példát lehetne hozni mind az Ószövetségből, mind az Újszövetségből, amely megerősíti, hogy Isten szuverén Úr, aki aktívan irányítja a világ sorsát.

Ugyanakkor a Szentírás egészén végigvonul az a gondolat, hogy az ember szabadon dönthet az élete felől, és ezért jogosan felelősségre vonható. Mielőtt az izraeli nép belépett az ígéret földjére, Mózes felolvastatta az átok és az áldás igéit az egész nép füle hallatára, és ezt mondta nekik: *„Tanúul hívom ma ellenetek az eget és a földet, hogy előtökbe adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet, hogy élhess te és utódaid is! Szeresd az Urat, a te Istenedet, hallgass szavára, és ragaszkodj hozzá, mert így élhetsz, és így lakhatsz hosszú ideig azon a földön, amelyet Istened, az Úr esküvel ígért oda atyáidnak, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak."* (5Móz 30,19–20) Józsué később hasonló döntés elé állította a népet (Józs 24,14–15), de Jézus és az apostolok is arra biztatták a hallgatóikat, hogy térjenek meg és higgyenek az evangéliumban. Mindez teljesen értelmetlen lenne, ha az embereknek nem lenne valamiféle szabad akaratuk. Tehát úgy tűnik, az Ige mind Isten szuverenitását, mind az ember szabadságát tanítja, de be kell látnunk, hogy ezt a két fogalmat nagyon nehéz összeegyeztetni egymással.

Az egyháztörténelem folyamán két jelentős tábor alakult ki ezzel a kérdéssel kapcsolatban, amelyek ma is léteznek. Az egyik oldal az emberi szabadságot hangsúlyozza, míg a másik Isten gondviselését és szuverenitását.3 Ez persze nem azt jelenti, hogy a két tábor teljesen figyelmen kívül hagyja az ellentétes bibliai érveket, csak azt, hogy azokat bizonyos mértékben alulértékeli. Az arminiánusok is hisznek Isten gondviselésében. Maga *Arminiusz Jakab* állítja, hogy az isteni gondviselés „megőrzi, szabályozza, irányítja és kormányozza az egész mindenséget, és a világon semmi nem történik véletlenül".4 Az egyetlen kikötés, amit Arminiusz tesz, az, hogy Isten aktívan cselekszi a jót, és saját szabad akaratából kifolyólag megengedi a gonoszt. Ezt azért mondja, hogy kihangsúlyozza, Istent nem lehet felelőssé tenni az emberek és a gonosz angyalok bűneiért. A hívők kiválasztásával kapcsolatban Arminiusz kijelenti, hogy az isteni kiválasztás az előrelátáson alapszik, vagyis Isten az örökkévalóságtól fogva előre tudta, hogy kik fognak mellette dönteni, és őket választotta ki az üdvösségre. Az isteni gondviselés ezen értelmezése különbözik a kálvinista nézettől, mert Arminiusz teológiai rendszerében a jövőbeli eseményeket nem csupán Isten, hanem bizonyos mértékben a szabad akarattal rendelkező teremtmények határozzák meg. Tehát kimondható, hogy az arminiánusok azért, hogy a szabad akaratot fenntartsák, csökkentik Isten gondviselésének a nagyságát.

Ezzel szemben a kálvinista tábor tagjai azt állítják, hogy az ember szabad akarata nem korlátozhatja Isten szuverenitását. Nem tagadják ugyan a szabad akarat létezését, de másképp értelmezik azt, mint az arminiánusok. Például *R. C. Sproul*, egy közismert kálvinista teológus, a következő kijelentést teszi: „Isten szabad. Én is szabad vagyok. Isten szabadabb, mint én. Ha az én szabadságom szembekerül Isten szabadságával, akkor én veszítek."5 Sproul, Szent Ágoston tanításait követve, különbséget tesz a szabad akarat („free will") és az emberi szabadság („liberty") között. Meglátása szerint a bűneset után az ember elveszítette szabadságát, de megmaradt a szabad akarata. Ez a bonyolultnak tűnő megfogalmazás tulajdonképpen azt jelenti, hogy az ember továbbra is szabadon hozhat döntéseket, de nincs szabadsága arra, hogy Istennek engedelmeskedjen. Más szóval, amikor Sproul azt állítja, hogy az embernek szabad akarata van, akkor nem azt érti alatta, hogy az ember szabadon dönthet a jó és a rossz között, hanem azt, hogy kényszer nélkül, szabadon cselekszi a rosszat. Így a kálvinisták gyengítik az ember szabad akaratát, hogy fenntartsák az erőteljes isteni gondviselés nézetét.

Vannak azonban olyan teológusok, akik nem elégszenek meg az előzőkben tárgyalt magyarázatokkal, hanem szeretnék mind az erőteljes isteni gondviselést, mind az erőteljes emberi szabad akaratot megtartani, bár e két fogalom egymással ellentétesnek tűnik. Ilyen teológusok többek között *Alvin Plantiga, Thomas Flint, William Lane Craig, Kenneth Keatley* és mások. Ők azt tartják, hogy nem feltétlen kell az előző két teológiai rendszer között választani, mert van más lehetőség is, mint például az úgynevezett molinizmus, amely megoldást nyújthat a látszólagos ellentmondásra. Craig szerint a molinizmus az egyik leggyümölcsözőbb teológiai eszme, mert nemcsak azt magyarázza meg, hogyan tudhatja Isten a jövőt, ha léteznek szabad akarattal rendelkező teremtmények, hanem választ adhat az isteni gondviselés és az eleve elrendelés kérdéseire is.6

A MOLINIZMUS MAGYARÁZATA

A molinizmus egy olyan filozófiai/teológiai rendszer, amely Isten mindentudásának egy különös aspektusán alapszik. A teória magyarázatához azonban szükséges kissé mélyebben megérteni az isteni gondviselés és az emberi szabad akarat fogalmát.

Gondviselés

Thomas Flint szerint a keresztények nagy része vonzónak tartja az erőteljes isteni gondviselés nézetét, mert hisznek abban, hogy Isten egy tökéletes lény, tehát tökéletes tudással, szeretettel és erővel rendelkezik, amelyek segítségével uralkodik a teremtett világ minden részlete fölött. Más szóval a gondviselés azt jelenti, hogy Isten „tudatosan és szeretettel irányít minden egyes teremtményt érintő minden egyes eseményt azon cél felé, amit előre meghatározott".7 Az erőteljes gondviselés nézetének két fontos eleme van, ami kapcsolatos a molinizmussal: az isteni előrelátás és szuverenitás. Mivel Isten mindent tökéletesen előre lát, nincs olyan jövőbeli esemény, ami felől tudatlan vagy bizonytalan lenne. Soha nem kell B tervet készítenie, hogy felkészüljön a váratlan történésekre, és soha nem számol valószínűségekkel; számára a jövő abszolút biztos. Másrészt Isten abszolút értelemben vett szu-

verén Úr, aki aprólékos gonddal irányít mindent a világban. Ha ez nem lenne igaz, akkor Isten nem lenne képes betartani az ígéreteit, és nem lehetne benne megbízni. A gondviselés egyik legszebb megfogalmazása a westminsteri hitvallásban található:

> *Isten – minden dolgok nagy alkotója – minden teremtményt, cselekvést, dolgot a legnagyobbtól a legkisebbig fenntart, irányít, elrendel és kormányoz. E legbölcsebb és legszentebb gondviselését az ő tévedhetetlen eleve ismerése, akaratának szabad és változhatatlan tanácsvégzése alapján gyakorolja bölcsessége, hatalma, igazsága, jósága, és irgalma dicsőségének magasztalására.*8

Összefoglalva tehát, az erőteljes isteni gondviselés magában foglalja a jövőbeli dolgok tökéletes ismeretét és a világegyetem aprólékos irányítását.

Szabad akarat

Kenneth Keathley magyarázata szerint kétféle megközelítés létezik az emberi szabad akarattal kapcsolatban: a determinizmus és a libertarianizmus. A determinizmus azt jelenti, hogy egy személy jelleme és körülményei teljes mértékben meghatározzák a döntéseit, vagyis egy adott szituációban tulajdonképpen csak egyetlen választási lehetősége van.9 A determinizmusnak két formája van: a kemény és a puha determinizmus. A kemény determinizmus szerint szabad akarat egyszerűen nem létezhet, mert az eleve ellentétes a determinizmus fogalmával. Persze a teológusok többsége elutasítja a kemény determinizmust, de vannak, akik azt állítják, hogy a puha determinizmus (vagy más szóval kompatibilizmus) összeegyeztethető a szabad akarattal.10 Ők a szabad akarat fogalmát különösen értelmezik: számukra az nem más, mint a hajlam szabadsága. Ez azt jelenti, hogy az ember képes arra, hogy megtegye, amit akar, de nincs hatalma a hajlamai felett. Más szóval „az ember szabad arra, hogy kívánsága szerint döntsön, de nem szabad arra, hogy megválassza a kívánságait".11 A kompatilizmus vagy puha determinizmus szerint tehát az emberi döntések mindig rögzítve vannak. Lehet, hogy úgy tűnik, egy adott helyzetben az embernek különböző opciói vannak, de ez csak a látszat, valójában a jelleméből fakadó hajlamai határozzák meg a döntését. A szabad akaratnak ez az értelmezése valóban összeegyeztethetőnek tűnik az erőteljes isteni gondviseléssel, viszont az emberi szabadság eszméje jelentősen csorbul. Mi több, a kompatilizmusnak megvan az a veszélye, hogy végeredményben Istent teszi felelőssé az emberek bűneiért.12

Akik elutasítják a determinizmust, azok a szabad akaratot libertariánus módon értelmezik. Ez ezt jelenti, hogy „az erkölcsi felelősséggel felruházott cselekvő személy bizonyos értelemben a saját döntéseinek [független] okozója".13 Csakúgy, mint a determinizmus esetében, a libertarianizmusnak is van kemény és puha verziója. A legtöbb libertariánus keresztény elutasítja az elsőt, és az utóbbi mellett áll ki, amely nem azt állítja, hogy az ember mindenkor szabadon cselekszik, hanem csupán azt, hogy vannak olyan helyzetek az életben, amikor az ember döntései és cselekedetei valódi értelemben szabadok. A puha libertariánusok belátják, hogy az ember szabadsága korlátozott, de nem olyan mértékben, mint ahogy azt a kompatibilis tábor tagjai hiszik. Összegezve tehát, a keresztények nagy része elutasítja a determinizmus és a libertarianizmus kemény fajtáit, és valamelyik puha verzióban hisznek, attól függően, hogy Isten szuverenitását vagy az emberi szabad akaratot akarják kihangsúlyozni.

Luis de Molina (1535–1600), spanyol jezsuita gondolkodó

Köztes tudás (scientia media)

A molinizmus nevét *Luis de Molináról* (1535–1600) kapta, aki katolikus reformátor és spanyol jezsuita volt. 1571-ben teológiai doktori címet szerzett az Evora egyetemen, és több évet azzal töltött, hogy megpróbálja összehangolni az emberi szabad akaratot az isteni kegyelemmel, előrelátással, gondviseléssel és predestinációval. Molina műveiből kiderül, hogy ő az ember szabadságát libertariánus módon értelmezte. Úgy gondolta, hogy a Szentírás világos tanítása szerint a bukott embernek libertariánus szabad akarata van, vagyis szabadon

dönthet az üdvössége tekintetében és egyéb szellemi kérdésekben.14 Molina ezen felül azt állította, hogy Isten egy különleges fajta tudás birtokában van, amely segíthet megmagyarázni az ember szabad akaratának és Isten szuverenitásának a kapcsolatát. Ezt *köztes tudásnak* nevezte el.15

A *köztes tudás* megértéséhez szükséges különbséget tenni időbeli és logikai elsőbbség között. Az időbeli elsőbbség egyszerűen azt jelenti, hogy valamely esemény egy másik eseménynél hamarabb következik be. A logikai elsőbbségnek viszont semmi köze az időhöz. Ha egy dolog logikai elsőbbséget élvez egy másik dologgal szemben, az azt jelenti, hogy az magyarázatul szolgál a másik számára. A molinizmus hívei azt tartják, hogy Isten tudásának három logikai szintje vagy momentuma van. Ez nem jelenti azt, hogy ezek a momentumok időben egymás után következnek, hiszen Isten mindig egyidejűleg tud mindent, hanem azt jelenti, hogy a logikai momentumok egymáson alapulnak.

Az első momentum Isten *szükségszerű tudása*, vagyis az a tény, hogy Isten tudatában van minden szükségszerű igazságnak. Egy példa erre a fajta tudásra a logikai törvények rendszere. Ezek a törvények nem függnek Isten akaratától, hanem azért igazak, mert Isten jelleméből fakadnak. Ugyanígy Isten *szükségszerű tudásának* része az, hogy Isten ismer minden elképzelhető lehetőséget. William Lane Craig magyarázata szerint: „Ő [Isten] ismeri az összes lehetséges személyt, akit megteremthetne, az összes lehetséges körülményt, amelybe belehelyezhetné őket, az összes lehetséges cselekedeteiket és reakcióikat, és az összes lehetséges világot vagy világrendet, amit megteremthetne."16 Fontos még leszögezni azt, hogy Isten *szükségszerű tudása* logikailag megelőzi azt a (szabad) döntését, hogy megteremti a világot.17

Kicsit előreszaladva, Isten tudásának egy későbbi momentuma a *szabad tudása*, ami által tökéletesen ismeri a tényleges világot, amiről eldöntötte, hogy megteremti. Ez természetesen magában foglalja a jövőbeli dolgok tökéletes ismeretét is. *Szabad tudásnak* nevezik, mert Isten szabad teremtői akaratán alapszik. Amikor Isten eldöntötte, hogy megteremti a világot, akkor ezzel azt is meghatározta, hogy mely állítások lesznek igazak és hamisak ebben a világban. Ha egy másik világot teremtett volna, akkor bizonyos állítások, amelyek most igazak, hamisak lennének, és fordítva. Ha például Isten egy olyan világot teremt, amelyben Molina nem létezik, akkor a Molinával kapcsolatos összes igaz állítás hamis lenne. Tehát az, hogy Isten tudásának harmadik momentumában mely állítások igazak vagy hamisak, attól függ, hogy melyik lehetséges világról döntött úgy, hogy megteremti.18

Molina azt állította, hogy Isten *szükségszerű tudása* és *szabad tudása* között helyezkedik el Isten *köztes tudása*. Ez a tudás lehetővé teszi, hogy Isten „tévedhetetlenül tudja, hogy a szabad akarattal rendelkező teremtmények mit tennének egy-egy adott szituációban".19 Craig a következő magyarázatot adja:

Például [Isten] tudja, hogy Péter, ha bizonyos helyzetbe kerülne, háromszor megtagadná Krisztust. A természetes [vagy szükségszerű] tudása alapján Isten az első momentumban tudta az összes lehetséges dolgot, amit Péter tehetne, *ha ilyen helyzetbe kerülne. De most a második momentumban azt is*

*tudja, hogy Péter valójában mit választana szabadon ebben a helyzetben. Ez nem azért van, mert Péter a körülményei által determinálva lenne, hogy így cselekedjen… Isten tudása Péterről ebben az esetben nem egyszerű előre tudás. Mert lehetséges, hogy Isten úgy dönt, nem helyezi be Pétert ebbe a szituációba, vagy akár nem is teremti meg őt. A köztes tudás tehát csakúgy, mint a természetes [vagy szükségszerű] tudás, logikailag elsőbbséget élvez Isten azon döntésével szemben, hogy megteremt egy világot.*20

Most már minden részlet készen áll a molinizmus felvázolásához. A molinizmus szerint az első logikai momentumban Isten ismeri az összes lehetséges világot. A második momentumban tudja, melyek azok a világok, amelyek aktualizálhatók, hiszen a teremtmények szabad döntései bizonyos mértékben leszűkítik a lehetséges világok sorát. Ezek után döntést hoz, hogy melyik világot teremti meg. Tehát Isten tudásának a logikai sorrendje a következőképpen alakul:

- első momentum: Isten *természetes tudása*;
- második momentum: Isten *köztes tudása*;
- harmadik momentum: Isten szabadon dönt, hogy megteremti a világot;
- negyedik momentum: Isten *szabad tudása*.21

A logikai momentumok megértésében segíthet egy másfajta megfogalmazás. E szerint Isten a természetes tudása révén tudja, hogy egy személy mi mindent tehetne egy adott szituációban; köztes tudása révén tudja, hogy az a személy valójában mit tenne abban a szituációban, és szabad tudása révén tudja, hogy az a személy tulajdonképpen mit fog tenni. Vagyis logikai értelemben Isten először ismeri az összes lehetséges világot, majd az összes megvalósítható világot, végül pedig a ténylegesen megvalósított világot. A molinisták úgy hiszik, hogy ez a teória megoldja az isteni gondviselés és az emberi szabad akarat problémáját. Bár az emberek szabadon döntenek a cselekedeteik felől, végeredményben mégis Isten kezében marad az irányítás, mert ő választja ki, hogy az összes lehetséges világ közül melyiket teremti meg. Isten a *köztes tudása* által azt a világot fogja megteremteni, amelyben a felelősséggel felruházott teremtmények pontosan azt fogják tenni *szabadon*, amit ő előre meghatározott.

Bibliai alapok

Ezen a ponton talán felmerülhet az olvasóban, hogy ezeknek a filozófiai fejtegetéseknek mi közük a Bibliához. Molina is tudatában volt ennek a felvetésnek, és megjelölt több bibliai részt is, ami szerinte alátámasztja Isten *köztes tudásának* a tényét.22 Az első történet Sámuel 1. könyvében található, amikor Dávid Keíla városában tartózkodott, és megkérdezte az Urat, hogy a város lakói ki fogják-e szolgáltatni őt Saulnak:

De megtudta Dávid, hogy Saul rosszat forral ellene. Ezt mondta Ebjátár papnak: Hozd ide az éfódot! És ezt mondta Dávid: Uram, Izráel Istene! Azt a hírt hallotta szolgád, hogy Saul ide akar jönni Keílába, hogy elpusztítsa miattam a várost. Kiszolgáltatnak-e neki Keíla polgárai? Idejön-e

Saul, ahogyan szolgád hallotta? Uram, Izráel Istene, jelentsd ki szolgádnak! Az Úr így felelt: Idejön. Akkor ezt kérdezte Dávid: Kiszolgáltatnak-e engem és embereimet Saulnak Keíla polgárai? Az Úr így felelt: Kiszolgáltatnak. Elindult tehát Dávid mintegy hatszáz emberével, kivonult Keílából, és mentek, amerre mehettek. Amikor jelentették Saulnak, hogy Dávid elmenekült Keílából, lemondott arról, hogy ellene vonuljon. (1Sám 23,9–13)

Amikor Isten igenlő választ ad mindkét kérdésére, Dávid úgy dönt, hogy elmenekül a városból. De ebből úgy tűnhet, hogy ebben az esetben Isten szava nem teljesedett be. Mivel a Biblia világosan és folyamatosan kijelenti, hogy Isten nem téved és nem hazudik, a legvalószínűbb magyarázat erre a kérdésre az, hogy Isten nem a *szabad tudását* (előrelátását) osztotta meg Dáviddal, hanem a *köztes tudását*. Vagyis Isten azt mondta Dávidnak, hogy ha ott *maradna* a városban, akkor a lakói kétségkívül *kiadnák* őt. Dávid ezt pontosan így értette, mert el is menekült. Egy másik fontos bibliai részben Jézus megfedd bizonyos városokat, mert nem tértek meg:

Akkor azokat a városokat, amelyekben legtöbb csodája történt, feddeni kezdte, mert nem tértek meg: „Jaj neked, Korazin! Jaj neked, Bétsaida! Mert ha Tíruszban és Szidónban történtek volna azok a csodák, amelyek nálatok történtek, régen megtértek volna zsákban és hamuban! Sőt mondom nektek: Tírusznak és Szidónnak elviselhetőbb sorsa lesz az ítélet napján, mint nektek. Te is, Kapernaum, talán az égig emelkedsz? A pokolig fogsz levettetni! Mert ha Sodomában történtek volna azok a csodák, amelyek benned történtek, megmaradt volna a mai napig. Sőt mondom nektek, hogy Sodoma földjének elviselhetőbb sorsa lesz az ítélet napján, mint neked." (Mt 11,21–24)

Ebben a szakaszban szintén úgy tűnik, hogy Jézus a *köztes tudását* használta, hogy megfeddje Bétsaida és Korazin városokat. Még sok példát lehetne felhozni, amelyek Isten *köztes tudásának* a lehetséges tényére utalnak, azonban több teológus is felhívja a figyelmet, hogy ezek az igék nem *egyértelmű* bizonyítékok ilyen nemű tudás létezésére.23 Azt mindenesetre biztonsággal ki lehet mondani, hogy a molinizmus alapját képező *köztes tudás* nem ellentétes a Bibliával; sőt ezt a fogalmat számos ige alátámasztani látszik.

KONKLÚZIÓ

A molinizmus több kérdést is felvet, amelyekkel nincs lehetőség ezen cikk keretében foglalkozni, de a molinisták minden kérdésre igyekeztek hiteles választ adni. Hogy a molinizmus valóban megoldást nyújt-e az isteni gondviselés és az emberi szabad akarat problémájára, azt döntse el az olvasó. Ha nincs is meggyőzve, az vitathatatlan, hogy a molinizmus – mint lehetséges teológiai rendszer – megbontja a kálvinizmus és arminianizmus status quóként emlegetett dichotómiáját, és bemutatja, hogy e két megközelítésen kívül létezhetnek más lehetséges magyarázatok is. Legalább ezért tiszteletünket fejezhetjük ki azok előtt, akik a molinista álláspontot képviselik.

Jegyzetek

1. Christopher J. Kosciuk: *Human Freedom in a World Full of Providence an Ockhamist-Molinist Account of the Compatibility of Divine Foreknowledge and Creaturely Free Will*. Dissertations (Amherst: University of Massachusetts, 2010), 1–2. o.
2. Ha másképp nincsen megjelölve, akkor a bibliai idézetek a Magyar Bibliatársulat 1990-es új fordítású Bibliájából származnak.
3. Ha az utóbbi évszázadokat nézzük, amikor ez a vita a mai formájában igazán kibontakozott, akkor az első nézetet Arminiusz Jakabnak tulajdonítják, és a követőit arminiánusoknak nevezik; míg az utóbbi nézőpontot Kálvin János fogalmazta meg, akinek utódai lettek a kálvinisták.
4. Jacobus Arminius: *The Works of James Arminius* (Grand Rapids: Baker Book House, 1986), 657–658. o. Saját fordítás (a továbbiakban is, ha nincs másképpen jelölve).
5. R. C. Sproul: *Chosen by God* (Wheaton, Ill.: Tyndale House Publishers, 1986), 43. o.
6. William Lane Craig: *The Only Wise God: The Compatibility of Divine Foreknowledge and Human Freedom* (Grand Rapids, Mich.: Baker Book House, 1987), 127. o.
7. Thomas P. Flint: *Divine Providence: The Molinist Account* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1998), 76. o.
8. Westminsteri hitvallás, 5.1. http://www.reformatus.net/westminsteri-hitvallas. Letöltés ideje: 2016. 11. 28.
9. Kenneth Keathley: *Salvation and Sovereignty: A Molinist Approach* (Nashville, Tenn.: B&H Academic, 2010), 6. o.
10. A kálvinista teológusok egy része ezt vallja.
11. Keathley, 68. o.
12. Uo., 69. o.
13. Uo.
14. Kirk R. MacGregor: *A Molinist-Anabaptist Systematic Theology* (Lanham, Md.: University Press of America, 2007), 21. o.
15. Uo., 14–15. o.
16. Craig, 127. o.
17. Flint, 38. o.
18. Craig, 129. o.
19. Keathley, 5. o.
20. Craig, 130. o. A jelen esszében a *természetes tudás* és a *szükségszerű tudás* szinonimaként használatos.
21. Uo.
22. MacGregor, 42–45. o.
23. Timothy John Martin: *"Significant Responsibility Amidst Robust Providence: A Defense of Reformed Molinism as a Rapprochement Between Divine Election and Metaphysical Human Freedom"*. Dissertations (Southern Baptist Theological Seminary, 2010), 105. o.; Flint, 41. o.

A Szolgatárs a Twitteren:
twitter.com/szolgatars

Ármay-Szabó Ádám

Jézus testvérei

Bevezetés

Eljutottunk sorozatunkban a következő Mária-dogmáig. Ahogy már korábban is, a Bibliából kiindulva kívánom ezt a kérdést szemügyre venni. A négy Mária-dogma közül időben ez a második:

1. Mária Istenanya (431; efezusi zsinat),
2. örökké szűz (649; lateráni zsinat),
3. szeplőtelenül fogantatott (1854; Ineffabilis Deus bulla),
4. mennybe vétetett (1950; Munificentissimus Deus apostoli rendelkezés).

Ugyanakkor jelentőségét tekintve talán ez a legfontosabb, hiszen ez nemcsak a katolikusok és a protestánsok között okozhat vitákat (mint a szeplőtelen fogantatás vagy a mennybevétel dogmája), hanem még protestánsok között is.

Bibliai előzmények

„*Akkor ezt mondta Isten: Alkossunk embert a* képmásunkra1, *hozzánk hasonlóvá:* uralkodjék *a tenger halain, az ég madarain, a jószágokon, az összes vadállaton és az összes csúszómászón, ami a földön csúszik-mászik. Megteremtette Isten az embert a maga képmására, Isten képmására teremtette,* férfivá és nővé teremtette *őket. Azután* megáldotta őket Isten, *és ezt mondta nekik Isten:* Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá! *Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a szárazföldön mozgó minden élőlényen!*" (1Móz 1,26–28)

Talán furcsának tűnhet ez a kezdés, de a bevezetőben már jeleztem, hogy Mária alakját elsősorban a Szentírásból szeretném megismerni – ahogy Isten beszél róla nekünk –, és ezt a képet megértve összevetni a mindenkori Mária-tisztelettel.2 Ha a mindenható Isten bölcsességében (nem véletlenül!) a róla szóló könyvét a teremtéssel kezdte, akkor számomra is megfelel ez a fajta kiindulási pont. Ahogy elkezdődik Isten önkijelentése, már a teremtésnél nagyon koncentrált és erőteljes szándékot látunk megnyilvánulni a férfi és a nő identitásának meghatározását illetően. Először is ők Isten képmásai, méghozzá meghatározott sorrendiség alapján:

„*Azután megformálta az Úristen az embert a föld porából, és az élet leheletét lehelte az orrába. Így lett az ember élőlény.*" (1Móz 2,7)

„*Azután ezt mondta az Úristen:* Nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáillő segítőtársat. *Formált tehát az*

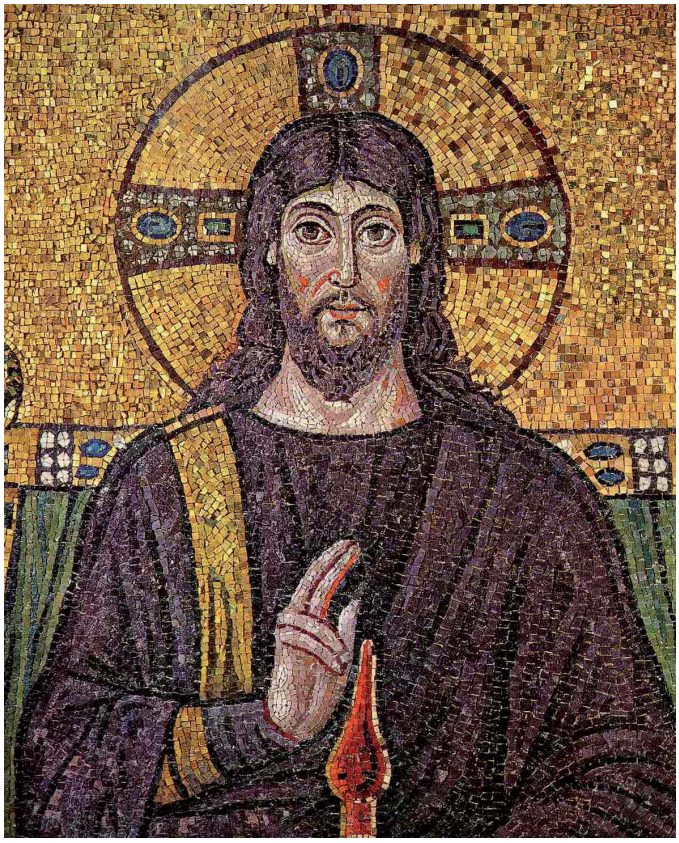

Krisztus, Ravennai mozaik, 550

Úristen a földből mindenféle mezei állatot, mindenféle égi madarat, és odavitte az emberhez, hogy lássa, minek nevezi; mert minden élőlénynek az a neve, aminek az ember elnevezi. Így adott az ember nevet minden jószágnak, az égi madaraknak és minden vadállatnak, de az emberhez illő segítőtársat nem talált. Mély álmot bocsátott azért az Úristen az emberre, és az elaludt. Akkor kivette az egyik oldalbordáját, és húst tett a helyére. Az emberből kivett oldalbordát az Úristen asszonynyá formálta, és odavezette az emberhez. *Akkor ezt mondta az ember: Ez most már* csontomból való csont, testemből való test. Asszonyember legyen a neve: mert férfiemberből vétetett. *Ezért* hagyja el a férfi apját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és ezért lesznek egy testté. *Még mindketten mez-*

telenek voltak: az ember és a felesége is, de nem szégyellték magukat." (1Móz 2,18–25)

„És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó. *Így lett este, és lett reggel: hatodik nap."* (1Móz 1,31)

Először tehát a férfi lett megalkotva (a földből és Isten leheletéből), majd a hozzáillő segítőtárs: a nő, a férfi testéből (1Kor 11,7–9). Ez a sorrendiség nem minőségi (1Kor 11,11–12), hanem technikai és hierarchikus tekintélygyakorlati szempontból (Ef 5,21–24). Vagyis a férfi önmagában nem ér többet, mint a nő (Gal 3,28), de mégis vezető szerepet tölt be a közös életükben (Ef 5,25–30). Isten látta, hogy egyedül nem jó az embernek (Préd 4,9–12), és ezért társat adott neki, akivel közösségben lehet, aki kiegészíti őt, és ezután viszont *„igen jónak"* minősítette a teremtést (Mt 19,4–6). Tehát az *„igen jó"* a férfi és a nő közössége (Mk 10,6–9), amiben a szexuális együttlét: *„szaporodjatok, sokasodjatok"* nemcsak áldás, hanem parancs is (1Kor 7,3–5), mivel a teljes ragaszkodást erősíti (Ef 5,31), és megvéd a paráznaságtól (1Kor 7,2.9–11). Az egymáshoz való ragaszkodás, pedig az egység (egy-testség) kifejezője, ahogy Isten szenthármassága megjeleníti a szeretetközösség mintáját (1Kor 11,3). Ezen túlmenően pedig a bűnbeesés, ami megbontotta az egységet (1Móz 3,7–12.16), szükségessé teszi a Krisztus és a gyülekezet kapcsolatának kiábrázolása által (Ef 5,32–33) az egység újraépítését. Ez a szereteten alapuló tabuk és titkok nélküli egység (testi és lelki meztelenség Isten és a másik előtt) tesz képessé arra, hogy betöltsük az uralkodói parancsot, melyet Istentől kaptunk (Zsolt 8,6–9), ahogy a Krisztussal való teljes egységünk által lehetünk egyáltalán életképesek (Zsolt 115,16–18; Róm 8,10–11) és győztesek (1Jn 5,4–5).

Mindezeket az isteni alapelveket azért tartom fontosnak az elején kiemelni, mivel a Mária-kultusz elmélete és főleg a gyakorlata – ahogy később látni fogjuk – progresszív módon aláássa és közvetve támadja a bibliai családképet.

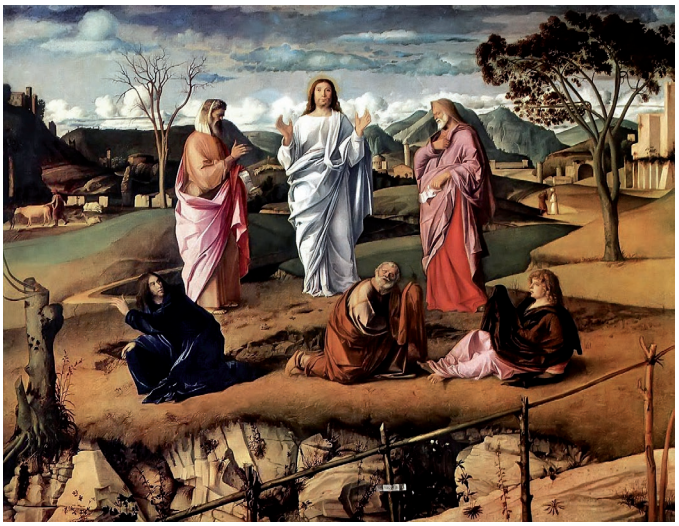

Giovanni Bellini: Jézus színeváltozása, 1480

A dogma

Mária örök szüzességének dogmája a következő:3 Mária szűzen fogant a Szentlélek által (virginitas ante partum), majd Mária szűz maradt a szülés során is (virginitas in partu4), valamint Jézus után nem születtek gyermekei,5 és nem is élt nemi életet férjével, Józseffel (virginitas post partum6). Azonnal itt az elején kiemelném, hogy egy apró részletre helyezett helyes hangsúly nem hagyta volna, hogy ennyire eltérjünk az igazságtól: *a szűz foganása volt csodálatos, és nem a szülése!*7 Természetesen ez a megkülönböztetés egyáltalán nem csorbítja Jézus születésének nagyságát, de a helyes fókuszt megtartja. Mária nemcsak akkor vált Jézus anyjává, amikor megszülte őt, hanem amikor megfogant és megtudta, hogy Jézusnak fogják hívni. Mária számára a foganás volt természetfeletti, és nem a szülés! A pásztorok és a keleti mágusok sem a szülésre kaptak meghívót (mint csodás eseményre), hanem a már megszületett Isten Fiát szemlélhették és üdvözölhették (a Csodát magát). Számukra ugyanis csak akkor lett nyilvánvalóvá, amit hónapokkal azelőtt csak Mária és szűk családi köre tudott. A Megváltó érkezésének öröme egyéniről társadalmi szintre lépett ugyan, de nem módjában, hanem csak jelentőségében. A születésnek nem a hogyanja, hanem a ténye volt az angyali üzenet tartalma, míg a foganásnak a hogyanja is (Lk 1,31.35).

Jézus testvérei

Olvassuk a Szentírásban, hogy Jézusnak voltak (fél)testvérei: négy fiú (Jakab, József, Simon és Júdás) és legalább kettő lány (Mt 13,55–56; Mk 6,3; Jn 2,12), akik nem igazán értették, mit is csinál Jézus, ahogy Mária sem (Mt 12,46–50; 13,57; Mk 3,21.31–35;8 Lk 8,19–21; Jn 7,3–5) viszont később (részben) követték őt (ApCsel 1,14; Gal 1,19; 1Kor 9,5).

Órigenész (185–254) Jézus testvéreit József képzelt első házasságából származónak mondja, ami mindennemű forráshiánya miatt igencsak megkérdőjelezhető. Egyébként ezt a nézetet egyre kevésbé tartják valószínűnek a védhetetlensége miatt, ezért a bibliafordító Jeromostól9 (347–419) kezdve Mária többlépcsős szüzességéről szóló tanítások megerősítéséhez általában a héber és arámi *„testvér"* szóhasználatra hivatkoznak a katolikus szerzők, ami szerint nem egyértelmű, hogy testvérről vagy unokatestvérről van szó az evangéliumokban. Szerintük ez a szóhasználat a görögre fordításban *(adelphos)* is megjelenik a Biblia lapjain, mivel az Újszövetség és a Septuaginta is tágabb értelemben (embertárs, a törzs tagja, rokon) használja az *„adelphos"* kifejezést – így olvashatjuk, hogy Jézusnak testvérei voltak – *„holott lehet, hogy csak unokatestvérekről van szó"*.10 Ez az érvelés azért nem túl meggyőző,11 mert nemcsak az Újszövetség nyelve görög (Kol 4,10 – unokatestvérre egy példa), hanem a köznyelv is görög volt akkoriban. Tehát egy olyan feltételezés, hogy az evangélium írói ne lettek volna tisztában az általuk használt nyelv kifejezéseivel (ráadásul kivétel nélkül!), vagy ne lett volna közvetlen ismeretük a történetről, nem állja meg a helyét, hiszen az első században (ahová sorolják az újszövetségi könyvek zömét) ezek a részletek még első-, illetve másodkézből származtak. A későbbiekben pedig a másolás bizonyított pontossága, illetve az a tény, hogy nem egyetlen igehelyről, illetve íróról van szó, mérhetetlenül lecsökkenti egy ilyen elfordítás valószínűségének még az árnyékát is. Egyetlen evangélista sem írt egyetlen helyen sem unokatestvért *(anepsios)* Jézus testvéreivel kapcsolatban. És a legtöbb egyházatya Jeromoson kívül (Alexandriai Kelemen, Órigenész, Efrém, Nüsszai Gergely, Epiphaniosz, Ambrus, Ágoston, Jusztinosz,

Iréneusz, Alexandriai Kürillosz stb.) az *„adelphos”*-t testvérként, és nem unokatestvérként értelmezte.

MS mester: Mária látogatása Erzsébetnél, 1500–1510

Ezenkívül Mária rokona volt Erzsébetnek (Lk 1,36), mégsem nevezi az Ige Erzsébet fiát, Keresztelő Jánost Jézus testvérének *(adelphos)* egyetlen helyen sem. És az is elgondolkodtató, hogy amikor a kortársak nem akartak hinni benne (Mt 13,54–58; Mk 6,2–6), miért az unokatestvérei alapján azonosították be Jézust? Jézusnak ugyanis éppen ettől lesz erőteljes a kijelentése: „Ki az én anyám, és kik az én testvéreim? *Erre kinyújtotta kezét tanítványai felé, és így szólt: Íme, az én anyám és az én testvéreim! Mert* aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát, az az én testvérem és az én anyám.” (Mt 12,48–5012) És mivel Jézus itt testvéreinek *(adelphos)* nevez minket, és nem unokatestvéreinek *(anepsios)*, így egyértelmű, hogy a hitetlen testvéreivel (Jn 7,3–5) kapcsolatban bizonygatja a lelki oldal magasabbrendűségét a testivel szemben.

Az Ige világosan jelzi, hogy *„elsőszülött”* volt Jézus (Lk 2,7), és nem *„egyetlen”*! Ezt a tényt így próbálják kimagyarázni: *„Ha a nőgyógyász egy asszonyt beírja a betegei kartotékjába mint primipara-t (= elsőszülő), abból sem következtethető, hogy az később még további gyermekeket fog kapni.”*13 Igen ám, de nem a nőgyógyász írta a szülésnél a Lk 2,7-et, hanem Lukács evangélista egy fél évszázaddal később, történelmi távlatból a Szentlélek vezetése alatt! Egyébiránt Lukács ismerte az *„egyetlen”* kifejezést a gyermekáldással kapcsolatban (Lk 7,12; 8,42; 9,38), így Jézus esetében is ezt használta volna a pontosság kedvéért, ha nem lettek volna Máriának még gyermekei. Az is elgondolkodtató, hogy senki nem nevezi Jézust Mária egyetlen fiának,14 de az Atya egyszülöttjének viszont igen (Jn 1,14.18; 3,16–18; 1Jn 4,9).

Ezért is esetlen az a szándék, hogy Jézusra mint *„Mária fiára”* utalnának az Írásban: *„Szokatlan meghatározással (ahelyett hogy az apára utalna) Márk úgy beszél róla, mint aki Mária fia (Mk 6,3). Így Márk evangéliuma (miként Pál) az ember Jézus történetiségét azzal igazolja, hogy Máriának, Jézus anyjának (Mk 3,31) történeti alakjára utal.”*15 Nem hiszem, hogy Jézust Máriával kellene igazolnia Márknak, mert egyrészt ahol jelentős ez a kérdés, az a genealógia (amivel Márk egyáltalán nem foglalkozik), és még Lukácsnál és Jánosnál is József fiaként van említve (Lk 3,23; 4,22; Jn 1,45;16 6,42), másrészt Márk evangéliumának kezdetén (1,1) ellentmondást nem tűrő határozottsággal kijelenti, hogy kinek a Fia Jézus, mert ez az, ami igazán számít! Itt egy másik érvet is felhoznak a katolikus teológusok: *„Feltűnő viszont, hogy Jézus testvéreit sosem nevezik Mária fiainak, illetve lányainak…”*17 Ez nem feltűnő, hanem a korabeli szokásokat tükrözi, amikor egy férfit mindig az apjáról neveztek el.18 Csak kétes származás esetén (amilyen éppen az angyali interakció volt) nevezték meg az anyjáról a gyermeket, gúnyolódásként. Tehát nem megtiszteltetés volt ez Mária és Jézus esetében, hanem pont a kortárs lejáratás egyik bevett eszköze, és éppen azért, hogy ne kelljen elfogadni azt, amit Jézus mondott és tett. Nem meglepő, hogy a *„Mária fia”* soha nem volt keresztény hitvallás.19

József *„nem érintette addig (Máriát), amíg meg nem szülte fiát, akit Jézusnak nevezett el”* a Biblia szerint (Mt 1,25). Itt az *„addig, amíg”* kifejezést próbálják gyengíteni a katolikus dogmatikusok: *„A »míg« azonban tagadás után is a szemita és a görög nyelvben gyakran csak a határt jelöli, amelyen belül a fő cselekményt tárgyalják anélkül, hogy azt is mondanák, hogy azt követően valami megváltozik.”*20 Csakhogy nem az a kérdés, hogy mit is jelölhetne, hanem az, hogy közvetlenül mit jelent. Az evangélium közérthetősége kerül veszélybe, ha a lehetséges jelentésekkel felülírjuk a szavak közvetlen jelentését! Máté miért nem fogalmazott egyértelműen, hogy *„József egyáltalán nem ismerte meg Máriát”*, ha tudott Mária örök szüzességéről, hiszen amikor írta az evangéliumot, József már halott volt? Az örök szüzesség mellett egyetlen igevers sem hozható fel konkrétan, így ezt a verset ilyen értelemben érteni és magyarázni csak egy előfeltevéssel a hátunk mögött lehet.

Duccio di Buoninsegna: A 12 éves Jézus a templomban, 1308–1311

Jézus testvéreinek a létezését próbálják minden szögből támadni katolikus részről: *„Ha Máriának Jézus után még legalább hét gyermeke lett volna (négy fia és még több nővére: Mk 6,3; Mt 13,56: mind a nővérei), aligha vehetett volna részt a zarándoklaton."*21 Viszont mivel az evangéliumok krisztocentrikusak, így egyáltalán nincs jelentősége, hogy a rokonságban hány gyermek van, és az éppen mit csinál.22 Egyébként pedig ha minden évben felmentek az ünnepre (Lk 2,41), akkor a 12 év alatt mindig volt legalább egy kisgyermek (Jézus először egyéves, aztán kétéves stb.). Akkoriban az volt a ritka, hogyha valakinek 12 év alatt csak egy gyermeke született. Nem valószínű, hogy csak azok jártak fel az ünnepre, akiknek ilyen kevés gyermekük született ennyi idő alatt. Az adott szakasznak (Lk 2,41–52) egészen más a mondanivalója. Sőt annál valószínűbb ez az eset, hiszen ha valakinek csak egy gyermeke van, azt mindig jobban szem előtt tudja tartani, mint ha többre kell vigyáznia egyszerre egy hömpölygő tömegben. Jézus volt a legnagyobb, így legkevésbé vele kellett foglalkoznia Máriának. Ha Máriának csak Jézus lett volna, és mindig csak Jézussal foglalkozott volna (ahogy erre sorozatosan utalnak a katolikus tanítások), akkor biztosan észrevette volna, hogy nincs mellette ilyen hosszú időn keresztül, nem? Ellenben Jézus testvéreiről az evangéliumokban csak akkor esik szó, amikor Jézussal való kapcsolatukban valami olyat látunk, ami okulásunkra szolgálhat vagy esetleg történeti jelentősége van. A Mt 13,55–56 éppen azért bizonyító erejű, mert ezzel az érvvel (Jézus családját ismerve) utasították vissza szomszédai Jézus istenségét és megváltói mivoltát. Az indoklásuk szerint Jézus egy átlagos zsidó családban nőtt fel, mindenféle korábbi különleges természetfeletti megnyilvánulás nélkül, így nem akartak semmilyen tekintélyt adni a tanításainak és a csodáinak (Mt 13,54–58). Jézus válaszából pedig még a testvérei hitetlensége is visszatükröződik (Mt 13,57)!

Munkácsy Mihály: Golgota, 1884

Felmerülhet az is kérdésként, hogy Jézus mint elsőszülött miért Jánosra, és nem a legidősebb (vagy bármelyik) öccsére bízta anyját a kereszt tövében (Jn 19,26–27). Azért, mert azok ugyanúgy féltek eljönni a keresztre feszítésre, mint János kivételével a többi tanítvány, és mint tudjuk, Jézusnál nem a vérségi szempont volt az elsődleges (Mt 12,49–50)! Ugyanígy fontos igazság az is, hogy ezzel a gesztussal Jézus az egyházat nem Máriára bízta,23 hanem Máriát bízta a legkedvesebb tanítványára (aki ráadásul Péter és Jakab mellett eleve *„VIP"* státusszal rendelkezett). Így értjük meg igazán a Jn 19,26–27 valódi értelmét: Jánosra lett bízva Mária, és nem Máriára János (vagy az egész egyház), hiszen János fogadta be Máriát, azaz ő vette pártfogásába. János annak a tizenkettőnek egyike (Mt 10,1–4), akinek Jézus természetfeletti hatalmat adott (Mt 10,7–8), és a közé a három közé tartozik, akik látták Jézus megdicsőülését (Mt 17,1–9). Ő a *„szeretett tanítvány"*, ő lett Mária pártfogója (lelki-szellemi mentora), és nem fordítva!24

Ennél az eseménynél szoktak még Klópás (Kleofás) feleségére (Jn 19,25) hivatkozni a katolikus dogmatikusok – aki az Írás szerint Mária nőtestvére volt és szintén Máriának hívták –, hogy az ő gyermekei lehettek azok, akiket Jézus testvéreinek olvasunk a Bibliában (Mt 13,55).25 Azonban semmi nem bizonyítja, hogy Klópás felesége lenne az, akit Jakab és József anyjaként említ a Szentírás (Mt 27,56), azon túl a hagyományon túl, amit Jeromos terjesztett előszeretettel a korábban már említett unokatestvér-elmélet (az *adelphos* tágabb értelmezése) kapcsán. Jeromos elfogadhatatlannak tartotta azt az álláspontot, hogy József idős lett volna, és az előző házasságából lettek volna még gyermekei (Órigenész), de nem szeretett volna Mária szüzességének elvesztéséről sem hallani. Kezdeti bizonytalanság után fogalmazta meg az unokatestvér-elméletet (Mk 6,3 = Mk 15,40) a Helvidius (340–390) elleni vitájában.26 Ugyanis 380 körül írt Helvidius a házasság védelmében Mária szülés utáni szüzessége ellen, és állította József valódi házasságát a következő érvek alapján:

- Mt 1,18: az eljegyzés a házasság érdekében;
- Mt 1,20: *„asszony/feleség"*;
- Mt 1,25: az *„amíg"* szócska jelentősége;
- Lk 2,7: az *„elsőszülött"* természetes értelmezése;
- Mt 27,56: Mária (Jézus testvéreivel) = Jézus anyja;
- *„a házasság a szüzesség felett áll"*.

Ágoston (354–430) dolgozta ki a Jakab protoevangéliumában megjelenő gondolatot, miszerint Mária szüzességi fogadalmat tett, mielőtt Józseffel eljegyezték volna egymást. Ágoston egyébként József első házasságából valónak tekintette Jézus Mária körül megjelenő testvéreit. Ágoston szerint szexuális úton terjed a bűn, és ezért elképzelhetetlen, hogy Mária bármikor is szexuális kapcsolatot létesített volna (ezért is lett később szeplőtelenül fogantatott Mária). Azt vallotta, hogy nem zsidó eljegyzés történt József és Mária között, ami egyenlővé teszi a menyasszonyt a feleséggel jogilag, hanem nyugati értelemben vett eljegyzés. Ugyanakkor mindketten zsidók voltak, és a Mt 1,18–20 feleségről is beszél, ami a Biblia szerint következményekkel is járt (1Móz 2,24; Ef 5,31). Ágoston a Lk 1,34-ben Mária csodálkozásában látja az előzetes fogadalom meglétét, holott itt Mária csak azon van meglepődve, hogy férfi közreműködése nélkül hogyan lesz állapotos. A szüzességi fogadalom csak 380-tól kerül előtérbe, amikor Jovinianus (†405) és Helvidius megkérdőjelezik Mária mindenkori szüzességét. Euszébiosz (263–339) meg is jegyzi, hogy a 4. századtól Jakab és Jézus testvéri kapcsolata kérdésessé válik, holott az volt az első hagyomány...

És van még egy jelentős szempont, amit általában nem szoktak átgondolni a Bibliát olvasók, sőt még a teológusok sem: hogy Jézus (fél)testvéreinek léte biztosította az első századokban, hogy Máriát ne becsüljék túl Jézus követői.

Ugyanis a féltestvéreket is Mária szülte, de ők nem voltak Isten(ek) – tehát Mária csak abban az esetben *„szül Istent”*, ha Isten biztosítja hozzá a különleges összetevőket. Egyéb esetekben ugyanolyan embereket szül, mint a többi asszony. Így a fókusz helyesen Istenen marad, és nem Máriára kerül át, aki *„különleges képességei révén bármikor képes az Istenszülésre”* – és még ki tudja, mire... Mert Isten képes csak arra, hogy egybefoglalja a testit és a lelkit (Ef 1,9–10), és nem Mária!

Joseph Paelinck: A szent család, 1820

Mária a szűz

A katolikus gondolatmenet szerint *„Mária nem csupán egy kivételes pillanatra lett a megtestesült Logosz anyja, hogy azt követően normális családi életet éljen. Szüzessége és házassága Józseffel nem időbeli egymásutániságot jelent. Szüzessége egész házasságát áthatja… Éppen ezért Józseffel való házasságáról is csak olyan értelemben lehet beszélni, hogy ezzel ne korlátozzuk vagy akár tagadjuk Mária személyének egészét igénybe vevő és jellemző meghatározását mint Szűz és Istenszülő.”*27 Valamint: *„A bibliai szemléletmód tehát azt kívánja, hogy Mária, aki az istenanyaság vállalásával minden emberi kapcsolat intimitását felülmúló közelségbe jutott Istennel, ezután is teljes megtartóztatásban éljen. Hiszen a nemi aktus a férfi és a nő közti legszemélyesebb kapcsolat kifejeződése. Azt kívánja továbbá, hogy aki anyai gondoskodását és szeretetét a megtestesült Istennek adta, ne legyen kénytelen megosztani ezt a gondoskodó szeretetet Jézus és másik gyermeke között”*28 – próbál meggyőzni a szerző, csak éppen saját magának mond ellent, hiszen pár sorral feljebb jelenti ki: *„Az egészen mély házastársi személyes kapcsolat természeténél fogva zárja ki azt a lehetőséget, hogy a házasfelek valamelyike máshoz is kapcsolódjék”* – és bizony sehol nem olvassuk, hogy Mária Isten felesége lenne, azt viszont igen, hogy Józsefé. Sőt, néhány oldallal korábban29 szögezte le a szerző, hogy Mária és Isten között nem beszélhetünk szexuális kapcsolatról: *„Az angyali üdvözletnél nem szerepel szexualitás.”* Másrészt azt gondolni, hogy a szeretet megosztásának elkerülése miatt nem volt több gyermeke Máriának, és Józsefet is mint csak lakótársat kezelte, nehogy túl sok szeretetet és figyelmet pazaroljon férjére, erősen bibliaellenes gondolat, akár Isten sokasodási parancsát/áldását nézzük (1Móz 1,28), akár az ószövetségi normákat, akár az újszövetségi szeretetet parancsot (Mt 22,37–39; Róm 13,10; 1Kor 13). Jézus Krisztus isteni természetének (1Jn 4,8) ellentmond, hogy a szeretetet elvegye az emberektől, sokkal inkább kiterjeszteni akarja (Lk 10,27–28; Róm 13,10). Ugye ezt nem akarnánk feltételezni Máriáról sem,30 ahogy azt sem, hogy valami görög mítoszi elemhez hasonló történt az angyali üdvözlet közben, és a Szentlélek Isten fizikai kontaktust ejtett meg Mária testével. Vagyis ha ezeket nem tételezzük fel Jézus anyjáról, akkor nem is kellett úgymond *„tisztán tartania”* a testét Máriának a szülés után (egész életében), már csak azért sem, mert a törvényes házasságban gyakorolt szexuális kapcsolat tiszta a Biblia szerint (Zsid 13,4), amit Mária sohasem gyakorolt mással, mint Józseffel. Így ez a kijelentés is furcsává válik: *„Úgy ragadhatnánk meg a Mária mindenkori szüzességéről szóló állítás lényegét, ahogy Lukács és János beszélnek Máriáról: ő az, aki a megpróbáltatások ellenére is hűséges maradt.”*31 Vajon mit ért itt a szerző a *„megpróbáltatásokon”* az előzőek fényében? Csak nem a teremtésben lefektetett, Isten tervének megfelelő családi életet?

Befejezés

Röviden áttekintettük Jézus (fél)testvéreinek kérdéskörét a Szentírás alapján, és közben a római katolikus ellenvetéseket is megvizsgáltuk. A kezdeti hagyomány, miszerint Jézusnak test szerinti testvérei voltak, feledésbe merült. Először József előző házasságával (Órigenész), később távolabbi rokoni kapcsolatokkal (Jeromos) próbálták megmagyarázni az ide vonatkozó igehelyeket, hogy Mária *„mindenkori”* szüzességét alátámasszák. Majd összevetettük az Írásból megismerhető, Isten által javasolt családképet a Mária-tisztelet által sugallt férfi-női kapcsolattal. Megállapítottuk, hogy a kettő nem azonos egymással, és ennek oka valószínűleg az, hogy más alapokon nyugszanak. Az ideális héber család bibliai eszményképe ugyanis nem elégszik meg egyetlen gyermekkel, és minden szinten a megfelelő számú (fiú)utód elérésére törekszik (pl. sógorházasság). Egyáltalán nem ismeri a szüzességi fogadalmat a házasság keretein belül, ugyanis a gyermekáldás akkoriban szociális és gazdasági kérdés is volt, aminek hatására társadalmi szinten igen komoly megvetés érte a meddő nőket (1Sám 1). Az újszövetségi házasságban a szexuális kapcsolat nemcsak megtűrt, időnként gyakorolható valami volt, hanem az ószövetségi mintának megfelelően (1Móz 2,24) szorosan kapcsolódott mind a házasságkötés aktusához, mind a normális család hétköznapjaihoz (Ef 5,31). Csak rövid időre és közös megegyezéssel tartózkodhatott a pár attól, hogy megossza saját testét a másikkal (1Kor 7,2–5). Ha valaki ennek ellenére hosszabb időre megvonta a másiktól a saját testét, akkor azt senki sem tekintette szentebbnek vagy kegyesebbnek, hanem sokkal inkább a házassági eskü megszegőjének. Pál még az özvegyeknek is azt javasolja, hogy házasodjanak újra, ha érzéki vágyaik vannak (1Kor 7,8–9), mert a házasság intézménye az egyetlen hely, ahol

vágyaik Isten akarata szerint töltődhetnek be. A szüzességnek ugyanis a házasság előtt (házasságon kívül) van értelme/értéke, és nem a házasságon belül (1Kor 7,1–11)! Amikor tehát találkozunk az Igében Jézus testvéreivel, akkor ne tévesszen meg a Mária-kultusz elmisztifikált szüzességideálja, ami próbálja kiterjeszteni Mária szülés előtti szüzességét az egész életére, hanem természetesen értelmezzük az adott igeverseket.

Jegyzetek

1. Ebben a részben a kiemelések tőlem származnak.
2. Sajnos sokan a katolicizmusban pont fordítva gyakorolják: a vallásos életben megjelenő Mária-kép alapján beszélnek a teremtésről.
3. *A katolikus dogmatika lexikona* (szerk. Wolfgang Beinert) szerint: *„Mária szüzessége azt jelenti, hogy amikor Jézus Krisztus Máriából testet felvéve emberré lett, az felülmúlta a nemzés és a születés világi törvényszerűségét, és a Szentlélek különleges beavatkozásának köszönhető... Máriának kijár az a megtisztelő cím, hogy az Úrnak mindenkor szűz anyja (Lumen Gentium 15; 52; 69).”* ([Budapest: Vigilia, 2004] 460, 462. o.) De mielőtt a kérdéshez hozzákezdünk, jó tudni, hogy: *„Mária mindvégig való szüzességét csak a hagyomány igazolja. A szentírásban nem találunk rá bizonyítékot.”* (Gál Ferenc: *Dogmatika* 1. köt. [Budapest: SZIT, 1990] 288. o.)
4. *„Máriának szülés közben és szülés utáni szüzessége fokozatosan ment át az Egyház köztudatába. Hiszen a Szentírás egyiket sem tanítja formálisan. A gnószticizmus dokétái elég korán kezdték hirdetni, hogy Jézus születése úgy történt, ahogy az üvegen áthatol a napsugár anélkül, hogy az üveget megsértené, vagy ahogyan Jézus feltámadása után bezárt ajtón keresztül lépett be a szobába. Az apokrif Jakab-evangélium részletesen ecseteli, hogy mennyire meglepődött Mária, mikor szülési folyamat nélkül egyszerre maga előtt látta a kisdedet, és érezte, hogy terhessége megszűnt. Több más apokrif irat is dokéta tendenciával bizonygatja a szűzi szülést. Azok az apologéták, akik a dokéták ellen fordultak, tételünket is elutasították, különösen Tertullianus. Ő, Origenész és Jeromos a természetes születést egyenesen bizonyítékként használják a dokéták ellen.”* (Elődd István: *Katolikus dogmatika* [Budapest: SZIT, 1983] 632. o.)
5. *„Akik a szentatyák közül erről a problémáról szólnak, Tertullianus kivételével valamennyien vallják tételünket, különösen Órigenész, Hilarius, Nüsszai Gergely, Efrém, Khrüszosztomosz, Ambrosius, Augustinus.”* (Elődd, 634. o.)
6. *„…mivel Mária, az Istenembert és Megváltót szüli, ez meghatározza a szülés folyamatát is (virginitas in partu); valamint hogy Mária, teljesen átadva magát a megváltás művének, nem élt Józseffel házaséletet… Mária Krisztus szolgálatának és Isten országának szentelte magát, ezért a mennyek országáért (Mt 19,12) lemondott a házaséletről Józseffel, törvényes férjével, így Jézus után már nem szült gyermeket.”* (Gerhard Ludwig Müller: *Katolikus dogmatika* [Budapest: Kairosz, 2007] 480–482. o.) Ezzel az érveléssel nemcsak az a probléma, hogy megkérdőjelezi Jézus emberségét, ami a teljes értékű megváltáshoz szükséges, hanem az is, hogy teljesen hibás tendencia akár a Szentlélekre, akár Jézus isteni voltára fogni, hogy ettől másként történt a szülés, hiszen az angyal figyelemfelhívása csak a fogantatás különleges voltára terjedt ki, és nem a szülésre vagy a későbbi családon belüli nemi életre.
7. Dale Moody: *Az igazság szava* (Kézirat) 431–432. o.
8. A két igehely összefügg: *„Ennek a szakasznak »szendvics« szerkezete van, amelyben a Jézus családjáról szóló beszámolót (20–21., 31–35. versek) kettéválasztja a Belzebub-vád (22–30. versek).”* (*A Biblia ismerete* 6. köt. Máté–János [szerk. John F. Walvoord – Roy B. Zuck] [Budapest: KIA, 2015] 155. o.) *„Amikor Márk a továbbiakban (feltehetően a lakóhelyről történő) eljövetelről (21. v.), majd a megérkezésről (31. v.) beszél, világossá teszi, hogy mindkét esetben ugyanarról a csoportról van szó... Mindenesetre a vers nem a tipikus tevékenységből levezethető jelenséget (az önkívületben levő Jézust) kívánja bemutatni, hanem az emberek értetlenségét, akik közé Márk a tanítványokat és Jézus rokonait is besorolja... Minthogy Márk elgondolásában a 3,31-től kezdődő rész előkészítéséről van szó, »övéin« csak Jézus rokonait érthetjük.”* (Joachim Gnilka: *Márk* [Szeged: Agapé, 2000] 185–190. o.) *„A gör. hoi par'autu kifejezés ebben az esetben nyilvánvalóan Jézus rokonainak leírására szolgál (ÚPB: »hozzátartozói«); vö. 3,31–35. Ellenőrzésük alá akarják vonni Jézust, nehogy kínos helyzetbe hozza a családot. Egyes kéziratok az »írástudók és mások« olvasatra változtatták a kifejezést, nyilvánvalóan azért, hogy mérsékeljék annak az eseménynek botrányos jellegét, amelynek során Jézus (Máriát is beleértve: 3,31) ellentétbe került családjával.”* (*Jeromos bibliakommentár* 2. köt. Az Újszövetség könyveinek magyarázata [Budapest: Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, 2003] 55. o.) Lásd még ehhez: Zsolt 69,9–10; Jer 12,6 és Zak 13,3. Az 5Móz 33,9-et szokták itt még megemlíteni előképnek, ami szintén azt fejezi ki, hogy ne az emberi, hanem az isteni vélemény legyen a meghatározó az Úr követői számára. Jézus ugyanakkor máshol megvédi a családi kapcsolatokat a vallásosnak látszó emberi parancsolatoktól (Mt 15,3–9)!
9. Ő volt az is, aki az 1Móz 3,15-nél az eredeti hímnemű alak helyett nőnemű alakot használt a Szentírás latinra történő fordítása közben, aminek hatására terjedt el a *„kígyótipró asszony”* eszménye, aki szerinte nem más, mint Mária, ahogy legyőzi a sátánt. Eredetileg természetesen Jézus Krisztusra, a Megváltóra utalt az igevers.
10. A katolikus szerző elismeri: *„A hittétel ebben az esetben egy konveniencia-érven, azaz megfelelőséget kimutató érvelésen alapszik, és a hívő elmélkedéseiből származik.”* (Müller, 483. o.)
11. Egyre inkább passzív helyzetet vesznek fel az egész kérdéskörrel kapcsolatban: *„Exegetikailag végül is eldönthetetlen az a kérdés, hogy mi a történelmi valóság, amely a Jézus »testvérei« kifejezés mögött rejtőzik.”* (*A dogmatika kézikönyve* [szerk. Theodor Schneider] [Budapest: Vigilia, 2002] 170. o.)
12. Lásd még: Mk 3,21.31–35; Lk 8,19–21; Jn 7,3–5.
13. Leo Scheffczyk – Anton Ziegenaus: *Mária az üdvtörténetben* (Budapest: SZIT, 2004) 206. o.
14. Sőt, mindig ott vannak Jézus testvérei Mária körül (Mt 12,46–50; 13,55–56; Mk 3,21.31–35; 6,3; Lk 8,19–21; Jn 2,12).
15. Müller, 469. o.

16. Sőt itt egy tanítvány, a későbbi apostol mondja Jézus beazonosítására, hogy József fia!
17. Müller, 482. o.
18. József (és Mária) fia (Lk 3,23; 4,22; Jn 1,45; 6,42).
19. Szalai András: *A test*. www.apologia.hu. Letöltés: 2014. 09. 02.
20. Scheffczyk–Ziegenaus, 206. o.
21. Uo., 207. o.
22. Csak a Jn 7,3–10-ben kerül szóba a testvérek ünnepi zarándoklata, mert itt van mondanivalója.
23. Mindazonáltal a katolikus logikának is ellentmond az a feltevés, hogy János testesíti meg az egyházat, mert az egyház akkori földi képviselőjeként Péterre tekint, és nem Jánosra. Ha Péter a kőszikla (Mt 16,18), akkor miért nem Péterre lett bízva a Szűzanya?!
24. Így az a kijelentés, hogy *„...minden tanítványnak fel kell vennie Máriát a lelki terébe”* (Scheffczyk–Ziegenaus, 112. o.), mert *„ahogyan a tanítvány magához veszi az Anyát, úgy kellene a kereszténynek is máriásnak lennie”*, téves, mert ahogy láttuk, Mária szorult János támogatására Jézus halála után, és nem János Mária gondoskodására.
25. Számomra nem meggyőző az erre a felvetésre adott katolikus válasz: *„Ez a Mária valamiféle rokona lehetett Szűz Máriának... Ennek a kérdésnek meglehetősen nagy irodalma van, azt azonban máig sem sikerült tisztázni, hogy milyen rokonságban vannak a »testvérek« egymással, Jézussal, és hogy kik a szüleik.”* (Előd, 635. o.)
26. A *Mária mindig tartó szüzessége Helvidiusszal szemben* című írásban.
27. Müller, 483. o.
28. Előd, 636. o.
29. Uo., 632. o.
30. Mária és József egyébként sem tűnik annyira tudatosnak az Írásban (Lk 2,48–50), ami arra utalna, hogy Jézus születése teljesen megváltoztatta volna a hétköznapjaikat.
31. *A dogmatika kézikönyve*, 190. o.

HANGOS BIBLIA A YOUVERSION BIBLIAPROGRAMBAN

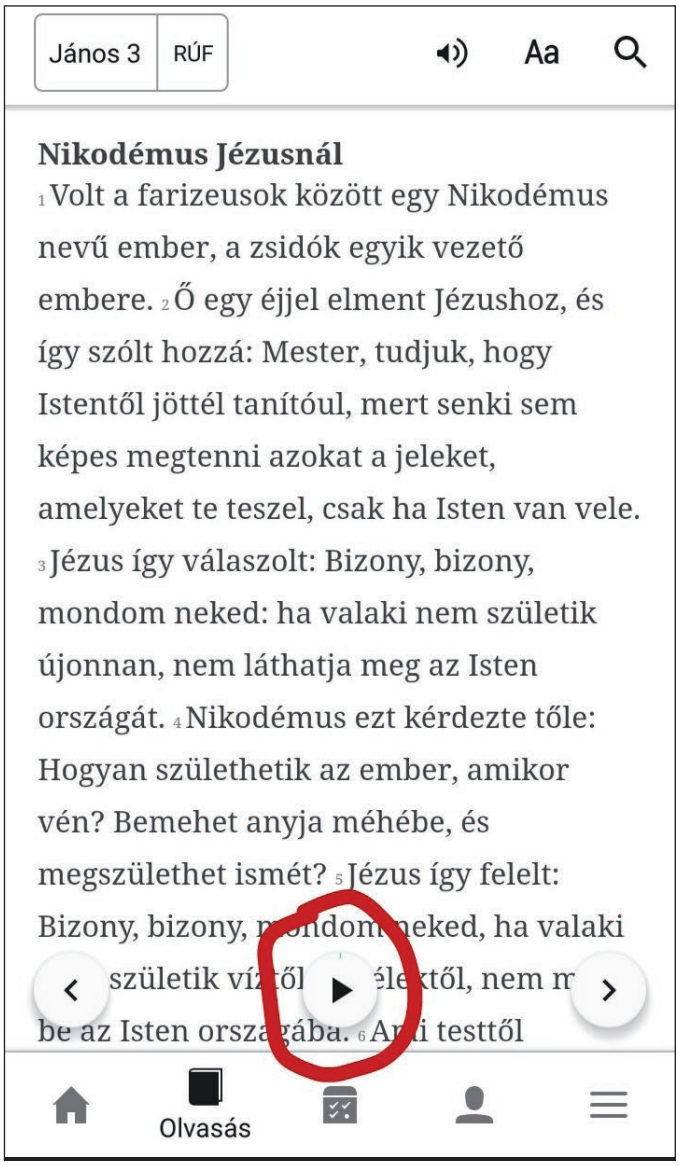

A *Revideált új fordítás* (RÚF 2014) mobileszközökön való olvasására a Youversion nevű bibliaprogram a legalkalmasabb. Ez a program elérhető PC-n, és a legkülönfélébb mobil operációs rendszereken is. A RÚF fordítás letölthető offline használatra is.

Egyik igen hasznos újítás, hogy a Magyar Bibliatársulat elkészítette a RÚF hangos változatát, ami most már elérhető a programon belül. Bármelyik bibliai fejezetnél el lehet indítani, a képünkön kör alakú kiemeléssel jelzett ikonra kattintva. A hangos Biblia hallgatásához internetkapcsolat szükséges.

A program letöltéséhez a „Youversion” szóra kell rákeresni az alkalmazásboltokban.

Karácsonyi igehirdetésvázlatok

Ézs 9,5–7 Kisdedként is Isten

1. **Felvezetés**
   a) A keresztyéneknek is van bálványuk: a „Jézuska". Akit örök gyermekségre ítéltek. Mert így olyan aranyosan picike, aki beszélni sem tud, így az életünkbe sem szólhat bele. Aki olyan kis tehetetlen, akivel mi is azt tehetünk, amit akarunk, és nem Ő rendelkezik velünk. Aki ki van szolgáltatva tisztelőinek, akik évente egyszer körbeállják a bölcsőjét, azután pedig mennek vissza a dolgukra, s közben maradnak ugyanolyanok, mint amilyenek voltak.
   b) Énekeljük: „Szent Fiú aludjál ..." - nem ez a vágyunk nekünk is, hogy csak aludjon!
   c) Így kényelmesebb nekünk. Nem olyan az életünk, mint a vendégfogadó, amelyre kiírták: teltház, nincs hely! Jézus már nem fér be!
   d) Márpedig a Szentírás egészen másképp mutatja be a mi Urunkat! ...
   e) Karácsonyt csak az ünnepel igazán, aki tudja, hogy kit ünnepel!
1. **Íme,a gyermek, aki karácsonykor megszületett. Hogyan próbálja meg Ézsaiás kifejezni a kifejezhetetlent:**
   a) Az első neve ennek a gyermeknek: Csodálatos Tanácsos - jelent egyrészt politikai hatalmat: Ő a „királyok Királya", aki kezében tartja az egész világtörténelmet. De utal arra is, hogy egyedül Ő ismeri Isten nagy terveit, és Ő hajta végre is azokat! És eközben kész nekünk, kicsi embereknek is tanácsot adni, amikor kérjük: Isteni tanácsot, vezetést!
   b) A második megnevezése: Erős Isten - Ez azt jelenti: „Benne lakozott az Istenség teljessége". Azt jelenti: Jézus nevére minden térd meghajol: mennyeieké, földieké és földalattiaké!
   c) A harmadik: Örökkévaló Atya - ez Jézus gondoskodó, gondviselő, oltalmazó szeretetére utal. Olyan Ő, aki jól tudja, mire van szükségünk, és azt meg is adja nékünk.
   d) A negyedik: Békesség Fejedelme - a Bibliában a békesség sokkal többet jelent a negatívumok hiányánál. Jelenti a harmóniát, a bőséget, a biztonságot sőt az üdvösséget! Békessége annak van, aki közösségre jutott Istennel, aki szeretetteljes közösségben él másokkal, és harmónia van önmagában is.

Ennek a Megváltónak a születését hírdették az angyalok a karácsonyi éjszakában, és ennek a tudatában borultak le a bölcsek imádni ezt a kisdedet. Mert Jézus kisdedként is ez a hatalmas és szabadító Isten volt!

1. **De vonjuk le ennek a próféciának az egyszerű következtetéseit:**
   a) Ha Ő a Csodálatos Tanácsos - akkor ebből az következik, hogy én Tőle kérek tanácsot. Mert alázatosan elismerem, hogy rászorulok a tanácsra. Méghozzá az Ő tanácsára - mert egyedül abban bízom. És ha már tanácsot kértem Tőle, akkor annak engedelmeskedem is. komolyan veszem azt, amit mondott. - Kelle nekünk ez a Csodálatos Tanácsos a mindennapjainkba?!
   b) Hisszüke, hogy Ő az Erős Isten? - Hogy elég erős a mi életünk problémájához is?
   c) És kérjük-e, várjuk-e az Ő erejét?
   d) És ha hisszük, hogy Ő az Örökkévaló Atya, akkor nincs okunk aggodalmaskodni!
   e) Akkor nincs mitől félni! Ha komolyan vennénk azt, hogy Ő a mi szerető Atyánk, akkor komolyan tudnánk venni azt is, hogy Ő tudja, hogy mire van szükségünk, és azt meg is adja; tudja, hogy mit bírunk, és csak annyit ad.
   f) És azt megtapasztaltuke, hogy Ő a Békesség Fejedelme? Vagy: megbékéltünke már Istennel? Elfogadtuke már az Ő bűnbocsátó kegyelmét? Mert akkor megbékélhetünk végre önmagunkkal, embertársainkkal is! De csak akkor. És akkor nyerjük el azt a krisztusi békessé-

get, amely nem a környezetünktől függ, hanem éppen tápláló forrásává lehet a mi életünknek.

Lehet, hogy tudjuk mindezt - de ennek megfelelően élünk-e? Felnőtt-e már Csodálatos Tanácsossá, Erős Istenné, Örökkévaló Atyává és a Békesség Fejedelmévé a mi kisded karácsonyi Jézusunk?

✷

Ézs 9,3–7 Gyermek születik nékünk

1. **Jézus születése:**
   a) Öröme volt Istennek
   b) Öröme volt az angyaloknak
   c) Öröme az embernek
   d) Öröme az egész világnak
   e) Csak a Sátánnak nem volt az öröme
2. **Az örömüzenet: Isten emberré lett Jézus Krisztusban! „Immánuel: velünk az Isten!"**
   a) Jézus hozzánk jött: bűnösökhöz, önző, hálátlan emberekhez: egyenegyenként mindannyiunkhoz
   b) Jézus érettünk jött: mert „Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen". Érettünk jött, hogy bennünket visszavezessen az Atyai házba
   c) Jézus eljött, hogy meghaljon helyettünk: az ember bűneinek nagy árát nem tudta volna soha kifizetni: Ő megfizette helyettünk!
3. **A karácsony a szeretet és békesség ünnepe: mert megszületett Isten szeretete és a Békesség fejedelme:**
   a) Szeretet és békesség volt szavaiban
   b) Szeretet és békesség volt szívében
   c) Szeretet és békesség volt minden tettében
   d) Szeretet és békesség keresztjének üzenete is
   e) Szeretetet és békességet ad annak, aki Őt befogadja
   f) A szeretet és békesség követe lesz az, aki Őt követi

✷

Ézs 9,6 Gyermek születik, Fiú adatik

1. **Gyermek születik, Fiú adatik (elméleti rész)**
   a) Jézus Krisztus emberekhez hasonlóvá lett: született! A Hatalmas Isten egészen közénk jött, hogy megajándékozhasson minket
   b) De Jézus Krisztus Isten Fia: tehát adatott! Mert nem természetes létformája az Istennek az emberség, az Örökkévalónak a mulandóság ...
   c) Jézus Krisztus tehát egyszerre ember és egyszerre Isten! Ez a karácsony csodája: az Isten emberré lett, hogy az ember Istené lehessen. És ezt csak olyanvalaki hozhatja el, aki önmagában hordozza mind az emberség, mind az istenség teljességét.
2. **Gyermek születik, Fiú adatik nékünk (gyakorlati rész)**
   a) Honnan tudjuk, hogy Krisztus valóban nékünk született?
   b) Onnan, hogy mi önmagunkban menthetetlenül bűnösök és elveszettek vagyunk: szükségünk van a Fiúra!
   c) Onnan, hogy újjászülethetünk: ha elfogadjuk Isten ajándékát Krisztusban, az életünk fog bizonyságot tenni arról, hogy a Fiú nékünk született!
   d) Mi következik abból, hogy Krisztus valóban nékünk született?

- Nincs többé okom a félelemre!
- Nincs többé okom a szomorkodásra!
- Nincs többé okom a reménytelenségre!
- Egyedül a hálaadásra van okom!

✷

Máté 2,1–11 Hódolat a Megváltónak!

1. **Te többet láttál, mint a keleti bölcsek (akik „csak" Jézus csillagát látták):**
   a) Te láthattad nagy hatalmát: amely parancsolt a szélvésznek, ördöngősöknek, betegségeknek
   b) és amely megtartotta a te életedet is
   c) Láthattad életének szentségét: mely a legnagyobb kísértéseket és nyomorúságokat is kiálta, és engedelmes maradt Atyjának
   d) Láthattad könyörületét: amely megindult a bűnös, a beteg, a szegény, a kivetett iránt - és irántad is
   e) Láthattad életének végét: a golgotai kereszten bevégzett áldozatát, amely eleget tett mindannyiunk bűnéért
   f) Láthattad dicsőséges feltámadását: amely legyőzte a halált és reménységünk lehet az örök élet felé
   g) Hódolat a Megváltónak!
2. **Ők csak a keleti égbolton látták csillagát - te Jézus nyomát mindenütt láthatod:**
   a) Láthatod Igéjében: a Szentírás minden szava Krisztusról szól és Őhozzá vezérel
   b) Láthatod Őt imádságaidban: feltekinthetsz Reá és szólhatsz Hozzá
   c) Találkozhatsz Vele tanítványai körében: a gyülekezetben, ahol ketten vagy hárman összejönnek az Ő nevében, Ő ott van közöttük

Ezért jobban hódolj Megváltódnak!

3. **A bölcsek megajándékozták a Messiást, azzal, amijük volt - Ő várja a Te ajándékaidat is:**
   a) Várja az idődet: amikor Ő hív, legyen elég időd Őreá! Legyen időd a Vele való közösségre, a szolgálatra!
   b) Várja a munkás kezedet: amely már az Isten országának építésén fáradozik, és nem a maga hasznát hajszolja
   c) Várja az áldozatodat: az erődet, a pénzedet, azt, amivel szolgálni tudsz az Ő oltárán
   d) Várja a szavadat: a bizonyságtételedet, amely Róla szól és Őt dicsőíti Hódolj a Megváltónak ajándékaiddal!

A bölcsek elmentek, miután átadták ajándékaikat - Te soha ne menj el Jézus közeléből!

*

Máté 2,1–12 (11) Meglátták a gyermeket

1. „Bementek a házba ...”

Mennyi minden történt már, amíg idáig eljutottak ezek a bölcsek: mielőtt ők léptek volna, Isten cselekdett.

a) Messzi pogány földön jelet mutatott nékik - olyan jelet, amelyről tudták: a Megváltó érkezését adja hírül. Isten ma két jelet mutat a tőle távol, pogányul élőknek: az egyiket a saját szívükben: a szeretet hiányának jelét; a másikat pedig a karácsonyban: a szeretet ajándékának jelét.
b) Ezek a bölcsek azután, hogy meglátták a jelet, el is indultak - de sok ember él mozdulatlanul! Nem tudnak mozdulni sem mások felé, sem Isten felé!
c) Bementek a házba - mert tudták, hogy ott található a Megváltó. Ma is van olyan ház, amelyikről mindenki tudja, hogy ott található a Megváltó: az imaház.
d) Menjünk be mi is ebbe a házba: az imaházba!

2. „Meglátták a gyermeket.”

Hiszen ezért jöttek olyan messziről!

a) Vannak, akik nem látják a gyermeket - mert nem akarják meglátni. Mindig másfelé néznek, még karácsonykor is, inkább a csillogó ajándékokra, mint a saját fénytelen szívükbe - ezért nem láthatják meg a karácsony legnagyobb ajándékát, magát Jézust sem.
b) Vannak, akik csak egy kisgyermeket látnak - semmi többet. Látnak egy jó embert, egy szent prófétát, egy nagy tanítót, egy vallásalapítót, egy régi mítoszt, egy bálványt, egy kedves karácsonyi történetet - de nem látják meg benne magát Istent, az érettünk testté lett Igét.
c) Vannak, akik meglátják ezt a kisgyermeket, és meglátják benne a Megváltót is, de mégis élnek tovább úgy, mintha nem látták volna - ezek ülnek itt közöttünk is. Emlékeznek a gyermekre, énekelnek Róla szép karácsonyi énekeket - de az életükön nem látszik meg ennek a találkozásnak a hatása.
d) Olyan jó volna azt tenni, amit a bölcsek tettek: „meglátták a gyermeket, és leborulva imádták Őt.” Aki a lelkével, a hitével látta meg ebben a karácsonyi gyermekben a Golgotán helyettünk és érettünk szenvedő Megváltót, az nem tud mást tenni, csak leborulva imádni az Istent!

3. „Kinyitották kincses ládáikat és ajándékokat adtak neki.”

Egész életünkben kincseket gyűjtünk. De mi lesz a mi kincseinkkel?

a) Ezek a bölcsek magukkal hozták a kincseiket Jézus elé, és mindenüket odaadták neki ajándékul
b) Lehet, hogy a mi kincseink, amiket életünkben összegyűjtögettünk, nem ennyire szépek - de ha Jézusnak adjuk mindenünket, Ő egészen átértékeli azokat, és megtölti őket mennyei tartalommal

*

Lk 1,46–56 Mária dicséneke

1. Miről énekel Mária?

a) Az emberré lett Istenről énekel, Őt dicséri: ő már tudja, hogy a régen várt Messiás rövidesen megérkezik a világba
b) Arról énekel, hogy őtőle fog megszületni - azt a kegyelmet magasztalja, amelyben Isten őt részesítette.
c) Énekel Isten szent nevéről - Isten szentségéről, amely éépen Krisztusban hoz vígaszt és megoldást a bűn rettentő problémájára
d) Énekel Isten egész üdvtörténelméről - íme, megelevenedik a múlt: az Ő irgalmassága kísérte nemzedékről nemzedékre az Ő népét
e) Mária énekel, mert örvendezik az új kegyelmi szövetségnek: 55.v.

2. Hogyan énekel Mária?

a) Az Istenbe vetett hittel és bizalommal énekel - hiszen a Megváltó még nem született meg!
b) De Mária számára az ígéret és annak teljesedése egyet jelent.
c) Teljes szívből - „magasztalja” az én lelkem az Urat ...
d) Örömmel énekel: „Örvendez az én lelkem ...”
e) Alázatosan és hálával énekel

3. Nekünk nincs okunk énekelni?!

a) Énekeljünk mi is az érettünk emberré lett Istenről
b) Énekeljünk arról, hogy bennünk is megszületett már a Krisztus - vagy ha még nem, kérjük ezt most!
c) Énekeljünk Isten szentségéről - amelyet kiárasztott ránk, amely betöltheti az életünket

d) Énekeljünk arról, amit Isten már megtett az életünkben - emlékezzünk hálaadással a mi Urunk nagy tetteire!
e) Énekeljünk arról a szövetségről, amely egészen személyesen velünk köttetett meg a Golgotán
f) Énekeljünk teljes bizalommal, teljes szívünkből, örömmel - mert ez méltó a karácsonyhoz!

*

Lk 2,1–20 A legnagyobb ajándék

1. Ajándékot kapni jó!

Ez inkább a gyermekkor öröme és váradalma. De milyen ajándék az, ami igazán jó, aminek igazán örülhetünk?

a) Amit szeretettel adnak - mert nem minden ajándékot adnak szeretettel. Van amit csak kötelességből, van, amit közömbösen ...
b) Ami maradandó - amit sokáig használhatunk. Mennyi ajándékot tudtál megőrizni az évekévtizedek során kapottakból?
c) Ami igazán hasznos - mert vannak ajándékok, amik nekünk nem tetszenek, amivel mi semmit nem tudunk kezdeni. Ezeknek nem is tudunk igazán örülni.

2. Ajándékot adni is jó!

Csak érettebb fejjel érti meg az ember, hogy örömöt szerezni másoknak, ajándékozni jobb, mint kapni.

3. A legjobb mégis: Isten ajándéka!

a) Mert a legnagyobb szeretettel adta (Ján 3:16)
b) Mert nincs ennél maradandóbb: az örök élet örökkévaló ajándék!
c) Mert nincs ennél semmi hasznosabb: megtanít élni, szeretni, és elvezet Istenhez!

4. De ezt az ajándékot el kell fogadni! Csak így lesz a tiéd!

*

Lk 2,8–12 Karácsony éjszakája

1. Pásztorok az éjszakában

Az éjszaka ijesztő, félelmetes: az ember nem szereti az éjszakát. Mit csinálhatunk ebben a sötétségben?

a) Lehet átaludni az éjszakát - az alvásba menekülni. El lehet hallgattatni a lelkiismeretet, a lélek vágyódását, a bűntudatot ... - De mi van, ha az álmunkban ér a veszedelem?!
b) Lehet mesterséges fénnyel elűzni a sötétséget - és ugyanígy űzhetők el mesterségesen a mi életünk sötétségei is, a félelelmei is. Tele van az életünk fél vagy álmegoldásokkal, amelyek ideigóráig elégtételt adnak, de az első komolyabb vihar romba dönti őket.
c) Lehet azt tenni, amit a pásztorok is tettek: őrködni az éjszakában (nem aludtak!) - virrasztani, mert valakit várunk. Virrasztani, mert valami felelősség ránk bízatott. Lehet a sötétben várni az igazi Fényt!

Gondold meg, hogyan töltöd a mostani sötétség idejét?

2. Fény az éjszakában

A természetes dolgokat, ha hiányoznak, az ember mindig igyekszik pótolni.

a) Gyújtogat fényt az éjszakában az ember: önmagának - de ez nem terjed messzire és nem űz el minden sötétséget. Önáltatás, önmegváltás, az ember maga akarja beteljesíteni az életét: hiába!

b) Gyújtogat fényt az éjszakában a Sátán - de ez olyan fény, amely világosságot ígér ugyan, de még nagyobb sötétségbe taszít. Körülragyogja a testet, a földit, az anyagit - de rabságba dönti és megöli a lelket.
c) Olyan fényre van szükségünk, amit az Isten gyújtott - csak az tud áthatolni minden sötétségen. Csak az tud életet fakasztani a halott földből. Csak az tudja beragyogni az életünket. Csak az tudja felmelegíteni megfagyott lelkünket. Csak az tud éltető forrásává lenni életünknek Ez a Fény gyúlt ki karácsony éjjelén, és gyúl ki mindig, amikor valaki az Istent keresi és Őt várja.

3. Örömhír az éjszakában

Azon a betlehemi éjszakán az Isten szabadításáról szóló örömhír tette ragyogóvá az éjszakát.

a) Ez az örömhír egy régi ígéret beteljesedéséről szólt - az Úr soha nem marad adósa népének! Amit megjövendöltek a próféták: íme beteljesedett!
b) Ez az örömhír arról szólt: Isten cselekedett - „úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adta érte, hogy aki hisz Ő benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen ....!" (szerette - adta - megmentette)
c) Ez az örömhír a jelennek szólt és jövőt ígért - a Megváltó születését hirdeti, de még nem történt meg a Megváltás. Ma: íme megszületett és azóta él és hívogat a Megváltó - ha elfogadod, örök életed lesz.
d) Ez az örömhír cselekvésre késztet - nem hagyja nyugodni a pásztorokat. Erről meg kell bizonyosodni. Ha igaz, ez mindent megváltoztat az életünkben! - Te se nyugodj addig, míg meg nem bizonyosodsz arról, hogy néked is megszületett a Megváltó!

4. Jel az éjszakában

a) Ez a jel egészen szürke, hétköznapi jel: nem csodás valami: egy kisgyermek. De a pásztorok egy kisgyermekben felismerjék Azt, akiben a farizeusok élete végéig csak egy egyszerű embert láttak. - Lám, milyen hitvány

kis jel: mégsem látott nagyobbat a világ! A Mindenható Isten ilyen kicsivé lett érettünk!

b) Ezt a jelt csak az ismerhette fel, aki tudta, mire figyeljen - Miközben mi rendkívüli dolgokra és jelekre várunk, Isten csöndesen és egyszerűen munkálkodik.

c) Istennek ezt a jelét csak hittel ismerhetjük föl mi is - ha a pásztorok nem hittek volna, el sem indultak volna. De elindultak, s mert kerestek, találtak is: megtalálták ebben a kisgyermekben

d) a hatalmas Istent, aki nem maradt élete végéig csecsemő, hanem felnőtt, egészen a Golgotáig, hogy ezeknek a pásztoroknak, és nekünk is a bűneink bocsánatát és az örök életet elhozza.

e) Ez olyan jel, amely jellé lesz a mi életünkben is - hirdeti azt, hogy „Immánuél", azaz: Velünk az Úr! (A mi életünk minek a jele?)

f) Ez az út mindannyiunk útja lehet: sötétségünkbe Fény ragyog be, mennyei Fény, amely menynyei örömöt ad, és jellé teszi az életünket is. Erről szól a karácsony!

*

Lk 2,10–11 A karácsonyi öröm forrása

Karácsony sajátos tragédiája, hogy örömei megfojtják az igazi örömét. Miben áll a karácsony igazi öröme?

1. **Isten teljes kijelentésében:**
   a) A karácsony öröme: Isten személyesen mutatkozik be Krisztusban: a Kijelentés immár teljessé lett (Ján 14:9)
   b) A karácsony öröme: Isten Krisztus által Atyád lesz: bűnösből „fiam" lesz
   b) A karácsony öröme: „ma született" - nem kell már várni Reá
   c) A karácsony öröme: „... néktek" - mindenkihez eljött, nem tett különbséget ember és ember között
2. **A megoldhatatlanságok megoldása:**
   a) Megoldatlan ellentét a bűn és Isten szentsége - de Krisztus megoldotta azzal, hogy elhordozta a bűn büntetését és ezzel igazságot ajándékozott az embernek
   b) Megoldatlan ellentét az élet és a halál - de Krisztus ezt is megoldotta azzal, hogy feltámadásában legyőzte a halált
3. **Az új élet: az ellentétek kiegyenlítése:**
   a) Isten mindenkit egyformán, feltétel nélkül szeret
   b) Isten szeretete mindenkit ugyanilyen feltétel nélküli szeretetre kötelez

*

Lk 2,10–11 Ne féljetek!

1. **Az ember szíve tele van félelemmel**
   a) félünk önmagunktól
   b) félünk egymástól
   c) félünk Istentől
2. **Ennek a félelemnek több oka van**
3. **Erre a félelemre egyetlen orvosság van: Krisztus**

Lk 2,15–20 Menjünk el, nézzük meg!

Most csak a pásztorok alakját emeljük ki a karácsonyi történetből, mert Isten először nekik jelentette ki Krisztus földre

jöttét, és először ők hirdették másoknak is. Mit tanulhatunk tőlük?

1. Azt szoktuk énekelni karácsony éjszakáról: csendes éj - pedig egyáltalán nem volt csendes! Augustus császár cenzust rendelt el, ami azt jelentette, hogy „mozgásban volt" egész Izráel, mindenki vándorolt születési helyére, ahol kifaggatták, és esetenként bántalmazták is, hogy fizesse meg „felemelt" adóját. Egyáltalán nem volt csönd azokban a hetekben - ahogyan ma sincs csönd! Mert a világ őrült sebességgel és gigászi hangzavarral kavarog karácsony éjjelén is.
2. Isten mégis talált csöndes helyet. A pusztában, ahol pásztorok tanyáztak, másoktól elhagyatva. A farizeusok a pásztorokat együtt emlegették a vámszedőkkel és a bűnösökkel!
3. Miért voltak alkalmasak ezek a pásztorok az isteni kijelentés fogadására? Mert csendben voltak. Isten mindig a csendben beszél az emberrel! Amikor nem halljuk, a körülöttünk vagy bennünk lévő zaj miatt nem halljuk!
4. „Pásztorok tanyáztak azon a vidéken a szabad ég alatt és őrködtek..." - amikor más aludt, ők ébren voltak! Isten csak azokkal tud beszélni, akiket ébren talál!
5. Ezek a pásztorok, miután hallották az örömhírt, készek voltak áldozatok árán is megbizonyosodni felőle! Felkerekedtek és megkeresték a Messiást! Csak az találja meg ma is, aki elindul, és addig nem áll meg, míg bizonyos nem lesz benne: Jézus a Krisztus!

Ján 1,14a (1,1–18) Az Ige testté lett

1. **Mi az, hogy „Ige"?**
   a) [héb.: dábár] Isten teremtő gondolata és hatalma, amellyel létrehozta a világmindenséget és benn az életet
   b) [gör.: logosz] Ennek a megteremtett világnak és életnek a legcsodálatosabb és legszemélyesebb célja és értelme
   c) Az ember, amióta ember, keresi ennek a világnak Teremtőjét és értelmét, és keresi ebben a világban a saját kicsiny életének célját
   d) Ez az első üzenete János evangéliumának: Az Ige, az értelem és a cél, a forrás és a beteljesedés: Jézus Krisztus! Nem kell tovább keresni! Önmagát jelenti ki - és ebben egyedülálló! Senki és semmi nem határozta meg önmagát a világ és az élet Igéjeként!
2. **Az Ige testté lett!**

Nem elméleti kérdés az élet célja, hanem valóságos, a történelem egy pontján végbement esemény: az Ige testet öltött, hogy a testben élő ember megismerhesse! A görögök azt tanították: test és lélek két különböző és összeegyeztethetetlen valóság; ezért nevették ki Pál tanítását. A zsidóság azt vallotta: Isten: Isten, az ember:ember. Isten emberré nem lehet! Ezért feszítette meg Jézust. A keresztyénség vallomása azonban csodálatos és az egyetlen „elérhetősége" az Istennek!

3. Az Ige lakozást vett az emberek között:

Isten - nem csak itt volt az ember Jézusban, hanem ennek a Jézusnak a befogadása által bennünk életre kel és velünk is marad!

Nem csak eljött, hogy megismerhessük és köztünk legyen az Isten, hanem eljött, bennünk legyen az Isten, és visszaadja életemnek eredeti értelmét: hogy Isten fiává tegyen!

4. Két dolgot ad Isten, amikor Jézus Krisztusban megjelenik: kegyelmet és igazságot (valóságot)

a) Kegyelmet: az Ószövetségben Mózes által a törvény van jelen, de ez a kegyelem sokkal több, mint az Ószövetség azt elképzelhetné: nem nekem kell a törvények megtartása által Isten ajándékait elérni, hanem Isten feltétel nélkül nekem adja ajándékait, sőt önmagát!

b) Valóság: az Ószövetség csak az árnyékot mutatta, annak az árnyékát, aki közeledik. A valóság a Szentek Szentjében még zárva volt. De most eljött a Világosság, és ebben a Világosságban a kegyelem és a valóság!

*

Ján 1,9–12 Karácsony beszéde

1. A kijelentés: „Az igazi világosság eljött már a világba ..."

a) Hamis fény, mesterséges világítás volt itt mindig bőven

b) De most az igazi Világosság érkezett meg!

2. Az ítélet: „... a világ nem ismerte meg Őt ... az övéi nem fogadták be Őt"

a) Pedig Jézus Krisztus történelmi valóság

b) Pedig Jézus Krisztus személyes valóság

c) Pedig Róla tesz bizonyságot a Szentírás

d) Pedig Róla tesz bizonyságot a lelkiismeret

a) Pedig Róla tesz bizonyságot a keresztyénség két évezrede

3. Az ígéret: Akik azonban befogadták Őt, azoknak hatalmat adott, hogy Isten fiaivá legyenek.

Ez a karácsony ajándéka: aki befogadja az Isten Fiát, azt fiává fogadja az Isten!

*

Ján 1,14 Rügyfakadás

A karácsony igazi ajándéka és reménysége a világmindenségnek, ennek a megégett és lefagyott palántának mentő és mindent helyrehozó rügyszeme: „Az Ige testté lett!"

1. E „rügyfakadás" előzményei:

a) Emberi oldalról a bűn az, ami szükségessé tette a megtestesülést

b) ... isteni oldalról pedig a megváltó szeretet

2. E „rügyfakadás" célja:

Krisztus helyettes áldozatának bevégzése az ember megváltásáért

3. E „rügyfakadás" próbája:

A benne megújult, sőt, újjászületett élet

2Kor 5,17 Krisztus születése, a világ újjászületése

Jézus születése a világ újjászületése: ez a betlehemi jászol titka. Jézus születése újjászüli a világot, s benn az ember szívét-lelkét: ez a karácsonyi evangélium

1. Az újjászületés szüksége

a) Amikor még csak két emberből állott az emberiség, már bűnbe esett

b) „Mindnyájan elhajlottak ..." (Zsolt 14,3)

- elég, ha végignézzük a világtörténelmet
- elég, ha felnyitunk egy napilapot
- elég, ha őszintén beletekintünk az ember szívébe

2. Újjá kell születned Neked is!

Mert Krisztus nélkül menthetetlenül bűnös vagy és nem örökölheted a mennyeknek országát!

3. Az újjászületés eszköze:

a) Az ember részéről: az Isten előtt megalázkodó és bűnbánó szív

b) Az Isten részéről: Jézus Krisztus golgotai keresztje

c) Az újjászületés módja: „Higyj az Úr Jézus Krisztusban, és üdvözülsz!"

4. Az újjászületett ember arcvonásai:

a) Bűnei megbocsáttattak

b) Abűn hatalma alól felszabadult

c) Istennel békességet nyert

d) Szolgálatra hívatott

e) Az örök életre készülő

*

Tit 2,11–15 Három karácsony

Három karácsonyt ad számunkra az Isten:

1. Az elsőn földreszállt a világ világossága, hogy fényt hozzon a sötétségbe és a bűnösök lelkére ráhulljon a kegyelem: ez az Isten karácsonya, Krisztus születésének ünnepe
2. A másodikon a bűneiben vergődő ember a bűnbánat útján elérkezik az Úr elé, és boldogan kiáltja: Megszületett az én Megváltóm! Ez az ember karácsonya, a bűnösből kegyelmet nyert, megváltott és ujjászületett lélek ünnepe
1. A harmadikon Jézus Krisztus visszajön hatalommal és dicsőségben, hogy ítéljen és uralkodjon: ez Krisztus karácsonya

Ezek az igehirdetésvázlatok a következő kiadványból származnak: 500 prédikáció vázlata (TeoLogion, 2004)

A Szolgatárs a Facebookon:
facebook.com/szolgatars

Beke László

Romlott beszéd

„A harag és felháborodás kifejezésére a legtöbb nyelven csak egy-két unalmas szkémát találni. Némely nemzet idevágó szókincse mondhatni siralmas. A legváltozatosabb fokú harag a legkülönbözőbb műveltségi fokú egyénekből automatikusan ugyanazt a három-négy szót csalja elő."2

Mintha a fenti idézet nem vonatkozna ránk, magyarokra, legalábbis hőn szeretett édes anyanyelvünk szófordulatait hallgatva, bár ki tudja, nálunk is sok az egy kaptafára készült mondás, és jóval kevesebb az igazán ékes és ötletes nyelvi fordulatokat felvonultató, mélyen érlelt gondolatokat sejtető megszólalás.

Nyelvünk sötét bugyraiban próbálok tájékozódó és egyben tájékoztató sétát tenni, bár őszintén szólva kevés lelkesítő inspiráció ért ezzel kapcsolatban. Hogy akkor mégis miért? Egyszerűen: zavar és nyugtalanít az a fajta trágárság, amely kortól és nemtől függetlenül leuralja a beszélgetéseinket. Zavar, mert nyelvünkben és lelkünkben egyaránt több és szebb van annál, mint amit ilyenkor ezekből megmutatunk; és nyugtalanít, mert nehezen tudom elképzelni, hogy egy ártalmatlan, pusztán rossz és csúnya szokásnak lennénk gyakorlói vagy elszenvedői.

Sok évvel ezelőtt, hamvas kisfiú koromban a falusi tsz traktorosai kiokosítottak az élet bizonyos területeire nézve. Ennek természetesen egyfajta nyelvi terminológiáját is el kellett sajátítani, és mivel ebben az esetben egy „interdiszciplináris" érintettség is jelen volt, így minden részterület szakkifejezéseit sokszoros gyakorlással kellett elmélyíteni. Magyarul: megtanítottak káromkodni. Hétköznapi, de az

élet számos területét érintő módon. Az új ismeretekkel felvértezve igyekeztem édesanyám elismerését kivívni, kevés eredménnyel. Akkor és ott a nevelő célzatú vessző suhogtatása esetemben kellő eredménnyel zárult.

Jelen írásban szeretném bemutatni:
– a káromkodás, átkozódás múltját,
– a káromkodást mint nyelvi agressziót,
– a miérteket és mozgatórugókat,
– a hatásokat és következményeket.

1. Röpke pillantás a múltba…

„Már az ókori egyiptomiak, görögök" stb. is... igen, káromkodtak. Talán azt is lehetne mondani, hogy a jelenség egyidős az emberrel. Szakértők szerint valamikor a történelem hajnalán az egyre erősebb és gyakran ismétlődő frusztrációk okozták, hogy az érzéseket, érzelmeket szavakba kellett önteni, ennek egy sajátos közlési módja lett a káromkodás, amely, mint tudjuk, a tehetetlenség egyik fajtája. Ezzel mintegy átkot szórva a helyzetre, személyre, eszközre, amely gátat szab az eredményes tevékenységnek. Nyelvészek szerint nincs olyan emberi nyelv, amelyben ne lennének trágár és vulgáris szavak, sőt kiérlelt és hagyományozódó mondatok.

A régi vallásos székelyek irodalmi gyöngyszeme az *Arany ABC*. Ebben az Ö betűnél ez a rigmus áll: „Ördögnyelven beszél, aki káromkodik, holta után pedig pokolban kínlódik!" Ez a bűn egyike a legsúlyosabbaknak, az emberek istentelenségének kézzelfogható bizonyítéka. Már az Ószövetségben megkövezték a káromkodót. Szerte a világon ha valaki nyilvánosan gyalázza államfőjét, felelősségre vonják, bezárják vagy megbüntetik. Csak a legnagyobb Úr gyalázása természetes. Valahol olvastam: Erdélyben ez a férfiasság jele; Magyarországon a káromkodást egyesek úgy kezelik, mint valami néprajzi érdekességet, nemzeti sajátosságot (mint a szegedi halászlevet vagy kalocsai paprikát). Hungaricum…3

Az *Arany ABC-ben* a következő tanácsot olvassuk:

Úgy szólj mindig, hogy meg ne bánd,
Nevelt ember senkit se bánt.
A jó Istent ne káromold,
És senkire átkot ne mondj.
Ha látnál is rosszat mástól,
Őrizkedj az utánzástól.
Figyelmezz a kisebbekre,
Ne tanítsd őket vétekre.

Az átkozódás sokkal inkább igénybe veszi az érzelmekért felelős jobb agyféltekénket, mint a balt. Ebből persze az is következik, hogy bennünk szunnyadozik a hajlam a vulgáris szavak használatára. Nincs olyan emberi nyelv, amelyben ne lennének vulgáris szavak, állítják a nyelvészek. Egy amerikai nyelvész, *Steven Pinker A nyelvi ösztön*4 című művében leírta, hogy az elődeink által képzett első szófoszlányokat az intenzív érzelmű impulzusok váltották ki. Pinker szerint egyetlen szónak sincs akkora érzelmi töltete, mint az obszcén szavaknak.

Egyre gyakrabban lehet viszont találkozni trágárságokkal akkor is, amikor semmiféle frusztráltságról nincs szó, egyszerűen megszokásból vagy népszerűségvágyból használják az emberek a vulgáris kifejezéseket. Ezek az indulat nélküli trágárságok általában tabutémákat (például szexualitáshoz kötődő szavak) feszegetnek.

Hogy kedves népünk mikor is kaphatott rá a ronda beszédre, arról csak sejtéseink lehetnek. Egy szinte biztos, hogy az a Pázmány Péter,5 aki minden bűnt keményen ostorozott veretes prédikációiban, a káromkodásról nem beszél. Prohászka Ottokár6 viszont már így ír: „Nincs az a nép az egész világon, amely csúnyábban káromkodna, mint a magyar. Káromkodik az apa, káromkodik az anya, káromkodik a legény-leány, káromkodik a gyermek, káromkodik az öreg. Káromkodik e nép, ha jó kedve kerekedik, káromkodik, ha megharagszik a feleségére, gyermekére, lovára vagy állataira. Káromkodással ébred, káromkodással fekszik, többet káromkodik életében, mint ahány haja szála vagy csillag van az égen. Összemocskolja az Istent, Krisztust, Szűz Máriát, a szenteket, s mindent, ami égen, földön szent. Káromkodott apja, nagyapja, káromkodik ő maga, káromkodik fia, leánya, káromkodni fognak unokái, dédunokái…"7

Az idézett szakasz szerzője azt feltételezi, hogy valamikor a török hódoltság idején kutyultunk el olyannyira, hogy azóta a világ élvonalát alkotjuk e téren. A törökök gyalázták a keresztények Istenét, hogy ezzel is megalázzák őket. Lassan aztán népünk is átvette gyalázkodásukat. Amikor az első világháború elején Prohászka hallotta a magyar katonák ideiglenes győzelmei után azt, hogy milyen szörnyen káromkodnak az állomáson, hazamenve remegve írta naplójába: a háborút elveszítettük, mert ilyen káromkodó népet nem segíthet az Isten!

A fentieknek némiképp ellentmondanak a következő gondolatok (persze a lényeg nem is abban van, hogy mikorra datáljuk):

- a legkorábban írásban fennmaradt magyar szitkozódás az 1458-as dubnici krónikából való.
- „Süldisznóhoz, majomhoz, szamárhoz, rókához, szemtelen ördöghöz hasonló vagy, disznó, parázna, világ latra, genyetség, verő-ártány" – mondta *Alvinczi Péter* kassai protestáns lelkipásztor Pázmány Péterre. Pázmányt sem kellett félteni, protestáns ellenfeleire használta a hitreszelő, hitfaragó és ördögista szavakat.
- *Méliusz Juhász Péter* magyar református püspök *Assisi Szent Ferencet* „fatalpú kuklya (csuklyás) Ferencnek" nevezte. Ő volt az, aki hitvitázó munkáiban a pápáról mint az „ördög kamoraszékéről (árnyszékéről)" szólt, aki „francus", azaz szifiliszes, és kijelentette, hogy „nincs helye Istennél a pápa ganéjos pepecselésének".
- *Janus Pannonius* sem maradt le a finom fogalmazásban, mikoron Lúcával kapcsolatos emlékeit öntötte szavakba.
- 1903 augusztusában *dr. Réthy László* m. kir. érem- és régiségtári igazg. helyettes válaszlevele a „Tekintetes kultúrmérnöki hivatalnak" rövid, tömör, tárgyra törő szavai sem indulatának hevessége, sem pedig nyelvi készségeinek fejlettsége felől nem hagynak kétséget.

És még hosszan sorolhatnám, ám nem teszem. Én magam jókat derültem kutatómunkám eredményein; mindezeket azonban érthető okok miatt mégsem tenném közkinccsé. Nem szépítette meg őket sem az idő, sem az, hogy gyakran híres emberek ajkáról hangzottak el vagy éppen tolluk alól kanyarogtak a fehér lapokra, de még az sem, hogy nyelvünk

korai emlékei közé tartoznak. Jut eszembe: az „alpári" beszédmód nem kellő bizonyítottsággal, de egy 19. sz.-i képviselő modortalan szavaiban és viselkedésében gyökerezik…

Egy rövid, „tudományos" felosztás

A legtöbb káromkodás a szexualitáshoz, a testi kiválasztáshoz és a természetfelettiekhez kapcsolódik. Célja a nyelvi agresszió, megfélemlítés vagy provokálás. Ezt a nyelvi tabuk ledöntésével érik el, hisz a közösségben zavart okoznak azzal, hogy megsértenek bizonyos nyelvi tilalmakat. Ez régen már azért is félelemkeltő volt, mivel az emberek hittek a nyelv természetfeletti erejében, vagyis abban, hogy a kimondott átok beteljesülhet.

Lekner Zsuzsa A káromkodás mint frazeológiai egység című szakdolgozatában a következő felosztást alkalmazza:8

- *származásgyalázások:* amelyek a sértett féltől megtagadják az emberi vagy Istentől való származást;
- *gyalázkodások:* amelyek a sértett felet becsmérlik, erkölcsi értékeit gyalázzák;
- *szitkok és átkok:* amelyeket ténylegesen az adott személyre olvasnak, és általában a fogyatékossággal és a halállal kapcsolatosak;
- *műveltetések:* amelyek a nemi életre vonatkozó kifejezéseket sorakoztatják fel;
- *indulatszói szerepű szitokszók:* amelyek sokszor tagolatlanok és rövidek.

2. A nyelv és a szó mint az agresszió eszköze

Mondják: a szó elszáll. Nem egészen van ez így. Egy régi emlékem, úgy 20 évvel ezelőttről, úgy gondolom, soha nem fog már kitörlődni sem a gondolataimból, sem a szívemből. Egy nyári estén a tábortűz kellemes közelében cigányvicceket kezdett mesélni az egyik fiatalember. Baj csak annyi volt, hogy volt közöttünk egy cigány házaspár is. Nehezen kapcsoltam, és nem állítottam le kellő időben a folyamatot, amikor megtettem, már késő volt. A cigány fiatalember csak ennyit mondott: Tudod, lehet ölni szavakkal is.

Igen, lehet. Meg is tesszük, sajnos többször, mint gondoljuk. Nem kell, hogy trágár, vulgáris legyen a szó, elég, ha bántó, becsmérlő, megalázó stb., és gyakran kitörölhetetlen nyomokat fog okozni abban, akinek szántuk.

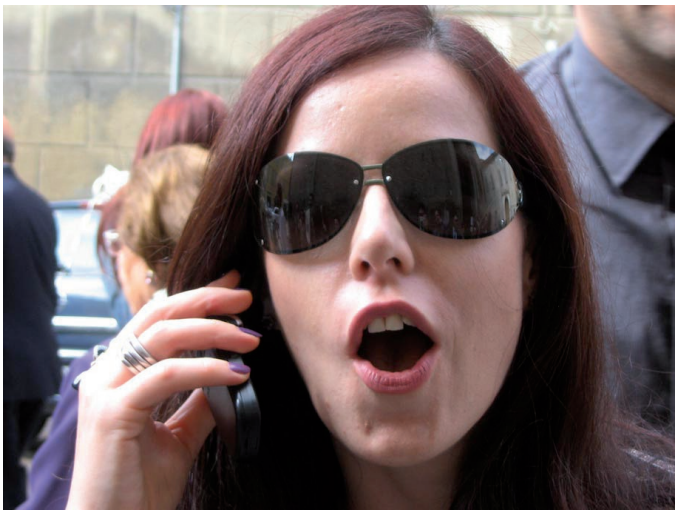

A káromkodás a nyelvi agresszió talán leggyakoribb megnyilatkozási formája, általában a harag, a bosszú, a felhalmozódott gyűlölet megszólaltatása. Amióta világ a világ, az emberek szavakban élik ki indulataikat. *Freud* szerint az emberi civilizáció akkor kezdődött, amikor az ősember haragjában nem agyoncsapta bunkójával a másikat, hanem fenyegetőzött, bár nem ütött, de verbálisan adta ki a mérgét.

3. Kommunikációnk minősége = életünk minősége9

Ez az állítás különösen akkor bír jelentőséggel, ha a kommunikáció értelmezését nem korlátozzuk az egyének közötti „adatforgalomra", hanem visszaadjuk eredeti lényegét, vagyis: közösségben lenni egymással. Ezt a közösséget viszont alapvetően határozza meg szavaink súlya vagy éppen súlytalansága, hitelessége vagy hiteltelensége, célzatossága, átgondolt vagy a következményeket figyelmen kívül hagyó volta.

Belső világunkról tesznek bizonyságot kimondott szavaink. *Finley Peter Dunne*10 szerint a káromkodás kompromisszum a menekülés és a küzdés között. Lehet, hogy egyfajta kényszerítő erőként valamilyen félelem állhat a háttérben? Ezért kerül az ember abba a helyzetbe, hogy sem elfutni nem bír, sem pedig megküzdeni nem tud rettegése tárgyával? Szavaink tesznek bennünket „szájhősökké", akik nagy és többnyire minősíthetetlenül (és indokolatlanul) trágár kifejezések használatával próbálunk valamit elérni azon a küzdőtéren, ahol amúgy esélytelenek volnánk. Ugye ismerjük az „amelyik kutya ugat, az nem harap" népi bölcsességet…

Különös világ ezen belül is az átkozódás területe. Ez szintén a trágárság gazdag szókincsét használja arra, hogy barátra és ellenségre többnyire megvalósíthatatlan átkot mondjon. Mégis ezeknek iszonyatos súlya van: ha valakit ezzel terhelnek meg, egy életre elegendő batyut kap a vállára, olykor lerázhatatlanul.

Írásomban azért emelem ki ezt a területet, mert tapasztalatom szerint leginkább ez terheli meg emberi kapcsolatainkat. Számos olyan relációt említhetnék, ahol erre nagyon kellene figyelnünk! Házastársak, munkatársak, szülő-gyermek kapcsolatok, közösségek (akár gyülekezeti is!) mélyen fertőződhetnek, ha áldás helyett átkot kapnak vagy szórnak egymás fejére.

Mert alapvetően valami másra vagyunk alkotva: „Ne fizessetek a gonoszért gonosszal, vagy a gyalázkodásért gyalázkodással, hanem ellenkezőleg: mondjatok áldást, hiszen arra hívattatok el, hogy áldást örököljetek." (1Pt 3,9) Átokból olyan sok van a világon, áldásból pedig nagyon kevés. Nekünk azt a Jézust kell követnünk, akiről ezt tartották: benne áldást nyer a föld minden nemzete. Még a rossz láttára is mindig áldást kell kérnünk.

„Az átkozódó azt kívánja, hogy Isten valakit büntessen meg, más szóval: kérésünkre tegyen rosszat valakinek! Mennyire ellenkezik ez a Miatyánk szellemével, s mekkora tiszteletlenség Istennel szemben! Istenemet kényszerítem arra, hogy ő is tegyen rosszat, mint én. Legyen olyan, mint én: gonosz szívű, rosszakaratú, gyűlölködő, kicsinyes… Akik folyton másokat átkoznak, azokra nem vár sem a földön, sem a másvilágon semmiféle áldás, hanem az utolsó elutasítás: távozzatok, átkozottak, az örök tűzre…"11

Ha az Isten meghallgatna és cinkostársunkká válna, mi lenne velünk, családunkkal, a világgal? A 108. zsoltár írja:

„Szerette az átkot, hát most jöjjön csak reá!" Így járt maga a zsidó nép is, akik Pilátus előtt ordították: „Az ő vére rajtunk és fiainkon!" Ez Kr. u. 70-ben beteljesedett, mert a rómaiak elsöpörték az országot, s szétszórták őket.

Vannak, aki azzal indokolják átkozódó, káromló modorukat, hogy „megkönnyebbülök tőle" vagy „kieresztem a gőzt", illetve hogy „egy percig sem gondolom én ezt komolyan". Igen, az lehet, hogy pillanatokra megoldja a problémát, ha jól leordítunk valakit, de mi marad utána a szívben?

És ha már a szívnél tartunk, *Presser Gábor Valahol mélyen a szívemben* című dalában (énekli: *Zorán*)12 felteszi a kérdést: „Mi lakik mélyen a szívemben?" Meg kell tanulnunk a csend titkát; nemcsak hallgatni, gyakorolni is kell. A Jelenések könyve 14,13 szerint: „Boldogok a halottak, akik az Úrban halnak meg, mostantól fogva. Bizony, ezt mondja a Lélek, mert megnyugszanak fáradozásaiktól, mert cselekedeteik követik őket." Az átkozódó ember örök kárhozatát is bebiztosította.

Az átkozódás a pokol bűne, hiszen ott is folytatódik. Minden ördög és elkárhozott átkozza azokat, akik miatt oda jutott. Átkozza a gyermek vallástalan szüleit, akik nem tanították meg Isten szeretetére, vallásosságra. Azokat, akik őt hitetlenségre nevelték, elvonták a hitoktatástól, templomtól, de megtanították a bűnökre, a vallástalan életre. Átkozzák azonkívül saját magukat is. A kezüket, amellyel loptak, a lábukat, amelyekkel a bűnök útjain sántikáltak, a szemüket, fülüket, testüket, amellyel vétkeztek. Az egész pokol egy örök életen át valóságos átkozódás. Vajon téged is átkozni fognak mások?13

Lukács evangéliumában azt olvassuk: „Azokra, akik átkoznak titeket, mondjatok áldást!" (Lk 6,28) János apostol írja a Jelenések 22,3-ban: „Átok nem lesz benne!"

Hosszú lett, tudom, és mégis sok minden kimaradt, ezért csak kényszerűségből fejezem be. Azzal az óvó és remélem, érezhetően szeretetteljes gondolattal, amelyet a Talmud fogalmaz meg: „A szó olyan, mint a méh: méze és fullánkja van." Mi választunk, melyiket használjuk!

Jegyzetek

1. Séma; vázlat, vonalrajz, tervrajz stb.
2. Illyés Gyula: *Puszták népe* (Budapest: Osiris, 2005) 99. o.
3. Incze Dénes: A káromkodásról. http://www.vasarnap.katolikhos.ro/33-szam-2011-augusztus-14/269-utjelz717/564-a-karomkodasrol. Letöltés: 2016. 04. 27.
4. Steven Pinker: *A nyelvi ösztön – hogyan hozza létre az elme a nyelvet?* (Budapest: Typotex: [2013]. Elolvasható: http://www.typotex.hu/upload/book/271/steven_pinker_a_nyelvi_oszton_reszlet.pdf.
5. Nagyvárad, 1570. október 4. – Pozsony, 1637. március 19.
6. Nyitra, 1858. október 10. – Budapest, 1927. április 2.
7. Incze: i. m.
8. Lekner Zsuzsa: *A káromkodás mint frazeológiai egység* (Debrecen, 1999) 29–57. o.
9. A neurolingvisztikus programozás (NLP) egyik alapaxiómája. Az NLP az 1970-es években Kaliforniában született, *Richard Bandler* és *John Grinder* voltak a megalkotói. Céljuk az volt, hogy az ember működésének két fő területét tegyék leírhatóvá. Ezek: a belső szubjektív élmények, valamint az emberek közötti kommunikáció.
10. Amerikai humorista, író.
11. Incze Dénes: Az átkozódásról. http://www.vasarnap.katolikhos.ro/32-szam-2011-augusztus-7/259-utjelz707/542-az-atkozodasrol. Letöltés: 2016. 11. 08.
12. Lásd http://www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/289/zoran/valahol-melyen-a-szivemben-zeneszoveg.html.
13. Incze: Az átkozódásról.

Hajnal Zoltán

Szupervízió az egyházban

A szerző baptista lelkipásztor, lelkigondozó, szupervízor.

A cikket illusztráló képek a Gyökössy Intézet 10 éves jubileumi ünnepségén készültek (forrás: a Gyökössy Intézet facebook oldala)

~

„Legyen gondod önmagadra”
(2Tim 4,16).

A lelkipásztori szolgálat során sok emberrel kerülünk kapcsolatba. Olyan emberekkel, akik életkérdéseikkel keresnek meg, amelyekben eligazításra, válaszokra várnak. Mindannyian önálló egyéniségek és személyiségek, nem ritkán olyan vonásokkal és életeseményekkel, amelyek számunkra ismeretlenek, idegenek és zavaróak. Ezek a találkozások sajátos lelki terhekkel járnak, amelyekkel meg kell küzdenünk.

Nem ismeretlen annak a terhe sem, amely a mindent tudásból, a túlterheltségből, a lelkipásztori feladatnak és az elvárásoknak való megfelelésből, a szolgálattevő magányosságából, az egyenrangú kapcsolatok gyakori hiányából fakad, fakadnak. Ezek a helyzetek olyan konfliktusforrások – oly-

kor nem is külső, hanem belső konfliktusok forrásai – az életünkben, amelyekkel nem csupán érdemes foglalkozni, hanem egyenesen kell is. A feszültségek kezelése és feldolgozása elengedhetetlen a kiégés megelőzésében, a személyiségünk, lelkipásztori szolgálatunk egészségének megóvásában, megőrzésében.

A lelkipásztori szolgálat során fontos megtanulni, hogy nem csupán a gyülekezet, a másik ember, hanem én magam is fontos vagyok. Ha nem „viselek gondot magamra", akkor nem tudok gondot viselni a rám bízottakra sem.

A szupervízió egy olyan munkaforma, amely során szolgálatunkban, pásztori munkánkban és elköteleződésünkben formálódhatunk, erősödhetünk, fejlődhetünk. A szupervízió során nem lelkigondozás folyik – bár lelkigondozói jelentősége is van –, nem terápia történik – annak ellenére, hogy gyógyító hatása is lehet –, nem szakmai tanácsadásra kerül benne sor – mindamellett, hogy a munkavégzés új lehetőségei is feltárulhatnak. A szupervíziós folyamat egy önreflektív tanulás, amelynek segítségével a lelkipásztor fejlődhet az önismeretben, hatékonyabbá lehet a munkája, megtanulhat jobban gazdálkodni az energiáival, hogy lelkesebben, őszintébben és odaadóbban lehessen jelen szakmai és személyes életében egyaránt, megtalálva a személyes egyensúlyt gyülekezet (misszió) és család között.

A szupervízió tapasztalatokból kiinduló tanulási folyamat, amely során elsősorban a szakmai életben, a szolgálatban felmerülő kérdések, elakadások kerülnek elő. Ezek az elakadások alkotják a munka fókuszát személyes esetek formájában. A találkozásokkor így egy olyan hivatásgondozásra, hivatás kísérésre kerül sor, amelynek során a kérdések feldolgozásával a lelkipásztor lehetőséget kap arra, hogy önmagát külső szemmel – másként mint eddig – is láthassa. Ez a szemlélődés megadja annak lehetőségét, hogy a szolgálattevő megértse, miért azok a reagálások, viselkedések vannak jelen az életében, amelyekből munkájának a megakadásai fakadnak. A megértés adja annak a lehetőségét, hogy megerősödve magabiztosabbá lehessünk, és képessé legyünk felelős döntéseket hozni – sodródás és kényszerűség nélkül – akár nehéz helyzetekben is.

A szupervízió során használt eszközökkel a lelki egészség fenntartása és megvalósítása a fő cél. A belső erőforrásaink – pásztorális szupervízióban hitünk és egyéni kegyességünk adta forrásaink is – aktivizálásával magunk által rátalálva az útra és a megoldásra elakadásainkban. A szupervízióban vitt konkrét esetek feldolgozásának a végeredménye nem valamilyen konkrét válasz vagy tanács, hanem egy mélyebb szinten megfogalmazott saját kérdés, amely egy új tanulási célt mutat meg, így munkálva keresztény életünk és szolgálatunk folyamatos növekedését.

A szupervízió a szakmai személyiséggel foglalkozik oly módon, hogy a benne részt vevő a megakadásának személyes vonatkozásait megismerje, olyan válaszokra, irányokra találjon, amelyek mentén újból felszabadultan végezheti a munkáját.

A szupervízió során nem szakmai tanácsadás történik, hanem a kompetens munkavégzésre való segítés, amelyben komoly szerepe van a szupervíziót igénybe vevőnek. Olyan mértékben nyílik lehetősége a tovább lépésre, amilyen mértékben kész dolgozni saját helyzetével.

A szupervízió fogalmának tisztázása

Ahhoz, hogy lássuk miben jelenthet segítséget a szupervízió, fontos, hogy megismerkedjünk ezzel a segítő lehetőséggel. A szupervízió fogalmának meghatározásában kiindulásként hadd álljon itt Helmut Weiß megfogalmazása: „A szupervízió olyan tanácsadó módszer, melyet a szakmai munka minőségének biztosítására és javítására, és a munka kontextusában a szükséges változásokra (intézmény – szervezet – szervezeti egység) alkalmaznak."[1]

A tanácsadás középpontjában a munkát végző személy (személyek) van, amely kitétel különösen is fontos a pasztorális szupervízióban. A szupervízió során a személy fókuszából ragadjuk meg a munkát és az intézményt. Nem az intézmény fejlesztése, a munkavégzés módjának meghatározása, pontosítása a célja a szupervíziónak, hanem a munkát végző személy segítése. A szupervízió során egy adott munkahelyi kontextusban, valamilyen szervezeti/intézményi keretek között a szakmai képesítéseik szerint munkát végző személyekkel foglalkozunk, segítve, hogy személyes reflexió történhessen. A szupervizált munkájára való reflektív rátekintés segíti a saját szakmai személyiségének a fejlődését, egyben kihatással lehet mind a munkavégzés módjára, mind pedig az intézményi működésére.

„A szupervízió lényege, hogy a segítő *(a baptista lelkipásztor)* a saját tapasztalataira reflektálva mélyíti el a megértést egy szakmai kontextusban. A személyes elakadások feltárása és kezelése mindig szakmai dimenzióban zajlik, az egyéni nehézségek a professzionális kérdések horizontjához visszacsatolva válnak a kompetencia építőelemeivé."[2]

A szupervizált önreflexióját a szupervízor reflektív jelenléte segíti, amely által a szupervíziós folyamatban képessé válhat a munkavégzésében a változtatás lehetőségének a felismerése és a szükséges lépések megtételére. A szupervízió azzal, hogy lehetőséget ad a ventilálásra, segítséget ad a kiégés megelőzésében, ám igazán nagy jelentősége a hivatásgondozó, szakmai személyiség fejlődését segítő vonatkozásában

van. Ezáltal segíti hozzá a szupervizáltat, hogy munkájában ön azonosabban, kompetensebben érezze magát, megtalálja munkájában azt a működési optimumot, amely mellett hatékony maradhat.[3]

A szupervízió történetéről

Érdemes főbb vonalaiban áttekinteni a szupervízió történetét, különös hangsúllyal az amerikai és az európai szupervíziós felfogásra.

„A szupervízió az ipari társadalom, a munka átalakulásának és differenciálódásának, a szociális problémáinak a »gyermeke«. A szupervízió a segítő foglalkozásokon belüli viszonylagosan új elkülönült speciális sajátosságokkal rendelkező tanácsadói lehetőség"[4] Gyökerei a 19. századra, Amerikába nyúlnak vissza, amikor is az iparosodás következtében megnövekedett a szegénység és a nyomor fenyegetettsége. Ebben az időszakban kezdődött el az a gondoskodás, amelyet ma szociális munkaként ismerünk. A szupervízió a kezdetekben adminisztratív kontrollt jelentett, célja elsősorban a hatékony és eredményes szakmai munka elérése volt. A későbbiekben egyre fontosabbá vált, hogy a segítő munkában részt vevők szakmai kompetenciákkal is rendelkezzenek, így a szupervízió képzési elemekkel bővült.

A szupervízióban az 1920-as évektől jelent meg a munka okozta stressz és problémák feldolgozásában való támogató segítségnyújtás. Ez köszönhető annak, hogy a fasizmus elől Amerikába menekült pszichológusok és orvosok, akik nem praktizálhattak a saját szakmájukban, a szociális munkába kapcsolódtak be. „Előtérbe kerülnek a pszichoszociális dimenziók, amelyek hatására a szociális segítés folyamatában is nyilvánvalóan megjelenik a terápiás szempont, a szupervízióban pedig a segítő személyiségének a komplexebb támogatása."[5]

1945-ig csak Amerikában létezett szupervízió, az 50-es években hozták be Nyugat-Európába, elsőként Hollandiába. A szupervízió Hollandiában nagy átalakuláson ment át, az adminisztratív kontroll funkció a hatékonyabb tanulás elősegítése érdekében kimaradt a szupervízióból. A hangsúly a szupportív funkcióra helyeződött át. A szupervízió Hollandiából kiindulva terjedt el Európa több országában.

Az 1960-as évekre vált általános felismeréssé, hogy a szupervízió olyan interdiszciplináris segítő forma, amely szinte egyedülálló hatékonyságú a szakmai és személyi kompetencia fejlesztésében. Ettől kezdve a szupervízorra úgy tekintettek, mint a „változás ügynökére", aki a szupervizált fejlődésén túl figyelemmel van az intézményi és más a munka környezetét illető összefüggésekre is.

Az amerikai és az európai szupervíziós felfogás különbségei

A szupervízió történetével részletesebben is lehetne foglalkozni, ám fontosabb az, hogy összegezzük az amerikai és az európai felfogás közötti különbségeket.

Sárvári György így ír a kérdésről tanulmányában: „Az egyik fő differenciát abban látom, hogy az angol nyelvterületen fejlődő modell a szupervíziót, mint adminisztrátor-kontroll funkciót jelenleg is preferálja, amely így az intézmény feladatainak és elvárásainak a teljesítésére az output szempontjából pedig a minőség ellenőrzésére koncentrál.[6] (…)

Az európai tapasztalatok szerint a szupervízor elsődleges felelőssége a szupervizált tanulási folyamatát érinti, amikor az intézmény csak közvetett szempontból jelenik meg, a kliens-szupervizált kapcsolat pedig pusztán matériája, nem pedig értékteremtő a szupervíziónak."[7]

Ebből kiderült, hogy a két szupervíziós felfogás közötti különbség a szupervízor felelőssége az intézményes működés szempontjából egészen más. Európában a kontroll kérdése nem tartozik a szupervízor feladatkörébe. Az amerikai szemlélet szerint a szupervízió három fő aspektusa:

1. Adminisztratív funkció: a szupervízor az intézmény érdekeinek megfelelően, azt szem előtt tartva kontrollálja a szupervizáltat.
2. Szupportív funkció: támogatja a szupervizált stressz és probléma feldolgozását, kliensekkel való kapcsolat hatásainak a feldolgozását
3. Oktatási funkció: a szupervizált szakmai jártasságának az elősegítése.

A szupervízornak ezt a három funkciót úgy kell ötvöznie, hogy egyszerre lehessen az intézmény érdekeinek a képviselője, valamint a szupervizált oktatója és támogatója. Ennek a szupervízori szerepnek a nehézsége, hogy ezek a szempontok gyakran egymás ellen hatnak, amelyek így nehezítik a tanulási folyamatot.

Az európai modell az adminisztratív funkciót külön kezeli a szupervíziótól, a szupervízor nem tagozódik be az intézmény hierarchikus rendjébe, nem felelős az intézményi szolgáltatások minőségéért. „Amennyiben a kérdést, mint különböző rendszerek működésének az egymásra hatásának a problémájaként értelmezzük, a rendszerműködés alapelvei szerint csak a nyitott (energetikailag, informatikailag és anyagfelvétel szempontjából) rendszerek képesek magasabb organizáció elérésére, a differenciálódásra és a változásra. A zárt rendszer energiája állandó, valódi változásra, újjászerveződésre nem képes."[8]

A tapasztalati tanulás segítője

A lelkipásztori szolgálatot olyan világban kell képviselni az evangéliumot, amely nem csupán folyamatosan mozgásban, változásban van, hanem új helyzeteket és körülményeket is generál. Az új helyzetek és körülmények olyan módjait és eszközeit igénylik az evangélium hirdetésének, amelyek eddig akár teljesen ismeretlenek is voltak. Ezekre nem tud felkészíteni az oktatásnak semmilyen formája. Már csak azért sem, mert nem csupán általánosan értelmezhető körülményekről, eszközökről kell beszélnünk, hanem arról is, hogy ezekben az egyén (a lelkipásztor) a meg a helyén miként tud élni. Isten munkájának a csodája, hogy nem kiszámítható sablonok szerint munkálkodik, ám ez magában hordozza annak a kihívását is, hogy az elhívásában élő, az elhívása szerint munkálkodni vágyó szolgálattevő miként találja meg a rá váró feladatokat, az általa hitelesen alkalmazható eszközöket. Ebben is segítséget nyújthat a szupervízió, mint a tapsztalati tanulás eszköze.

„A szupervíziós helyzet – ellentétben a tanácsadással – olyan tanulási lehetőség, amely a kapcsolat reflektív megélése által, a több dimenziós látás készségét és a tanulási tudást fejleszti."[9]

Katz Katalin a szociális munkások[10] közötti szupervízióval foglalkozva felveti, hogy „nem lehet a segítő munkát úgy tanítani, mint minden más szakmát: a tanterem és a könyvtár nem elég hozzá. Ezért kellenek a tapasztalt szociális munkások, akik tudásukat megosztják a szupervízió folyamatában. Vagyis a szupervízió a tudás átadása, felnőttek tanulásának segítése. Kolb (1984) vezette be a tapasztalati tanulás fogalmát. Szerinte a tanulás egy folyamat, melyben a tapasztalat transzformációjával tudás jön létre. A tapasztalat, a megtapasztalás nem elég a tanuláshoz, valami még kell hozzá. A tapasztalat felhasználása során a szupervízióban a következő szintek lépnek interakcióba egymással:

1. a konkrét élmény (megtapasztalás);
2. ennek a visszatükrözése (reflexió);
3. ennek absztrakt (elvont) konceptualizációja (fogalmi szinten való megfogalmazása);
4. kísérletezés, kipróbálás, a fogalmak konkrét cselekvésbe fordítása; majd vissza az 1. pontra, és újrakezdődik a folyamat."[11]

Erre a szupervízió nyújtotta reflektív tapasztalati tanulásra szüksége van a baptista lelkipásztornak is.

Mi történik a szupervízióban?

Mindenek előtt fontos tisztázni azt, hogy mi az, ami nem tartozik a szupervízió feladatai közé:

- a szupervízió nem a munkáról való konzultáció,
- a szupervízió nem a szakmai továbbképzés egyik formája,
- a szupervízió nem lelkigondozói tanácsadás,
- a szupervízió nem önismereti, mentális tréning vagy terápiás folyamat,
- a szupervízió nem munka- és gyakorlatkísérés.

Akkor mi is történik a szupervízióban? A szupervízió a szakmai személyiséggel foglalkozik oly módon, hogy a benne részt vevő megismerje megakadásának személyes vonatkozásait, olyan válaszokra, irányokra találjon, amelyek mentén újból felszabadultan végezheti a munkáját.

A szupervízió során nem szakmai tanácsadás történik, hanem a kompetens munkavégzésre való segítés, amelyben komoly szerepe van a szupervíziót igénybevevő iskolalelkésznek is. Olyan mértékben nyílik lehetősége a továbblépésre, amilyen mértékben kész dolgozni saját helyzetével.

Befelé figyelés

A szupervízió során a szupervizált lelkipásztor önmagára figyelve foglalkozhat azokkal a belsejében zajló folyamatokkal, amelyek meghatározzák a munkavégzését. Nem csupán arra van lehetősége, hogy logikusan végiggondolja a történéseket és az esetleges választási lehetőségeket, hanem arra is módja van, hogy ránézzen azokra az érzésekre, amelyek belsejében ébrednek. A szupervíziós folyamatban felnagyítódnak azok az érzések, amelyek mindig jelen vannak az emberi életben, hiszen nem lehetséges vágyak, érzések, indulatok nélkül benne lenni egyetlen munkafolyamatban sem. Fontos megérteni azt, hogy a személyes vágyak és érzések mennyiben segítik vagy gátolják az aktuális munkavégzést. A szupervíziós folyamat ugyanakkor azt is magával hozhatja, hogy kiderül: nem mindent érzünk, amit éreznünk kellene.

Az egyházi személyekre (köztük az iskolalelkészre is) gyakran jellemző a „mindig szolgálatban" mentalitás. Ez magával hozza, hogy mindig türelmesnek, szeretőnek, alázatosnak, megértőnek, stb. kell lennie. Fontos megérteni ennek a csapdáját, és felismerni, hogy vannak olyan érzések is, amelyeket egy lelkész talán „nem engedhet" meg magának, de mégis valóságosak és jelen vannak. A személyes érzések érzékelése és meglátása segít eligazodni abban, hogy azok mennyire segítik vagy gátolják a gondolkozást, illetve a cselekvést.

A szupervízió segíti annak megfogalmazását, hogy mi az, amit valójában akar élni és cselekedni a lelkipásztor. A gyülekezeti munka sokrétűsége sok olyan feladatot magában hordoz, amelyben nincs kellő motiváltsága, nem érzi magáénak. A kompetens munkavégzésben szükséges annak, megfogalmazása, hogy mit akar valójában cselekedni, mi az, ami ebben segíti, illetve fékezi. Nem kevéssé fontos annak a tisztázása, hogy a munkavégzés során mely területek a motiváltak és melyek a kötelességszerűek. A munkavégzést meghatározó erők és ellenerők ismerhetők fel ennek tisztázása során, amelyek továbbvezetnek a cselekvés területére.

A szupervízióban lehetőség van annak a megértésére is, hogy melyek azok az eddig nem látott félelmek és akadályok, amelyek a cselekvést nehezítik. Ugyanakkor az is része ennek a befelé figyelő tanulásnak, hogy melyek azok a belső személyes tényezők, amelyek a cselekvést könnyítik. Így el lehet jutni annak a felismerésére, hogy miért cselekszik vagy nem cselekszik valamit az iskolalelkész.

Kifelé figyelés

A szupervízióban arra figyelhet a lelkipásztor, hogy melyek azok a munkakörülmények, amelyek a munkavégzését meghatározzák. Lehetőségeinek és feladatainak a meghatározásában segítséget jelenthet annak a meglátása, hogy mik támogatják a professzionális munkavégzését.[12] A kifelé figyelést szempontjai a következők:

A konkrét feladatot meghatározó keretek leírása, hiszen egy adott munkát megfelelően körülhatárolt keretek között lehet biztonságosan végezni. Példaként egy egyszerű dolog. Rendelkezésre állnak-e a megfelelő anyagi és tárgyi feltételek, amelyekkel elvégezhető a szolgálat.

Az elvégzendő munkában való önállóságra való rátekintés a munkavégzés mozgásterére lehet rátekinteni. Lehetőség ez például annak meglátásában, hogy a lelkipásztor megvizsgálja, mekkora az önállósága különböző programok szervezésében, mennyire hagyatkozhat a személyes forrásaira. Felmérheti azt is, hogy a lehetőségei mennyiben inspirálják, vagy gátolják a munkája során. Foglalkozhat azzal is, hogy a gyülekezet (körzet) hagyományos rendjének változtatására milyen eszközei, lehetőségei vannak.

A lehetőségek mellett jó rátekinteni az érdekek sorrendjére, amely a munkavégzés során megjelenik. A gyülekezetek összetett rendszerében, nem ritkán bonyolult személyi kapcsolatok között, szolgálattevők és szolgálati csoportok olykor rivalizáló rendszerében fontos annak meglátása, hogy milyen hatalmi szempontok befolyásolják a munkát. Kinek az érdekeinek és elvárásainak kell megfelelni az adott munka során? Nem kerüli meg a szupervízió azt a kérdést sem, hogy: Kíváncsi-e az adott közösség a lelkipásztor személyes és szakmai érdekeire?

A lelkipásztor a szupervízió során arra is rátekinthet, hogy azt a munkát végzi-e, amit tanult, amit igazán ért. Hiszen, ha egészen mást végez, mint amire készségei és képesítései alkalmassá teszik, akkor tisztességgel elvégezheti ugyan a munkáját, de annak eredményessége bizonytalanná válik.

A szupervízióban való kitekintésnek a jelentősége összefoglalható a következőképpen: Abban kaphat segítséget a lelkipásztor, hogy hivatásából fakadó professzionális munkavégzésre törekedjen. Segítséget kapjon ahhoz, hogy munkavégzésének a hangsúlya ne tolódjon el az adott gyülekezet szokásai felé. Támogatást kap abban, hogy ne csupán arra figyeljen, amit az elöljárók, agyülekezet tagsága elvárnak tőle.

A befelé és a kifelé figyelés összekapcsolása

Nem elég azt elemezni, hogy mi történik a szolgáló belsejében, illetve milyen külső tényezők hatnak a munkavégzésére. Mindez akkor ér valamit, ha önmaga és a praxis elemzése során felismerteket össze tudja kapcsolni, amely így elvezeti a személyes tanuláshoz. Ebben ad segítséget a szupervízor, „elősegítve a szupervizantban azt, hogy ne csak az tudatosuljon benne, hogy nem úgy mennek a dolgok, ahogyan azt tanulta vagy szeretné. Hanem az is: miért nem mennek úgy, illetve mit kell tennie ahhoz, hogy a munka a lehető legoptimálisabb módon és effektivitással folyjon úgy, hogy abban másokkal együtt ő is szívesen legyen jelen."[13]

A szupervíziónak akkor van értelme, ha a szupervizált lelkipásztor nyitott arra, hogy a folyamat során kapott impulzusok megmozdítsák, és lépéseket legyen a meglátott új attitűd elsajátítására, életébe való beépítésére.

Hozzáadott érték: pasztorális szupervízió

A baptista iskolalelkészek szupervíziójában külön segítséget adhat a pasztorálszichológiai szupervízió, amely azokat a kapcsolati és kommunikációs készségeket használja a szupervíziós során, amelyeket a lelkigondozói gyakorlatban lehet megtanulni. „A pasztorálpszichológiai szupervízió abból a meggyőződésből indul ki, hogy Isten minden embert a maga képmására teremtett, és ezért mind életünkért, mind munkánkért Isten iránti felelősséggel tartozunk. Ő ismeri az emberi lét kettéhasadt voltát (vö. Róm 7,19) mindenfajta emberi kapcsolatban – így a munkában is (vö. 1Móz 3,17-19), és reméli a megbékélést, szabadulást a szakmai munkában is."[14]

A pasztorálpszichológiai szupervízióban a baptista lelkipásztor személye kaphatja a legnagyobb figyelmet, és így válhat képessé növelni teljesítményét a munkavégzésben és fejlődni szakmai személyiségében. A pasztorálpszichológiai szupervízióban az iskolalelkésznek lehetősége van arra, hogy a szupervíziós folyamat részévé tegye személyes spiritualitását, behozza Istennel való kapcsolatának kérdéseit. A pasztorálpszichológiai szupervízióban hangsúlyos a spiritualitás, a vallásos hit, a bibliai- és a teológiai ismeret, amelyek fontos erőforrást jelentenek a munkából fakadó egzisztenciális problémák megoldásában.

„A pasztorális szupervízió esetében nem hatalmi viszonyra épülő kapcsolatról van szó, amelyben a kontroláló szerep hangsúlyos, hanem diszciplinált szakmai segítségről."[15]

Személyes összegzés

Baptista lelkipásztorként lelkigondozói képzésen találkoztam először a szupervízióval, mint segítő lehetőséggel. A találkozásban a szupervizált oldalán kaptam olyan segítséget, amely szolgáatom akkori időszakában tovább tudott segíteni megakadásaimon, szolgálati kríziseimen. Hálás vagyok, hogy a lelkigondozói tanulási folyamat végén megnyílt annak a lehetősége is, hogy a szupervízióval is közelebbről megismerkedhessek, immár a másik oldalról. A szupervízori tanulási folyamat során csak erősödött bennem a gondolat, hogy fontos lenne elérhetővé tenni a szupervíziót (más elérhető segítő lehetőségek mellett) a baptista lelkipásztorok számára, hogy a kiégések, a szolgálatból való keserű kiesések megelőzhetők legyenek. Jó lenne minél kevesebbszer megállapítani: Nem kellett volna így történnie...

Jegyzetek

1. Weiß, Helmut: *Lelkigondozás, szupervízió, pásztorálpszichológia*. Kolozsvár, 2011, Exit Kiadó. 179. o.
2. Sárvári György: Az európai és az angolszász szupervíziós gyakorlat néhány eltérése a szupervízió folyamattanulásának a tükrében, in: *Tanulmányok a szupervízió köréből II.* hn., 1996, Supervisio Hungarica. 21. o.
3. Fontos megjegyezni, hogy a hatékonyság ebben az összefüggésben semmiképpen nem azonos az eredményességgel. Meggyőződésem, hogy a segítő hivatások egyiket sem szabad számokkal leírható teljesítménnyel mérni.
4. Weiß, Helmut: Lelkigondozás, szupervízió, pásztorálpszichológia. Kolozsvár, 2011, Exit Kiadó. 168. o.
5. Sárvári György: Az európai és az angolszász szupervíziós gyakorlat néhány eltérése a szupervízió folyamattanulásának a tükrében, in: Tanulmányok a szupervízió köréből II. hn., 1996, Supervisio Hungarica. 22. o.
6. i.m. 22. o.
7. i.m. 24. o.
8. i.m. 24. o.

9. Sárvári György: Az európai és az angolszász szupervíziós gyakorlat néhány eltérése a szupervízió folyamattanulásának a tükrében, in: *Tanulmányok a szupervízió köréből II.* hn., 1996, Supervisio Hungarica.25. o.
10. Megállapításai a lelkipásztori szolgálattal kapcsolatosan is megállják a helyüket, érdemes meghallani a párhuzamokat.
11. Katz Katalin: Szociális munka és szupervízió: Irányelvek, megközelítések, dilemmák. Budapest, 2011, elektronikus kiadvány. 12. o.
12. Használom ezt a kifejezést annak ellenére, hogy a baptista kegyességben a lelkipásztorsággal még ma is furcsán hangzik mind a professzionális, mind pedig a munkavégzés kifejezés. Azonban a kifejezés nincs ellentétben azzal, hogy a munkavégzésben szolgál a lelkipásztor, és miközben professzionális munkát végez, Isten kegyelmére utaltságban tudja ezt végezni.
13. Kocsev Miklós: *Gyakorlati teológiai témák. Elmélet és praxis, az igehirdetés személyközpontúsága és a szupervízió.* Balatonszárszó, 2007, Habilitációs értekezés. Kézirat, 136. o.
14. Weiß, Helmut: *Lelkigondozás, szupervízió, pásztorálpszichológia.* Kolozsvár, 2011, Exit Kiadó. 188. o.
15. Kocsev Miklós: *Gyakorlati teológiai témák. Elmélet és praxis, az igehirdetés személyközpontúsága és a szupervízió.* Balatonszárszó, 2007, Habilitációs értekezés. Kézirat, 143. o.

KÖNYVAJÁNLÓ

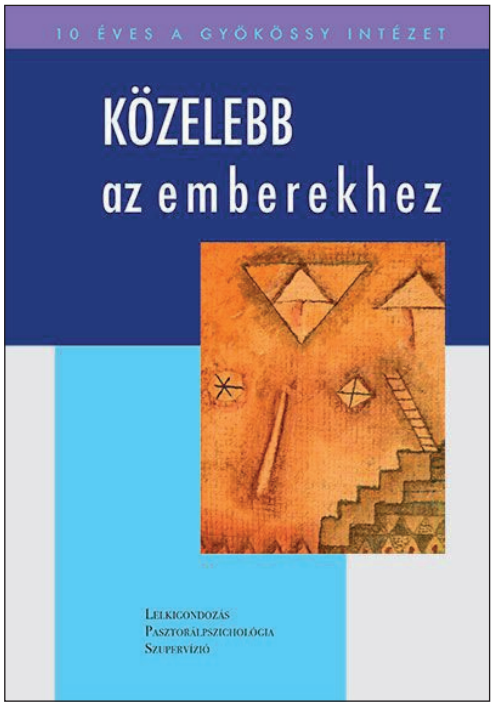

KÖZELEBB AZ EMBEREKHEZ
10 éves a Gyökössy Intézet
(Budapest, Hernád, 2016, 274 oldal)

Az egyház szolgálatának mibenlétéről szól a fenti ige: „hirdesd az igét!"

Tudjuk jól az igehirdetés nem csak a szószék sajátja, az egyházban minden helyzetben - alkalmas és (látszólag) alkalmatlan időben - igét hirdetünk! Ebből is fakad az igehirdető feszültsége: vajon „jól", helyesen hirdetem az igét? Úgy hirdetem a rám bízott igét, hogy az elér a másik emberhez? A szószéken, lelkigondozói vagy éppen spontán beszélgetésekben, tudom hitelesen hirdetni az Igét? Közelebb tudom vinni az emberekhez a Krisztus evangéliumát, hogy legyen lehetőségük abba belekapaszkodni és megélni Isten szabadítását?

A 2005-ben megalakult Gyökössy Intézet pasztorális lelkigondozói alap és továbbképzéseiben, hívatáskisérésében a tanfolyamokon résztvevő lelkipásztorokat ezeknek a kérdéseknek a feldolgozásában segíti. „Magunkról magunknak," hogy tudjunk az Igének hiteles, önazonos, Isten kegyelme által alkalmatlanságunkban is alkalmas szolgái lenni. Nem az öncélú önismeret a cél, hanem hogy jobban tudjunk figyelni a másikra, „érezzük őt," közelebb kerüljünk hozzá, azért hogy kísérői lehessünk azon az úton, amelyen eljut Őhozzá, akiben megváltásunk van.

Bár rólunk van szó, akkor is amikor a család összefüggései kerülnek elő a kontextuális lelkigondozásban, a pszicho-, és bibliodráma eszközeinek használatában, a szupervízió esettanulmányaiban; de mégsem mi vagyunk a középpontban. Mindez azért történik, hogy hitelesen, „önazonosan" hirdessük az igét, a feltámadott Jézus Krisztus megszabadító evangéliumát!

Steinbach József
püspök

Bacsó Benjámin

Pillanatkép a baptista ifjúsági munkáról

Baptista ifjúsági vezetők
(Jelen kép, és a cikk többi képének forrása a Magyarországi Baptista Ifjúsági Misszió facebook oldala)

Az ifjúsági munka a gyülekezeti munka egyik legváltozatosabb része. Sok kihívás és öröm van jelen egyszerre. A baptista közösséget évek óta foglalkoztatja, hogy hogyan tud a fiataloknak segíteni az evangélium erejével érett felnőtté válni. Változatos módokon és változó intenzitással folyt az elmúlt időszakban az ifjúsági munka. Szükségesnek látszott az elmúlt években néhány olyan hangsúly megfogalmazása, amely a múlt értékei mentén, de a jövő építésében is segíti az ifjúsági munkásokat. Így született meg a ma már jól ismert négy alapelv a baptista ifjúsági munkát tekintve: *evangelizációs fókuszú, gyülekezetkompatibilis, helyspecifikus* és *értékvezérelten innovatív.* Mielőtt azonban ezekről szólnánk, fontos lenne számba venni az ifjúsági misszió jelenlegi állását. Ez a cikk egy előzetes pilotkutatás eredménye, amelyet 29 ifjúsági munkás megkérdezésével végeztünk. 2017 egyik nagy terve ugyanis a baptista ifjúsági felmérés elkészítése, amelybe szeretnénk 1000 baptista fiatalt bevonni. Néhány speciális kérdés mellett ez lehetőséget teremt majd a 2017-es ifjúságkutatás adataival való összevetésben. A megkérdezett ifjúsági munkások 18 és 35 év közöttiek, a többség 20 és 25 év közötti, három-négy éves tapasztalattal erről a területről. Ez, tekintve a magas fluktuációt az ifjúsági munkában, kifejezetten jónak mondható.

Néhány adat a magyar ifjúságról és annak mobilitásáról

Néhány fontos adatra szeretném felhívni a figyelmet, hogy jobban értsük a baptista ifjúsági adatokat. A 2011-es népszámlálás szerint Magyarország népessége 9.937.628 fő volt, 2001 óta 261 ezer fővel mérséklődött. A csökkenés a termé-

szetes fogyásból eredt. Számunkra az ifjúsági korosztály[1] létszáma fontos. A 15–29 éves korosztályba tartozó fiatalok száma 1.823.070 fő volt a népszámlálás idején, ami a teljes népesség 18 százaléka, ezen belül pedig a 20–24 évesek vannak a legtöbben, 618 ezer fő él ebben a kohorszban, szemben a 14–19 évesek 593 ezer fős, és a 25–29 évesek 611 ezer fős táborával.[2] A baptista közösséget feltételezésünk szerint jelentősen érinti az elvándorlás folyamata. A 2017-es baptista ifjúsági felmérésben ezt is szeretnénk felmérni. Azonban addig is az országos adatok és a tapasztalatok azt mutatják, hogy a kérdés mélyebb megismerésére van szükség.[3] Ha az országos folyamatokat nézzük, akkor *Ruff Tamás* tanulmánya segít bennünket.[4] Azt írja, hogy a magyar fiatalok valamivel több mint fele (52%) elhagyná Magyarországot, ha lehetősége lenne akár tanulás, akár munka céljából hosszabb-rövidebb időt külföldön tölteni, több mint egyharmaduk (34%) pedig nem hagyná el Magyarországot. A 15–29 éves korosztályba tartozók 3%-a maximum egy hónapra hagyná el ilyen céllal az országot, 10%-uk 1–6 hónapnyi időre, 15%-uk pedig akár fél évnél is hosszabb időt töltene külföldi tanulással, illetve munkavállalással. Ha lehetőségük lenne, a fiatalok 12%-a hosszabb időtartamra, akár több mint öt évre is elhagyná az országot, míg másik 12%-uk akár végleges letelepedés céljából is elköltözne Magyarországról. A fiatalok 12%-a bizonytalan, nem tudott egyértelmű választ adni erre a kérdésre. A továbbiakban a kutatás megjegyzi, hogy jelentősen befolyásolja a mobilitási hajlandóságot az életkor és a családi állapot.[5] Az életkor emelkedésével csökken azok aránya, akik külföldre mennének tanulás vagy munka céljából. Nem szabad elfelejteni, hogy sokaknál a külföldre való távozás vagy éppen a határon belüli helyváltoztatás mögött ott húzódhat egy fejlődési cél vagy egy menekülési stratégia, amely elég erővel bírhat a későbbiek során is.

Nemcsak az érdekes, hogy mi segíti a mobilitást, hanem az is, mi az, ami jelentősen befolyásolja a helyben maradást is, vagyis akadályozó tényezőként jelentkezik. A magyar fiataloknál a 2012-es kutatásban a külföldre történő mobilitásában a legnagyobb visszatartó erő a családjukhoz való ragaszkodás (63%-uk ezért biztos nem menne ki), ezt követi a házához, illetve a szülőhelyhez való ragaszkodás (48%-uknál), valamint harmadik helyen a barátokhoz fűződő kapcsolatok állnak (46%).[6]

Elvek a baptista ifjúsági misszióban

A mobilitás kérdésére és a többi kihívásra is igyekszik megfelelő választ adni az ifjúsági munka. Éppen ezért a korábban említett négy pontban fogalmaztuk meg azokat az elveket, amelyeket szeretnénk, ha a legtöbb ifjúsági munkás a magáévá tenne.

Megkérdeztük a 29 ifjúsági munkást: „Kik azok, akiket el tud érni az ifitek? (Többet is bejelölhetsz!)" Többféle választlehetőség közül választhattak, a válaszadók 72,4%-a (21 fő) azt jelölte be, hogy inkább „csak a gyülekezetbe járó fia-

talokat" éri el. Ezen adatban természetesen benne van, hogy egy nagyobb városban, például Szegeden vagy Debrecenben mások az adottságok, mint egy kisebb településen. Mindenesetre figyelemfelkeltő és a tapasztalat is ezt mondatja, hogy a baptista ifjúsági munka jelentős részben inkább azokat éri el, akik egyébként is a gyülekezet környezetében vannak jelen. Ebből adódik, hogy némely ifjúság egyfajta „szent klubként" tekint magára, ahová nehéz csatlakozni.

A Magyarországi Baptista Ifjúsági Misszióban éppen ezért hangsúlyozzuk azt, amit a 29 ifjúsági munkásból 25 nagyon fontosnak érez, hogy az evangéliumot továbbadjuk. Arra bátorítunk az ifjúsági munkában, hogy a közösségi hangsúly mellett jelenjen meg az *evangelizációs fókusz* is. Az első elv a misszióparancsra épül, hogy adjuk tovább az örömhírt. Teljesen egyetértek *Doug Fields* kijelentésével: „A csoportmentalitás nem növekszik. Kényelmes egy csoport tagjának lenni. Egy szolgálat növekszik. Egy szolgálat evangelizálóként tekint magára."[7] 2016-ban ennek lett az eredménye, hogy öt helyszínen több mint 100 fiatal vett részt egy evangelizációs képzésen, ahol a gyakorlat során több mint 500 embernek mondták el az evangéliumot. Természetesen ez az elv igen nehezen működik, még akkor is, ha vannak előremutató jelek, mert nagyon sokan érzik az evangelizáció szükségességét, de nem teszik, vagy nem tudják, hogy hogyan tegyék.

Amikor megkérdeztük, hogy mennyire tartja fontosnak, hogy a gyülekezete és egy másik kérdésben a lelkésze támogassa az ifjúsági munkában, a többség (21 válaszadó) nagyon fontosnak tartotta, hogy a lelkésze és a gyülekezete támogassa. Azt értettük meg az elmúlt években – és ezt hangsúlyozni is igyekeztünk –, hogy eredményes ifjúsági munka csak megfelelő gyülekezeti és lelkészi támogatással végezhető. A mi tapasztalataink is ezt erősítik. Ezt az elvet neveztük *gyülekezetkompatibilitásnak*. Úgy látjuk, hogy ez egy kétirányú dolog. Egyrészt az ifjúságnak kell a gyülekezettel kompatibilisnek lennie, másrészt a gyülekezetnek is ifjúságkompatibilissé kell válnia. Ezalatt egyfajta kölcsönös megértést, segítést értünk. Ez az elv a mobilitás kérdésére választ tud adni. Ott, ahol a fiatalok ragaszkodnak a gyülekezetükhöz, a kapcsolataikhoz, vagy visszajárnak, vagy ott maradnak.

A megkérdezett 29 ifjúsági munkás különböző helyzetből jött, persze voltak átfedések is éppen azért, hogy egy nagyobb ifjúság életéről több szempont is megjelenhessen, ami a későbbi még nagyobb ifjúságkutatást tudja segíteni. Szembetűnő, hogy a helyi lehetőségek, amikor a programokról vagy a gyülekezeti kapcsolatokról kérdeztük őket, mennyire eltérőek voltak települési és gyülekezeti szinten egyaránt. Ezek a helyi sajátosságok meghatározóak az ifjúsági munkát tekintve. Ilyen módon a harmadik elv, amelyet gyakorolni érdemes az ifjúsági munkában, a *helyspecifikusság*. Valahol érthető, de mégis meglepő volt, hogy

a megkérdezettek szerint a helyi ifjúsági csoportjuk elsősorban középiskolásokat ér el (19 válaszadó). Talán ez tűnik a legkevésbé helyspecifikus adatnak. Ilyen módon érdemes lehet e felé a korosztály felé programokon keresztül csatlakozási pontokat kiépíteni.

A negyedik elv az *értékvezérelt innovációt* jelenti. A meglévő jó gyakorlatok feltérképezése éppen zajlik az ifjúsági misszió életében. Az azonban már elmondható, hogy vannak ígéretes kezdeményezések. Az elmúlt években fogalmazódott meg, szintén személyes tapasztalatok nyomán, hogy érdemes lenne az ifjúságok életében a „coolfaktor" felfedezése, amely még inkább lehetővé teszi, hogy az ifjúsági csoportok azt éljék át, hogy keresztségnek lenni nem unalmas, elszigetelt állapot, hanem sokféle öröm, kihívás van benne. A Magyarországi Baptista Ifjúsági Misszióban bátorítjuk értékeink megtartása mellett az új, innovatív ötletek bevezetését, felfedezését.

Összegzés

Az egyik legnagyobb kihívást a mobilitás kérdése jelenti az ifjúsági misszióban. Ezekről a folyamatokról kevesebb adattal, de erős tapasztalatokkal rendelkezünk, amelyek arra vezetnek, hogy jobban meg kell ismernünk a körülöttünk zajló változásokat. Az biztos, hogy a Biblia mentén, a gyakorlatban is működő elvek és hangsúlyok meghatározásával nemcsak a jövő gyülekezetét és egyházát építjük, hanem már a jelenét is. Ami az ifjúsági munkában tevékenykedőknek fontos, az a fiatalok aránya. A magukat baptistának vallók között 2011-ben a 14 év alattiak aránya 15,3% volt. A 15–29 évesek aránya 19,2% (ez a korosztály arányát tekintve a második legmeghatározóbb), és a 30–39 évesek aránya 12,6%. A legnépesebb korcsoport az egyházban a 60 év felettiek csoportja, arányuk 28,9%. Ezek a számok pedig másfajta kérdéseket is felvetnek.

Jegyzetek

1. Ifjúsági korosztály alatt a 15–29 közötti fiatalokat értjük ebben a tanulmányban.
2. Domokos Tamás: Magyar fiatalok és a demográfiai átmenet. In *Magyar ifjúság, 2012. Tanulmánykötet* (Budapest: Kutatópont, 2013), 11. o.
3. A 2016 decemberében tartott missziobizottsági ülés legfontosabb témája a mobilitás volt, ahol éppen a fiatalok mobilitási hajlandósága is hosszabb megbeszélés tárgyát képezte.
4. Ruff Tamás: Ifjúsági mobilitás: hajlandóság, lehetőségek és tervek. In *Magyar ifjúság, 2012*, 156. o.
5. Uo.
6. Uo., 168. o.
7. Doug Fields: *Céltudatos ifjúsági szolgálat* (Debrecen: Új Remény Alapítvány, 2013), 113. o.

Brandon Hilgemann

Bárcsak tudtam volna ezeket, mielőtt lelkipásztor lettem

Ne szépitsük, és legyünk reálisak egy pillanatra. Lelkipásztornak lenni hihetetlenül nehéz.

Az egyház sokszor hibás abban, hogy a lelkészségre való elhivatottságnak csakis a gyönyörű áldásairól áradozik, mintha az napról napra csak jobb lenne. Valahogy elfelejtünk beszélni a hozzá tartozó szenvedésekről. Vajon elfelejtettük, vagy csak félünk, hogy az emberek nem akarnak lelkészek lenni, ha megtudják az igazat?

Utálok a rossz hír hozója lenni, de van egy pár dolog amire nem sikerül felkészitsük az új lelkipásztorokat.

Itt van tehát pár dolog, amit bárcsak valaki leült volna és elmondott volna nekem mikor 20 éves voltam. Az utóbbi évtizedben ugyanis a saját káromon tanultam meg ezeket:

A legnehezebb dolog lesz amit valaha teszel

Nem, tényleg, ez nagyon nagyon nagyon nehéz! Képzeld el a legnehezebb dolgot amit valaha tettél és szorozd meg százzal. Az talán megközelíti hogy mennyire nehéz a lelkészség. Ha azért akarsz lelkipásztor lenni, mert vagánynak hangzik, vagy könnyűnek, akkor menj csinálj valami mást.

Becsületesség és Krisztus iránti szeretet nem lesz elég. Képes kell legyél arra, hogy vezesd az embereket

A karaktered és szereteted Krisztus iránt elengedhetetlen a szolgálatban való belépéshez. Ezek alapvetőek és mindennél fontosabbak. Azonban, bármennyire is krisztusi vagy, ha nem tudod vezetni az embereket, akkor kinlódni fogsz.

Az emberek kerülni fognak, és furcsán viselkedni egyszerűen azért, mert lelkipásztor vagy

Az emberek egyféleképpen fognak viselkedni mikor ott vagy, és másféleképpen mikor nem vagy ott. Mások azért fognak kerülni, mert Istent képviseled, és bűnösöknek érzik magukat. Ezért van az, hogy sok lelkész retteg az elkerülhetetlen kérdéstől, mikor megismernek valakit: „Szóval, mi a munkád?”

Az emberek el fogják várni tőled, hogy elérhető legyél a nap huszonnégy órájában, a hét hét napján

Éjszaka fognak hivni és üzenetet irni. Néhány valóban sürgős lesz, a többi pedig várhat. Határokat fog kelleni szabj a programodban, mivel egy lelkipásztor munkájának sose nincs vége.

A munkamániád meg lesz jutalmazva, de tönkreteszi a családodat.

Azok a lelkészek akik túl sokat dolgoznak fizetésemelést kapnak és dicséreteket, ameddig a családjuk szét nem esik. Aztán sajnáljuk őket. A családoddal lenni, vagy szolgálatot tenni – gyakran kell választanod.

Mikor az emberek nem járnak többet gyülekezetbe, fájni fog

Nem számit mennyire jó vagy, egyesek el fognak menni. Elkerülhetetlen. Lehet semmi közöd hozzá, de mégis mindig személyesen érint.

Ki kell bírnod, hogy ne hasonlítsd össze a te gyülekezetedet egy másikkal

Mindig veszítesz a hasonlítgatós játékban. Ha egy kisebb gyülekezethez hasonlítod magad, akkor büszke leszel. Ha egy nagyobbhoz, akkor pedig irigy. Mindkettő bűn.

A gyülekezetből jövő támadások rosszabbak mint a kintről jövők

Persze várható lesz az ellenség támadása a gyülekezeten kivülről. Viszont az ellenség belső támadásai, mint Júdás árulása, azok fájnak a legjobban.

Nem leszel tanitvány, ameddig nem keresed a mentoraidat

Azok az emberek akikről szeretnéd, hogy mentoráljanak, foglaltak. Senki sem látta még a „szuper fiatal potenciálomat" aztán hagyjon csapot-papot, hogy engem tanitson. Minden eddigi mentoromat én kellett keressem, kövessem, üldözzem.

Harcolnod kell majd a pesszimizmus, keserűség és a depresszió ellen is

Lesznek periódusok amikor kételkedni fogsz Isten gondoskodásában, neheztelni fogsz gyülekezeti tagokra, vagy akár depressziós is leszel. Életem egyik legsötétebb éve egy rossz szolgálati tapasztalat eredménye volt.

Mások szemében a sikered abban lesz mérve, hogy menynyi embert tudsz vonzani.

Bárcsak ez ne lenne igaz, de sajnos az. Ha a a gyülekezeted nő, dicsérni fognak. Ha csökken a szám, akkor téged fognak hibáztatni. Tetszik vagy sem, igy gondolkoznak az emberek.

Sosem leszel elég jó

Nem számit mit teszel, egyes embereknek nem fogsz tetszeni. Sosem leszél elég jó, hogy mindenkinek megfelelj. Sokszor nem fogod érezni magad megfelelőnek vagy eléggé felkészültnek. Ez inkább vezessen oda, hogy jobban függj Jézustól. Nem te vagy az a megmentő akire mindenkinek szüksége van. Ő az.

A családod érintett lesz, jó vagy rossz értelemben

Tetszik van sem, az elhivatottságod mélyen hatással lesz a családodra is. Egyes családok együtt közelednek az Úrhoz a szolgálat idején, mások távolabb kerülnek. A szolgálat jobbá teszi a családi életet, vagy keserűbbé. Harcolj az utóbbi ellen.

Egyetemi végzettség nélkül kevesebbnek fognak tartani

Bárcsak megszereztem volna a diplomámat a szolgálatom korábbi éveiben. Nem csak a felfogásom miatt, hanem amiatt is, mert számomra az oktatás felbecsülhetetlen volt. Vitázhatsz azon, hogy szükséged van rá, vagy sem, de el leszel ítélve ha nem. Ha nincs megfelelő oktatásod, az akár vissza is tarthat téged.

A pénz probléma lesz

Lesznek anyagi nehézségeid – főleg az első években. A legtöbb lelkipásztort nem fizetik meg eléggé. Erre kész kell legyél. Bele tudsz nyugodni abba, hogy nem tudsz új ruhát, szép házat vásárolni? Vagy a feleségednek és gyerekeidnek nem tudod megvenni mindazt amit szeretnél?

Valószinű, hogy sokszor fogsz költözni

Egy lelkipásztor évei egy bizonyos gyülekezetnél függnek a szerepétől. Mindenesetre, a legtöbb lelkipásztor, magamat is beleértve, már több városba éltünk és több gyülekezetben szolgáltunk. Az a lelkész aki egy imaháznál van egész életében az ritka és tiszteletreméltó.

Mikor el kell hagyj egy gyülekezetet, el kell hagyj sok barátot is

Nem számit, hogy te döntesz úgy, hogy menni kell, vagy más hozta meg helyetted a döntést, többet fogsz vesziteni, mint egy egyszerű munkahelyet.. egy gyülekezetet, egy családot

veszitesz. Mindig van egy fájdalmas veszteségérzet amikor elhagysz egy gyülekezetet. Ezt a feleséged és a gyerekeid is érezni fogják.

A szellemi háború valóság, és az ellenség úgy fog támadni téged és a családodat, ahogy sosem gondoltad volna

Minden lelkipásztor tudna mondani hihetetlen sztorikat, amik a legrosszabbkor történtek. Ha a Sátán nem tud elkapni téged, akkor indul a családod után. A családomat mindig támadás éri mielőtt Isten valami csodálatosat tesz. Imádkozz gyakran, és kérj meg másokat is, hogy imádkozzanak érted.

El leszel bátortalanodva, és sokszor gondolsz majd arra, hogy kilépj

A legtöbb lelkész ezeket a napokat hétfőnek hivja. Még ha minden rendben is megy vasárnap, az ellenség azt az egy negativ hozzászólást fogja felhasználni, hogy mindent elrontson.

Mindez megéri!

Semmi sem jobb, mint annak az életnek a jutalma, amit hitben járva, Krisztusnak alárendelve élsz. Nem lesz könnyű, de megéri. Elfogadni Isten hivását a szolgálatban életem egyik legjobb döntése volt. Első sorból nézheted, ahogy az életek megváltoznak, házasságok meggyógyulnak, és tékozló fiúk hazatérnek. A nyom amit hagysz túl fog élni téged. Generációk fognak változni, mert te hittél és nem adtad fel.

Forrás: http://www.churchleaders.com/pastors/pastor-articles/280583-wish-knew-becoming-pastor-brandon-hilgemann.html

Fordította: Püsök Tímea

A Szolgatárs a Facebookon:
facebook.com/szolgatars

Tim Challies

Eléggé rendetlen-e a gyülekezeted?

Szeretem a gyülekezetemet. Szeretem az embereket, akikkel minden héten együtt vagyok. Viccesek, és könnyű velük lenni. De ki mondta, hogy a gyülekezeted veszélytelen és könnyű kell legyen? Mi van, ha egy jó, és áldott gyülekezet jele az, ha egy kicsit rendetlen?

Biztos vagyok benne, hogy ismeritek az elveszett juh történetét a Lukács 15-ből. Mi úgy hívjuk, hogy A*z elveszett bárány példázata*, de igazából *A szerető és kedves pásztor példázata*. Nem a juhokon van a lényeg ebben a történetben. Mint Jézusnak annyi példázatát, ezt is két típusú embercsoport előtt mondta el: az egyikbe tartoznak azok, akik a saját rosszaságukat ismerik, a másikba pedig, akik a jóságukról vannak meggyőződve. Ebben a példázatban Jézus elsősorban ezekhez a jó és vallásos emberekhez szólt.

A példázat egyszerű: egy juh elvándorolt a nyájtól és elvesződött. A pásztor pedig nem nyugodott addig, ameddig meg nem találta és vissza nem vitte. Elmegy, megkeresi, megtalálja, visszaviszi és örvendezik. Képzeld el a fáradt pásztort, aki messze, mindenfelé kellett menjen, hogy megkeresse. Képzeld el, hogy hányféleképpen reagálhatott volna, mikor végre megtalálta.

A pásztor megtalálja a juhot és megdorgálja: *„Te szerencsétlen juh! Hogy merészelsz elkószálni mellőlem?”* Nem. Nem feddi meg.

A pásztor megtalálja a juhot és megbünteti: *„Te buta, szófogadatlan juh. Megtanítalak én, hogy ne kószálj többet el.”* Nem, nem bünteti meg.

A pásztor megtalálja a juhot és megutálja: *„Koszos vagy és büdös! Mibe keveredtél? Menj, tisztísd meg magad aztán később visszajövök érted.”* Nem, nem teszi oda, hogy saját maga tisztálkodjon.

A pásztor megtalálja a juhot és eladja: *„Nem tarthatok a nyájamba egy olyan mérgező juhot, mint te. Tudod, hogy milyen helyzetbe hoztál mindenki előtt?”* Nem, nem szabadul meg tőle.

„Ha megtalálta, felveszi a vállára örömében, hazamegy, összehívja barátait és szomszédait, majd így szól hozzájuk: Örüljetek velem, mert megtaláltam az elveszett juhomat.”

Igen, ez az. Mikor a pásztor végre megtalálja a juhát, gondját viseli. Felveszi azt a nagy, nehéz, mocskos juhot a vállára, és az egész úton örvendezve hazaviszi. Hazaviszi és meghívja a barátait ünnepelni.

A példázat lényege, hogy Isten szereti megmenteni az elveszettet. Szereti megmenteni a bűnösöket. Nem azokat menti meg, akik igazak, és akiknek rendben van az életük, hanem azokat, akik egyszerűen rosszak. Megmenti a rendetleneket, nem azokat, akik meg vannak győződve magukról, hogy tiszták.

Ha Isten a bűnösök megmentésében tevékenykedik, akkor azt kell elvárjuk, hogy az imaházaink tele legyenek bűnösökkel – azokkal, akik még mindig kóborolnak és azokkal, akiket nemrég talált meg az Úr. Ha a gyülekezeteink az Isten elveszettek iránt való vágyakozását fejezi ki, akkor azok tele lesznek olyan emberekkel, akiken láthatóak az elkóborolt évek nyomai. Ez azt jelenti, hogy a gyülekezet nem egy veszélytelen és egyszerű környezet. Nem biztos, hogy olyan emberekkel van tele, akik jól vannak. Lehet rendetlen. Rendetlennek kell lennie. Adj hálát Istennek, ha – ilyen értelemben – rendetlen.

Forrás: http://www.challies.com/articles/is-your-church-messy-enough

A Szolgatárs a Twitteren:
twitter.com/szolgatars

Kovács József

A kálvinizmus újraéledése Erdélyben a huszadik század elején

A szerző egyháztörténeti ökumenikus tudományos konferencián elhangzott előadása (Budapest, 2016. 05. 17.)

A 16. századi reformáció hitvitáiból és szellemiségéből származik az a megállapítás, amit *Barth Károly* 1947-ben fogalmazott meg, hogy az egyháznak állandóan meg kell reformálódnia *(ecclesia semper reformanda est)*, vagy ahogy egyes nemzeti egyházak megfogalmazták, a református egyháznak állandóan reformálódnia kell *(ecclesia reformata semper reformanda)*.

Ennek a szellemiségnek kibontakozását látjuk többek között megkezdődni a 19. században az európai református egyházakban is, különösen Hollandiában az *új kálvinizmus* kibontakozásában. Ez a teológiai és kegyességi megújulás nagy hatással volt a világon sok református és más közösségre, amitől sem a magyarországi, sem pedig az erdélyi református teológusok és egyházvezetők nem tudták magukat távol tartani. Előadásom a huszadik század eleji kálvinista megújulás erdélyi vonatkozásaival foglalkozik.

A reformációs szellemiség újraéledésének szükségessége

Az erdélyi teológiai és egyházi helyzetkép hasonlított az Európa-szerte megtalálható protestáns helyzetképhez azzal a különbséggel, hogy a kisebbségi helyzetből fakadóan jobban odafigyeltek a kulturális és nemzeti kérdésekre, és igyekeztek ezt a törődést a teológiai gondolkodásba is integrálni. A 19. és 20 század fordulója Erdélyt teológiailag a liberalizmus hatása alatt találta. *Koncz Sándor Hit és vallás* című tanulmányában kimutatta, hogy ez az állapot mennyire negatív hatással volt az egyházi életre. Koncz azt állította, hogy a liberalizmus a Bibliát nem isteni kijelentésként kezelte, mert a kijelentés helyének az emberi lelket jelölte meg. Jézus Krisztusról alkotott felfogásában is eltért a hagyományos értelmezéstől, akit nem Isten Fiának, hanem egy kimagasló történelmi személyiségnek tartott. Jézus csodáit nem tartotta szükségszerűen a kijelentés részének, sőt elutasította azokat „szubjektív és objektív lehetetlenségük" miatt. A bűn hagyományos fogalmát is elutasította, és csak emberi hibákról beszélt. Úgyszintén a feltámadásban való hitet sem találta elfogadhatónak abból a meggondolásból, hogy az ebben való hit „csak a kereszténység első századaiban volt szükséges, mert ezekben a századokban a személy túlélése csak anyagi oldaláról nézve volt elképzelhető". Koncz azt állította, hogy a liberalizmus valójában ártott az egyház haladásának és szabad fejlődésének.[1] A liberalizmus csődjének Európa-szerte, de a magyarok között is gazdag bibliográfiája van, és úgy gondolom, nem szükséges azt ecsetelni, hogy a beállt lelki szárazságban az egyházak, így az erdélyi és magyarországi reformátusság is új utakat keresett a személyes kegyességi és az egyházi élet megújítására.

Az új út keresésében jelentős szerepe volt a holland református egyháznak, ahol, mint fentebb említettem, a *Kálvin* teológiájához való visszatérés kínálkozott jó megoldásnak. Az így kialakult *új kálvinizmust* jelentős személyek képviselték, akik meghatározó teológiai munkát végeztek, mint pél-

Makkay Sándor (1890–1951) erdélyi magyar író, pedagógus, református püspök

dául *Herman Bavinck, Abraham Kuyper, Gerrit Berkouwer, Herman Dooyeweerd* és mások. Hatásuk Magyarországon is érezhető volt a *Sebestyén Jenő* által képviselt *történelmi kálvinizmusban*. A reformáció szellemiségéhez és teológiájához való visszatérés vágya több szellemi mozgalmat is elindított, így beszélhetünk Kálvin-reneszánszról Budapest mellett Debrecenben és Kolozsváron is. Koncz Sándor a debreceni kálvinista megújulást *lelki kálvinizmusnak nevezte*, mert elsősorban kegyességi megújulásra törekedett a francia kálvinisták példáját követve.[2] A Kolozsváron kialakult Kálvin-megújulást *hitvallásos kálvinizmusnak* vagy – ahogy erre *Makkai Sándor* utalt – *öntudatos kálvinizmusnak* lehet nevezni, az egyház klasszikus hitvallásaihoz (a heidelbergi káté és a második helvét hitvallás) való visszatérés miatt. A továbbiakban ezzel a mozgalommal szeretnék foglalkozni. Makkai Sándor és *Tavaszy Sándor* személyes keresésével, majd teológiai tevékenységükkel, azután pedig a barthi dialektikus teológia felé fordulás lépéseivel kívánom szemléltetni a reformáció szellemiségéhez való visszatérésére tett próbálkozásokat. Annyival is inkább, mert Erdélyben *Barth Károly* kezdeti teológiáját *újreformátori teológiának* nevezték és annak is tekintették.

Makkai Sándor és az erdélyi nagy teológiai fordulat

A huszadik század második évtizedében Erdélyben egy új teológusgeneráció jelent meg, amely a régi teológiai iskolán nevelkedett ugyan, de fokozatosan elégedetlen lett a kialakult egyházi és teológiai helyzettel. Ehhez a generációhoz tartozott Makkai Sándor, Tavaszy Sándor, *Ravasz László* (amíg Erdélyben élt), *László Dezső, Imre Lajos* és mások.

Makkai Sándor (1890–1961) lelki fejlődése fényt derít arra, hogy a Barth Károlyéhoz hasonló útkeresés az övétől függetlenül Erdélyben is megjelent, jóllehet ez a jellegzetes kulturális kontextus jegyeit viselte magán. Makkai egyházvezetői, nevelői, teológusi és szépirodalmi szerepe kiemelkedő. 1914–1917 között a Kolozsvári Református Teológiai Fakultás professzora volt, 1918–1926 között dogmatikát tanított. Közben 1917–1918-ig a sárospataki református teológián a pasztorális teológia professzora volt egy tanév erejéig. 1921–1924 között a Kolozsvári Református Teológia Fakultás igazgatója, 1926–1936 között pedig az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke volt. 1936-ban Magyarországon telepedett le.

Amikor diákként a Kolozsvári Református Teológiai Fakultásra került, racionalista és liberális teológiai környezetben neveltetett. Ezzel a teológiai légkörrel azonban nem volt megelégedve. Saját bevallása szerint kiábrándult és hite megingott: elege lett tanárai bibliakritikai, vallásfilozófiai és liberális nézeteiből.[3] Kereső lelke – akárcsak több kortársáé – Isten valósága után éhezett, akiről teológiai tanulmányai szóltak.

Az első felfrissítő hatást fiatal lelkére Ravasz László személye jelentette, akiben „először látott evangéliumi hitet", és akinél először látta, hogy a tudományosság mint isteni adomány csak a második helyen van a személyes hit után. Az evangéliumi hit irányába egy további esemény ösztönözte 1909-ben, amikor is *John Mott* Kolozsvárra látogatott, aki az YMCA (Keresztyén Ifjak Egyesülete) diákevangelizátora volt. Az ő „megindító bizonyságtétele segített engem a Szentírás engedelmes tanulmányozására" – emlékszik vissza Makkai.[4]

A kolozsvári teológiai fakultás professzoraként ismerkedett meg Kálvinnal és a református egyház hitvallásaival. Azt látta, hogy az *Institutió*ban foglalt kálvini teológia tökéletesen megegyezik az egyház hitvallásaival. Mivel ettől a felismeréstől kezdve előadásainak gerincévé Kálvin teológiáját igyekezett tenni, ebben az időszakban fejlesztette ki azt a kálvinista teológiát, amely rá oly jellemző volt. A vallás jelensége és ezzel összefüggésben a vallásfilozófia, amely korábbi tanulmányainak kizárólagos témája és a liberális teológia fő tematikája volt, ezután is érdekelte,[5] de már más helyet tulajdonított ezeknek. Felismerte, hogy a vallástudomány nem helyettesítheti a dogmatikát, ahogy a liberálisok tartották. A vallástudománynak nem hitben való nevelés a szerepe, hanem jelentős apologetikai funkciója van. Makkai számára a vallás nem csupán egy antropológiai jelenség, ahogy azt a vallástudomány szemlélte, hanem az embernek az élő Istennel való kapcsolatáról szól. Az egyház számára azonban szükséges a dogmatika annak pasztorális szerepe miatt. Amikor a keresztény vallás tartalmát kell kifejeznünk, akkor a Bibliához, Kálvinhoz és a hitvallásokhoz kell folyamodnunk,[6] mert „a keresztény az az ember, aki Istent ismeri Jézus Krisztus által". Ha teológiai utazásának ezen állomásait vizsgáljuk, észrevehetjük, hogy Makkai – tudtunkkal mások befolyása és anélkül, hogy a barthi dialektikus teológiáról tudomása lett volna – a vallásos jelenség alapos vizsgálatából eljutott oda, hogy felismerje Jézus Krisztus és az

Tavaszy Sándor (1888–1951) filozófiai író, református teológiai tanár, igazgató

Ige elsőbbségét a teológiában és a keresztény életben. Jézus Krisztus és az Ige kihangsúlyozása emlékeztet bennünket a 16. századi reformáció két *solá*jára: *solus Christus* és *sola scriptura*. Teológiai tanárként ebben a szellemben nevelte az új lelkipásztor-nemzedéket.

Püspöki szolgálata ideje alatt a lelkipásztori kérdések még hangsúlyosabbá váltak. Szerintem ennek tudható be, hogy a dogmatikai kérdések és a kálvinizmus gyakorlati, kulturális vonatkozásai lettek gondolkodásának alappillérei. Az építő egyházi szolgálat kihívásai még jobban megszilárdították őt kálvinista nézeteiben.

Makkai teológiai álláspontját az *Öntudatos kálvinizmus* című munkájában foglalta össze, amit püspökké választásának évében, 1924-ben adott ki. Ebben a kálvinizmust úgy mutatja be, mint egy következetesen megélt vallást. Könyvében a teológia, a Biblia és a hitvallások mellett megjelennek olyan témák is, mint vallás, egyház, világnézet, kultúra és nemzet. Tartalmára nézve ez a kis könyv hasonlít a holland Abraham Kuyper *Lectures on Calvinism* [Előadások a kálvinizmusról] című könyvéhez, ami az új kálvinizmus pozícióját tükrözi teológiáról, társadalomról és kultúráról.[7] Makkai számára Kálvin felfedezése, legalábbis addig, míg Erdélyben élt, elégségesnek bizonyult, és nem találta szükségesnek sem a „történelmi kálvinizmus", sem pedig a „dialektikus teológia" felkarolását. Tavaszy Sándor számára azonban Kálvin felfedezése párhuzamos volt a Barth Károly teológiája iránt mutatott érdeklődéssel. Makkai Sándor érdeklődése a barthi teológia iránt minimális volt, hisz ő rátalált az igeteológiára Barth segítsége nélkül is.

Böhm Károly (1846–1911) filozófus, egyetemi tanár

Tavaszy Sándor: Böhm Károlytól Barth Károlyig

Tavaszy Sándor (1888–1951) a 20. századi magyar protestantizmus egyik kiemelkedő alakja volt. 1919-ben kezdett tanítani a Kolozsvári Protestáns Teológiai Fakultáson valláspszichológiát és történelmet. 1920-ban az egyháztörténet professzora lett ugyanezen a fakultáson, 1924–1932 között pedig az igazgatója. 1936-tól püspöki titkárként szolgált. Teológiai és egyházi szolgálata mellett több erdélyi kulturális és társadalmi szervezet tagja és vezetője volt. Kezdeti liberális pozíciója után az 1920-as években megismerkedett a kálvinizmussal. 1923-ban írt először Barth Károlyról, akinek a teológiája lenyűgözi. Ettől kezdve népszerűsítette és alkalmazta az erdélyi helyzetre több lelkes követőjével együtt. 1932-ben írta meg *Református dogmatiká*ját, ami legkifejlettebb teológiai álláspontját tartalmazza.

Tavaszy teológiai fejlődése a liberális teológiától Barth igeteológiájáig nyomon követhető ugyan, de fejlődésének szakaszai nehezen határolhatók körül. *Juhász Tamás* így jellemezte őt: olyan ember volt, akinek szíve korának ritmusára dobogott, és megjárta a liberalizmus, a hitvalló kálvinizmus és a dialektikus teológia ösvényeit a kultúrprotestantizmustól a belmissziós mozgalomig. Tavaszy fejlődése – mondja Juhász – egy töretlen vonal drámai változások nélkül, és a teológiai *metanoia* csak életművének témaváltásaiból látszik.[8]

Tavaszy Sándor tevékenységének első szakaszában inkább filozófusnak mondható, mintsem teológusnak. Nyitott kérdés, hogy Tavaszy egyáltalán megszűnt filozófusnak lenni, vagy csak arról van szó, hogy teológiai érdeklődése és egyházi szolgálata egy időre háttérbe szorította benne a filozófust.[9] Filozófiailag *Böhm Károly* kolozsvári filozófus követője volt, aki egyfajta módosított újkantiánus rendszert dolgozott ki, amit *értékfilozófia* néven lett ismert. Itt nincs lehetőség arra, hogy ezt a filozófiai rendszert és a rá épülő teológiát ismertessem,[10] de megjegyzem, hogy ez a filozófiai gondolkodás rokon szellemű volt a vallástudományi iskolával, az isteni kinyilatkoztatást pedig az emberi kultúrán belül megjelenőnek és ahhoz kötöttnek tartotta.

A tiszta kálvinizmussal való megismerkedés Tavaszy munkásságában átmenetinek tekinthető a dialektikus teológia irányában való fejlődésének útján. A liberalizmustól való elfordulás tekinthető Tavaszy életében a „legnagyobb fordulatnak", de ezt Tavaszy minden „megtérés" vagy „önkritika" nélkül teszi. Fokozott érdeklődése a kálvinizmus irányába a kálvinizmus mint kulturális rendszer tudományos elemzésében nyilvánul meg. Tavaszy is bekapcsolódott a Makkai által indított hitvallásos kálvinizmus mozgalomba. Ezzel párhuzamosan indult Erdélyben a belmissziós mozgalom, ami a gyülekezetek lelki felfrissítését tűzte ki célul, amit a hitvallások szellemében próbáltak megvalósítani. Ehhez a mozgalomhoz kapcsolódott Tavaszy is. A heidelbergi káté egy új fordítását végezte el, amit úgy a belmissziós mozgalomban, mint a lelkipásztorok és vallástanárok képzésébe bevezettek.

Amint fentebb említettem, Tavaszy Sándor 1923-ban írt először a dialektikus teológiáról. Azonban még több évre van szükség, kb. 1928–1929-ig, míg e teológiája teljes következmé-

Karl Barth (1886–1968) teológus

nyeinek tudatára ébred és azt felkarolja. Ezt a korszakot teológiai keresés jellemezte. Liberális érdeklődése kb. 1923 körül ért véget, de írásai között ezután is találunk olyan témákat, mint a tudomány és a kultúra. Makkaihoz hasonlóan érdeklődik a kálvinizmus kultúrát és világnézetet teremtő hatása iránt. Ebben a korszakban a következő kálvinista világnézeti kérdésekkel foglalkozó írásai láttak napvilágot: „Tudomány és világnézet", 1923; „A nép fogalma, jelentősége világnézetünkben és életünkben", 1924; „Világnézeti kérdések", 1925; „A kálvinista világnézet alapkérdései", 1927; „A kálvinizmus világmissziója", 1929. A felsorolásból látszik, hogy Tavaszy érdeklődése a kálvinizmus felé inkább annak kulturális és világnézeti hatásával, semmint dogmatikai tartalmával kapcsolatosak. Dogmatikai tartalom inkább az 1932-ben megjelent *Református dogmatiká*jában található. Ebben kimutatható, hogy az egyes tantételek milyen teológiai rendszer hatása alatt lettek kifejtve. Tavaszy Kálvintól függ például olyan tantételekben, mint „a református keresztyénség jelentősége", „a kijelentés mint a teológia előfeltétele", „a Szentháromság", „Isten megismerése" stb. A mintegy hatvan kidolgozott tantételből harmincötnél kimutatható a teljes vagy nagymértékben való függés Kálvin teológiájától.[11] Ennek fényében mondható, hogy Tavaszy teológiai gondolkodásában a reformációt képviselő Kálvin János teológiája győzedelmeskedett.

Az új reformátori teológia: Barth Károly teológiájának fogadtatása Erdélyben

Barth Károly teológiáját sokféleképpen nevezték. Olyen jelzőkkel találkozunk, mint dialektikus teológia, igeteológia, újortodox teológia, a krízis teológiája stb. Az erdélyiek legszívesebben új reformátori teológiának nevezték, jelezve egyrészt azt, hogy a reformáció szellemiségét kívánják visszaállítani az egyházban és a teológiában, másrészt hogy Barth Károly teológiájára úgy tekintenek, mint ami a reformáció hagyományához hű és az egyház korabeli megreformálására alkalmas.

Miután Tavaszy első ismertető cikke megjelent Barth teológiájáról 1923-ban,[12] hamarosan vita kezdődött arról, hogy az erdélyi reformátusoknak követniük kell-e ezt a teológiát vagy nem. Valójában az erdélyi reformátusok voltak az elsők Közép-Kelet-Európában, akik megismerkedtek Barth Károly tanításával, és akik az egyházi élet minden szintjén alkalmazni kívánták Barth tanítását. Tanulságos a recepció folyamatát és az azzal kapcsolatos álláspontokat röviden ismertetni. Három hozzáállásról beszélhetünk.

A korábbi teológiai rendszerek folytatása

Ez első vélemény az, hogy a dialektikus teológia *a korábbi teológiai rendszerek folytatása*. Ezt az álláspontot *Nagy Géza* képviselte a barthi teológiáról Erdélyben írt egyik legalaposabb tanulmányban.[13] Nagy abból indul ki, hogy méltatja a *Schleiermachertől* Barthig tapasztalható teológiai gondolkodást, mert az – mint mondta – minden humanista jellege mellett is küzdött, hogy a kereszténységet megvédje, és törekedett arra, hogy az evangéliumot tudományosan megfogalmazza. Barth érdeme, mondja Nagy, hogy érzékeny az „objektivitásra", ami alatt Isten objektív létezését érti. Ez azért érdem Nagy szemében, mert a 19. században népszerű újkantiánus filozófia hatása alatt lévő teológia már nem reflektált Istenről úgy, mint valóságos létezőről. Továbbá Nagy igyekezett kimutatni, hogy a Barthot megelőző teológiai rendszerekben is bizonyos mértékben meg volt az objektivitás. Azt a következtetést vonja le, hogy Barth már meglévő „kövekből" építkezett, az eredetisége pedig abban áll, hogy képes volt egy egészen új rendszert kiépíteni ezekből a „kövekből". Ezen álláspont kritikájaként elmondhatjuk, hogy Barth rendszerében nem az volt az új, hogy Isten létezését reálisnak állította, például az újkantiánus teológiával szemben, hanem annak kihangsúlyozása, hogy Istent valóságosan megismerhetjük a Jézus Krisztusban adott kijelentés által. A racionalizmus filozófiája ugyanis ezt tagadta, és a romantikus liberális teológia sem tudta az Isten megismerésének objektivitását helyreállítani emberközpontú pszichologizmusa miatt.

A dialektikus teológia mint korrekció

A második álláspont a dialektikus teológiával kapcsolatban az volt, hogy az csupán *a korábban uralkodó teológiai irány korrekciója*. Ezt a nézetet Makkai Sándor[14] képviselte, aki először ellenezte a barthi teológia befogadását Erdélybe. Úgy gondolta, hogy ami fontos Barth Károly teológiájában, azt már az erdélyi teológusok felfedezték az előző években. Különben is – állította –, Barth teológiája olyan kontextusban született, amely eltérő az erdélyitől, és mivel minden teológiai rendszer bizonyos körülményekben felvetődő kérdésekre ad választ, ezért nem fogadható el Erdélyben mint teológiai rendszer. Sőt inkább el kell utasítani mint erdélyi szempontból kultúraellenes gondolkodást. Inkább csak arra lenne jó,

hogy némileg korrigálja a már megfogalmazott hitvallásos kálvinizmust. Makkai teológiai önéletrajzában később elismerte, hogy abban az időben nem látta teljes valóságában Barth teológiájának pozitívumait, és hogy a dialektikai teológia erdélyi befogadása egy pozitív dolog volt.[15]

Új reformáció

Ezen előadás szempontjából azonban a legfontosabb a harmadik álláspont, amely a dialektikus teológiát *új reformációnak* tekintette. Tavaszy ezt a nézetet már 1929-ben kifejtette,[16] amihez hamarosan több teológus és lelkipásztor is csatlakozott. Tavaszy abból indult ki, hogy korának kereszténysége válságban van, és újabb reformációra van szükség. Érdemes lenne Tavaszy érvelését részletesebben ismertetni, de erre jelen keretek között nincs lehetőség. Azt azonban megjegyezhetjük, hogy Tavaszy azzal érvelt, hogy a dialektikus teológia új kivezető utat tud mutatni korának teológiai válságából. A liberalizmussal ellentétben, igeszerűen tudja értelmezni a vallásos élményt, új értelmezést ad a lelkiségnek és a kinyilatkoztatásnak, valamint új teológiai módszerrel áll elő.[17]

Tavaszy Sándornak egy másik érve Barth Károly teológiája mellett az volt, hogy ez a teológia újra felveszi a 16. századi reformáció célkitűzéseit, és azokat a teológiai diskurzus középpontjába helyezi. Azzal próbálkozott, hogy kimutassa, a barthi teológia valójában a legmegfelelőbben közvetíti a kálvinizmust a 20. század egyháza számára.[18] Ez az állítás vitatható ugyan, hisz Barth több területen eltért Kálvintól, de jól mutatja azt a szándékot, ami a korabeli egyház megreformálását tűzte ki célul.

Befejezés

Az egyház megreformálásának feladata nagy kihívás. Valójában a Szentlélek Isten munkája, de ebben eszközként minket akar használni. Az erdélyi református egyház ezzel a kihívással nézett szembe a huszadik század elején. Minden ilyen próbálkozás azt mutatja, hogy a reformáció állandó feladatunk. *Ecclesia semper reformanda est.*

Jelen tanulmány megjelent a Baptista Teológiai Akadémia folyóiratának, a Veritas et Vitának a legújabb számában. Az érdeklődők ebben az imént jelzett konferencia többi előadását is elolvashatják. Megvásárolható a jegyzettárban, valamint az MBE könyvesboltjában.

Jegyzetek

1. Koncz Sándor: *Hit és vallás. A magyar református vallástudományi teológia kibontakozása és hanyatlása* (Debrecen: Csuka Ny., 1942) 84–91. o.
2. Uo., 122. o.
3. Makkai Sándor: *Szolgálatom. Teológiai önéletrajz, 1944* (Budapest: Református Zsinati Iroda, 1990) 17. o.
4. Uo., 36. o.
5. Ez irányú érdeklődése világosan látszik azoknak a műveknek a címeiből, amelyek ebben az időben tollából származtak: *A keresztyén vallás filozófiája*, 1918; *A vallás az emberiség életében* (Turda-Torda: Füssy Ny., 1925); *A vallás lényege és értéke* (Turda-Torda: Füssy Ny., 1923).
6. Makkai, 82. o.
7. A könyv eredetileg a Princetoni Egyetemen tartott előadásait tartalmazta, amelyeket Kuyper 1898-ban tartott. Magyarul is megjelent: Abraham Kuyper: *Kálvinizmus és modernitás* (Kolozsvár: Koinónia, 2001).
8. Juhász Tamás: „Tavaszy Sándor". In *Akik jó bizonyságot nyertek. A Kolozsvári Református Theologia tanárai, 1895–1948* (Kolozsvár: [Protestáns Teológiai Int.], 1996).
9. Juhász Tamás szerint Tavaszy magszűnt filozófusnak lenni, és teljes jogú teológussá vált (lásd Juhász Tamás: „Böhm Károlytól Barth Károlyig". *Református Szemle*, 1988:507), míg László Dezső szerint Tavaszy filozófus maradt még azután is, miután valódi teológussá vált (lásd László Dezső: „Tavaszi Sándor mint teológus". *Református Szemle*, 1982:373).
10. E téma kifejtéséhez lásd Kovács József: *The Reception in Transylvania of Karl Barth's Theology of the Word.* Doctoral dissertation. (Milton Keynes: Oxford Centre for Mission Studies, 2006), 54–59. o.
11. A *Református keresztyén dogmatika* tantételeinek elemzéséről lásd Kovács, 317–318. o.
12. A cikk az *Az Út* folyóirat Irodalmi Szemle című rovatában jelent meg (*Az Út*, 1923:69–77, 103–131).
13. Nagy Géza: „Barth theológiájának előzményei, kritikája és jelentősége". *Református Szemle*, 1930:581–615.
14. Tavaszy Sándor számol be Makkainak az 1930-ban tartott teológiai konferencián elhangzott beszédéről, ami ezzel a kérdéssel foglalkozik. Lásd Tavaszy Sándor: „Az enyedi tudományos theológiai konferencia". *Az Út* (1930:134 kk.).
15. Makkai, 117. kk. o.
16. Ebben az évben két fontos tanulmánya jelent meg e témában Kolozsváron: *A dialektikai theologia problémája és problémái* és *A kijelentés feltétele alatt.*
17. Tavaszy Sándor: *A dialektikai theologia problémája és problémái* (Cluj-Kolozsvár: Terminus Ny., 1929), 2–28. o.
18. Lásd Tavaszy Sándor: *A theologiai irányok átértékelése. A dialektikai theologia, mint a theologiai irányok korrekciója* (Cluj-Kolozsvár: Minerva Ny., 1931).

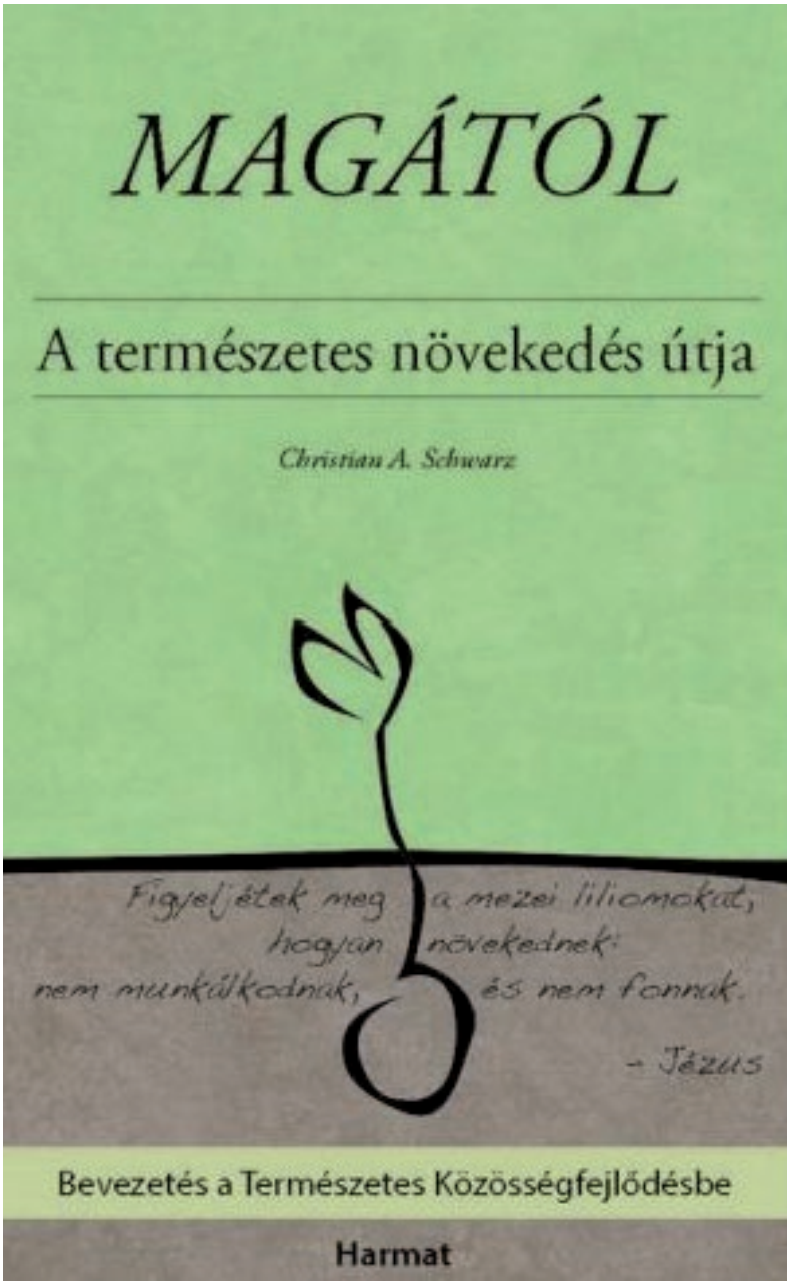

Christian A. Schwarz:
Magától – A természetes növekedés útja
(Harmat, Budapest, 2015)

Ígéretes könyvet tarthat kezében az olvasó. Nem csak azért, mert vékony, és ez a mai ember számára biztató, nem kell sok időt vele tölteni. Azért is, ami a címlapján szerepel. Közösség, amely csak úgy magától, természetes módon növekedik... Hmm, egy gyülekezeti lelkipásztor fülének ez szépen cseng!

Persze nemcsak úgy magától, nekünk is részünk van benne. „Az egyházat emberek alkotják. A közösségben akkor következhet be minőségi változás, ha a tagok fejében, szívében és tetteiben is bekövetkezik."1

A majd húsz éve induló Természetes Közösségfejlődés (Natural Church Development – NCD) mozgalom először magára a közösségre összpontosított. A második fázis azonban a fenti idézetnek megfelelően a személyek változását tartja szem előtt. A harmadik fázisban aztán gyakorlati síkon lépnek tovább, kidolgoztak olyan anyagokat, amelyek segítségével bárki „önállóan, külső segítség nélkül ültetheti át a gyakorlatba mindazt, ami számára időszerűen a legfontosabb", hogy építő tagja legyen egy növekedő közösségnek.2 Ez a könyv egyike az ilyen eszközöknek.

Mindebből sejthető, hogy már előzményekre is számíthatunk. Kicsiny hazánkban talán csak az alapokat jelentő könyv3 és a közösségértékelő teszt ismert.4 Jelen kis könyvecske az elsőt igyekszik tömörebb, könnyen emészthető formában elénk tárni. Mégpedig egy sajátos, ritkán használt módszerrel, a dialógust használva tanítási eszközként. „Tehát mutassunk az embereknek egy paradigmát, amellyel azonosulhatnak, majd tegyük fel a megfelelő kérdéseket. A többi már jön magától."5 Nos, mondtam magamban, kíváncsi vagyok, hogy vajon egy ülő helyemben végig tudom-e olvasni mind a 96 oldalt.

Az író evangélikus lelkész fia, maga is teológus, aki Németországban több egyetemen és az Egyesült Államokban a pasadenai Fuller Teológiai Szemináriumban képezte magát. Emellett előadó, író és a természetes közösségfejlődés elméletének kidolgozója. Teóriáját egy széles körű kutatómunkára alapozza, amelyben egy általa alapított intézményen keresztül az elmúlt több mint 20 évben világszerte mintegy 70.000 gyülekezetet vizsgáltak meg. 22 könyve látott napvilágot e témában, amelyeket 42 nyelvre fordítottak le, és mintegy 1,7 millió példányt adtak el belőlük.

A Harmat kiadó a publikációk közül egy frisset választott. A mutatós és nemcsak kinézetében, de nyelvezetében is igényes magyar kiadást az eredeti kiadás alig előzte meg, mindkettő 2015-ös kiadási évvel jelent meg a piacon. És valóban olvasmányos. Nekem sikerült a próba, kiolvastam a könyvet egy ülő helyemben.

A társalgási stílus tehát hatékonynak bizonyult, helyenként azért kényelmetlenül éreztem magamat. Mint ahogyan kényelmetlen érzés tölt el, ha olyan valakivel beszélgetek, aki minden kérdésre tudni véli a választ. Máskor meg a feltett kérdés tűnt mesterkéltnek, túlságosan is a tanító kezére játszott. Ezáltal pedig feltámadt bennem a manipuláció elleni védekezés ösztöne. Ha azonban eltekintek ettől, és a stílus kéretlen mellékhatásának tekintem, akkor be kell ismernem, hogy nagyon sok logikus és építő megállapítást és gondolatot kaptam. Megismerhettem olyan fogalmakat, mint „a növekvő közösségek nyolc minőségi jellemzője" vagy „alapelvközpontú gondolkodás" vagy „minimumfaktor". Gyakorlati tanácsokat is kaphattam, hogy miként kell elindulni a fejlődés útján, de figyelmeztetést is, hogy hiába igyekszünk beépíteni a gyülekezet életébe ezeket az elveket, ha a tagok nem élik meg a rájuk vonatkozó dolgokat, akkor nem fog működni.

A szerző keresztény kritikusai szemére hányják, hogy túlságosan tapasztalati oldalról közelíti meg a gyülekezetnövekedés és -fejlesztés kérdéskörét. Világméretű vizsgálódás tapasztalatainak összegzéséből kiindulva építi fel teóriáját, és valóban nem igyekszik minden gondolat mögé igeverseket tenni. Eb-

ben azonban következetes, hiszen gondolkodásának lényeges eleme az alapelvközpontú és a modellközpontú gondolkodás megkülönböztetése.6 A természetes közösségfejlődés gondolkodásmódja nem tekinti követendő példának, vagyis modellnek a bibliai mintákat, hanem megpróbál a Szentírásban is alapelveket megtalálni, és azokat a mai körülményeinkhez alkalmazni. Történetesen ez is egy olyan elv, amely bennem visszhangra talált, és beépülve gondolkodásomba igyekszem hasznosítani munkámban és szolgálatomban.

Bevallom, hogy nem voltam érintetlen, amikor a könyvet kézbe vettem. Ismerős volt már számomra a téma, az író, és így talán könnyebb volt gyorsan végigolvasnom az írást. Jó volt felfrissíteni az igazságokat, elveket, ismereteket, amelyeket szem előtt tartva építhetjük Isten országát saját környezetünkben. Ajánlom azonban azoknak is, akik most szembesülnek azzal a kecsegtető lehetőséggel, hogy nem kell izzadságszagú, kudarcokkal tűzdelt küzdelem után feladni, mert létezik ösvény a növekedés felé. Ha megragadja őket a téma, akkor valószínűleg be fogják pótolni a vékony könyv keltette hiányérzetet, keresnek még olvasnivalót a témában.

Macher Tivadar

Jegyzetek

1. Christian A. Schwarz: *Magától – A természetes növekedés útja* (Budapest: Harmat, 2015) 4. o.
2. Uo., 6. o.
3. Christian A. Schwarz: *A gyülekezet természetes fejlődése* (Jánoshalma: BMSZ, 1998).
4. E tesztet egyébként éppen jelenleg szabják hivatalosan a magyar viszonyokra.
5. Schwarz: *Magától*, 7. o.
6. Uo., 27–30. o.

NCD Discipleship Resources

For each of the "quality characteristics" of healthy churches one book that helps individuals increase the quality in their heads, hands, and hearts. Each of these books is connected to one major assessment tool.

More about this book

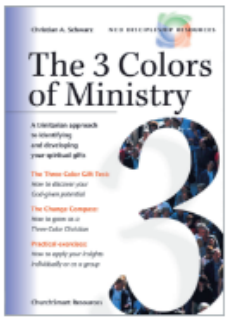

More about this book

More about this book

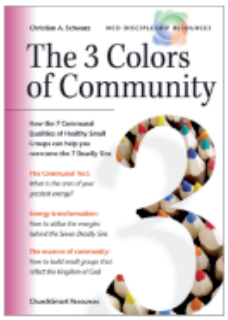

More about this book

More about this book

NCD Implementation Tools

Studying a book is not the same as implementing its contents within your sphere of responsibility. All Implementation Tools of NCD are targeted at bringing about visible fruit, manifested in qualitative and quantiative increase.

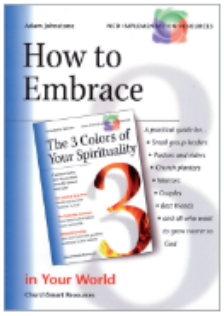

More about this book

More about this book

More about this book

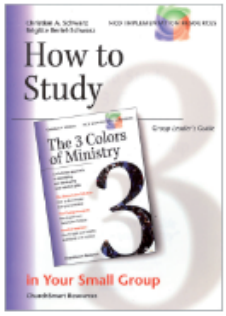

More about this book

More about this book

Részletek a Christian A. Schwarz vezette Natural Church Development (NCD) weboldaláról (ncd-international.org)

Nemek között

Társadalmi nemek sokszínű vallási megközelítésben

Szerkesztette: Jutta Hausmann – Móricz Nikolett – Szent-Iványi Ilona – Verebics Éva Petra

Luther, Budapest, 2016, 288 oldal

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem teológus MA-képzésén a teológiai felsőoktatásban elsőként került a curriculumba „Társadalmi nemek a teológia kontextusában" címen egy olyan tanegység, amelynek keretében egyre hangsúlyosabban merült és merül fel a fenti társadalmi folyamatban a teológiai párbeszédre és állásfoglalásra irányuló kérdésfeltevés.

Ez az első olyan magyar nyelven megjelenő válogatás, amely csokorba gyűjti az elmúlt évtizedek feminista és genderelméleti kutatásainak lecsapódását a teológia területén.

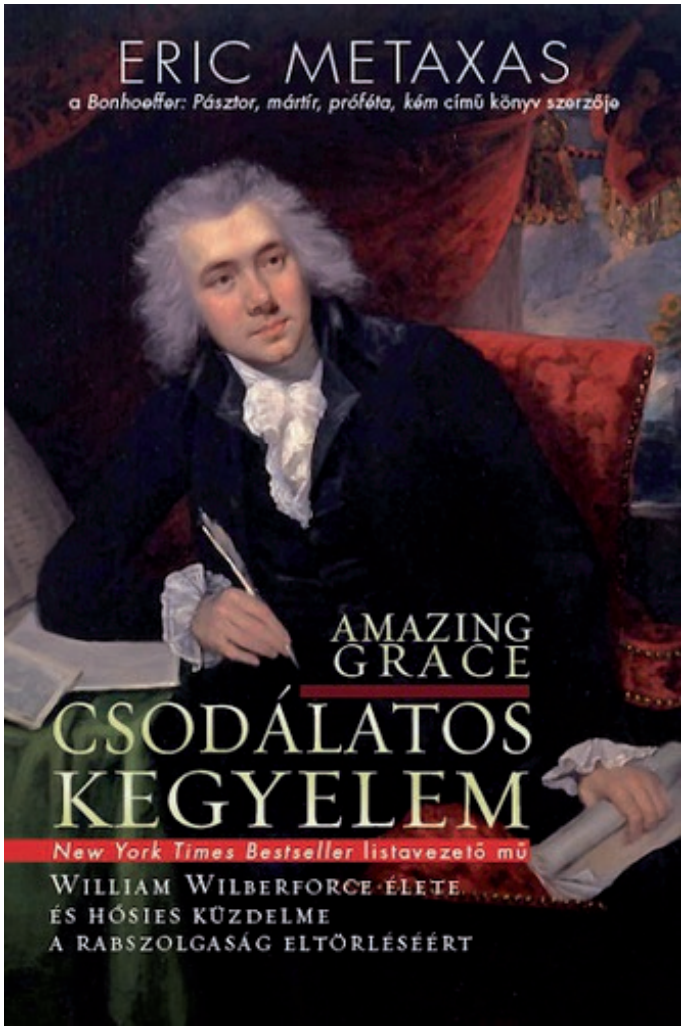

Eric Metaxas

Csodálatos kegyelem

William Wilberforce élete és hősies küzdelme a rabszolgaság eltörléséért

Immanuel Alapítvány, 2016, 324 oldal

William Wilberforce (1759-1833) nevét a 18. és 19. századi Nagy-Britannia határain túl is nagyon sokan és nagyon jól ismerték, sőt tisztelték és ünnepelték. Csodálatosan színes és vívódásokkal teljes életműve ellenére – amit legtöbben a rabszolga-kereskedelem eltörléséért és egyáltalán a rabszolgaság megszüntetéséért vívott heroikus küzdelmével kapcsolnak össze – ismertsége a 20. századra az Egyesült Államokban és Európában is jelentősen megkopott. Eric Metaxas mesterien megalkotott, lebilincselően izgalmas életrajza mindkét kontinensen hozzájárult, hogy ez a döbbenetes hagyaték ne maradjon néma.

A könyv első megjelenése (2007) óta az emberkereskedelem újból ördögi iparággá nőtte ki magát. A téma tehát fájdalmasan időszerű most is.

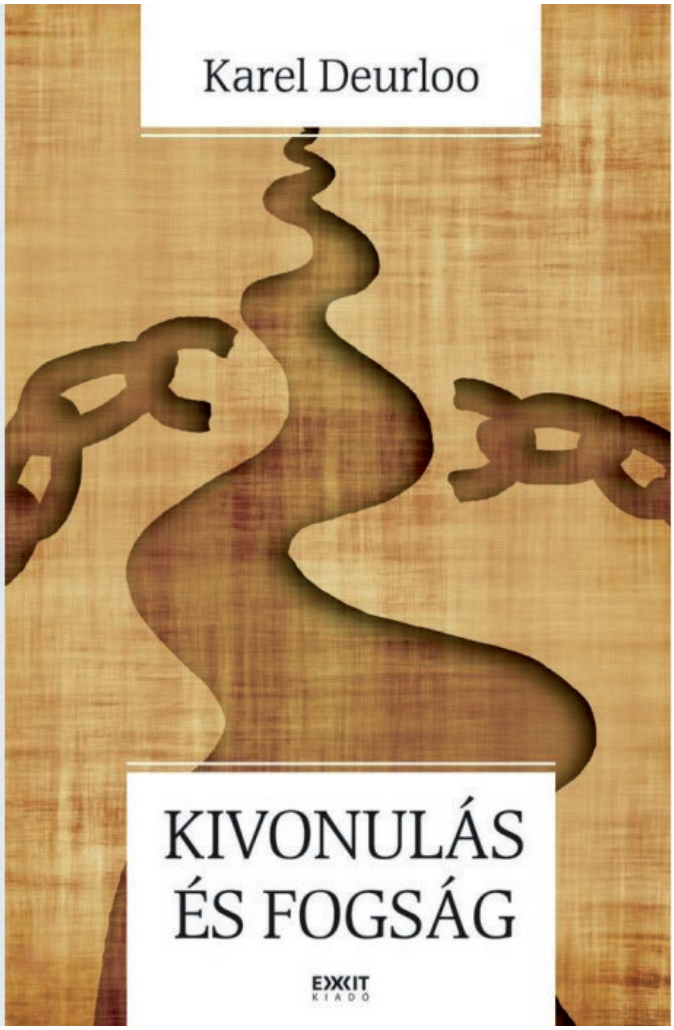

Karel Deurloo

Kivonulás és fogság

Exit, Kolozsvár, 2016, 100 oldal

Hogyan lehet az Ószövetség tartalmi szempontból sokrétű teológiai kijelentéseit egy áttekinthető szerkezetben felvázolni? Karel Deurloo könyve rámutat az első látásra meglehetősen szerteágazó tematikájú bibliai könyvek közötti szoros összefüggésekre.

Van-e az Ószövetségnek közepe? Erre a bibliai teológia történetében gyakran feltett kérdésre a szerző ad egy részleges választ. Deurloo szerint a Tóra központi témája a kivonulás, a Prófétáké pedig a fogság. Ebből a szempontból olvasva nem csupán az Ószövetség válik érthetőbbé, hanem az Újszövetség is. A szerző arra is figyel, hogy milyen jelentősége van ennek a megközelítésnek korunk teológiájára és igehirdetésére nézve.

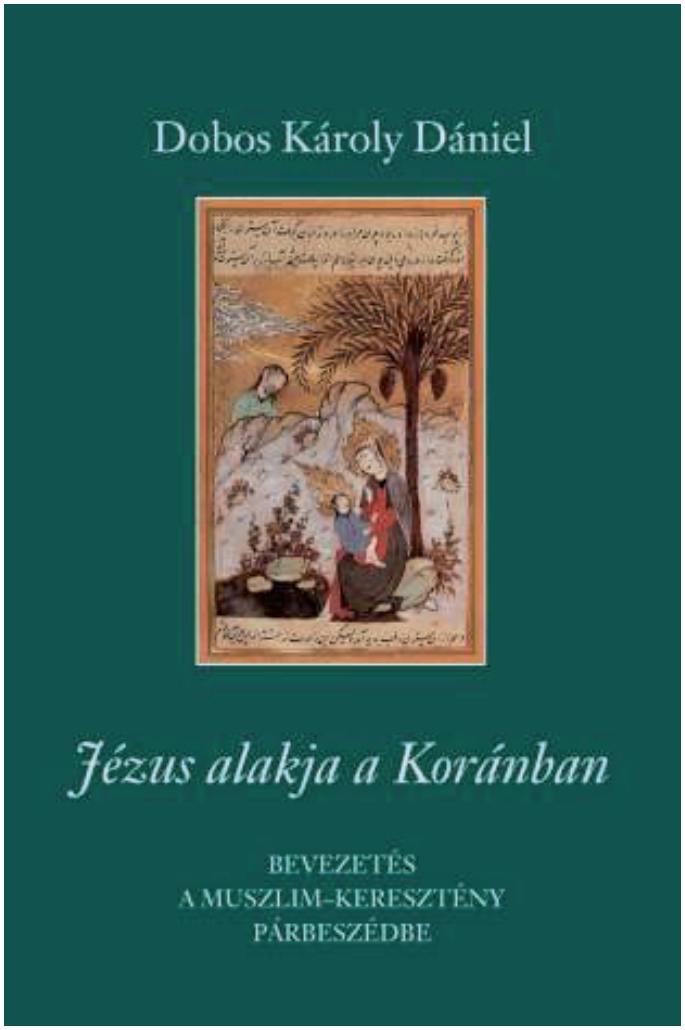

Dobos Károly Dániel

Jézus alakja a Koránban

Bevezetés a muszlim–keresztény párbeszédbe

Szent István Társulat, Budapest, 2016, 288 oldal

Az ismert vallástörténész, judaista-arabista szerző legújabb könyvében a Magyarországon még gyermekcipőben járó iszlám–keresztény párbeszédet szeretné elősegíteni azzal, hogy bemutatja, miként jelenik meg a Koránban Jézus alakja. A Megváltó alakjáról szóló tanítás, a krisztológia ugyanis a keresztény teológia sarokköve. Jézus személye nélkül a kereszténység egész tanítása érthetetlen marad, ugyanakkor Jézus az iszlám vallásnak is fontos, ha nem is központi alakja.
A könyv külön függelékben közli a Jézusra vonatkozó koráni versek gyűjteményét.

JEGYZETOLDAL

Mit gondolok erről a lapszámról?

Ami a legjobban tetszett

Ami számomra a legvitathatóbb

Aminek szeretnék utánanézni

Amiről szívesen beszélgetnék szolgatársaimmal

Szeretettel bátorítjuk olvasóinkat, hogy küldjék el véleményüket a szerkesztőség számára is!
Email- és postacímünk megtalálható az impresszumban.